

SELVITYKSIÄ JA OHJEITA
UTREDNINGAR OCH ANVISNINGAR

Kuntademokratiindikaattorit 2017

Oikeusministeriö 2018

ISBN PDF 978-952-259-680-2

Taitto: Josefina Sipinen

Kuntademokratiaindikaattorit 2017

Elina Kestilä-Kekkonen, Josefina Sipinen, Sami Borg,
Aino Tiihonen ja Hanna Wass

Selvityksiä ja ohjeita 6/2018

KUVAILULEHTI	22.2.2018
Julkaisija	Oikeusministeriö
Julkaisun nimi	Kuntademokratiaindikaattorit 2017
Tekijät	Elina Kestilä-Kekkonen, Josefina Sipinen, Sami Borg, Aino Tiihonen ja Hanna Wass
Sarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu Selvityksiä ja ohjeita 6/2018
Diaari/hankenumero	OM 5/51/2018
ISBN PDF	978-952-259-680-2
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-680-2
Kieli	suomi
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi
Asiasanat	demokratia, indikaattorit, kuntavaalit, poliittinen osallistuminen, kuntademokratia, kuntavaaliehdokkaat, ulkomaalaistaustaiset äänestäjät ja ehdokkaat
Kustantaja	Oikeusministeriö

Tiivistelmä

Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportti laajentaa oikeusministeriön vuosina 2006–2015 julkaisemaa kolmea demokratiaindikaattoriraporttia. Se tarkastelee tilastollisesti kuntalaisten kiinnostumista kuntapolitiikkaan sekä kuntavaaliehdokkaiden resursseja ja motiiveja. Lisäksi raportissa verrataan suomalais- ja ulkomaalaistaustaisia ehdokkaita ja valitsijoita keskeisten indikaattoreiden suhteen.

Indikaattorit perustuvat Kuntavaalitutkimus 2017 (N=1726) ja Kuntavaaliehdokkaat 2017 (N=1214) -kyselytutkimusaineistoihin. Ulkomaalaistaustaisen väestön äänestysaktiivisuutta analysoidaan oikeusministeriön ylläpitämän sähköisen äänioikeusrekisterin tiedoilla, joita on täydennetty Tilastokeskuksen tuottamilla tilastotiedoilla (N=1 377 311).

Kuntalaiset katsovat demokratian toimivan kunnissa kohtalaisen hyvin ja selvästi useimmat kokevat voivansa vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon. Päätöksenteon keskittyminen nähdään toisinaan ongelmallisena ja vuorovaikutusta päätöksentekijöiden ja kuntalaisten välillä voisi parantaa. Kuntavaaliehdokkaiksi kuntalaiset lähtevät hyvin erilaisilla taustoilla, mutta ehdokkuuden motiivit ovat yleensä verrattain samankaltaiset. Ulkomaalaistaustaiset asettuvat ehdolle osuuteensa nähden huomattavasti harvemmin, ja heidän äänestysprosenttinsa on kantäväestöstä matalampi.

PRESENTATIONSBLAD 22.2.2018

Utgivare	Justitieministeriet
Julkaisun nimi	Kuntademokratiaindikaattorit 2017 [Kommundemokratiindikatorerna 2017]
Författare	Elina Kestilä-Kekkonen, Josefina Sipinen, Sami Borg, Aino Tiihonen och Hanna Wass
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation Utredningar och anvisningar 6/2018
Diarie-/projektnummer	OM 5/51/2018
ISBN PDF	978-952-259-680-2
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-680-2
Språk	finska
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi
Nyckelord	demokrati, indikatorer, kommunalval, politiskt deltagande, kommundemokrati, kommunalvalskandidaterna, väljare och kandidater med utländsk bakgrund
Förläggare	Justitieministeriet

Referat

Kommundemokratiindikatorerna 2017-rapporten är en utökning av de tre demokratiindikatorrapporterna som utgetts av justitieministeriet mellan åren 2006-2015. Den granskar statistiskt kommuninvånarnas och kommunalvalskandidaternas resurser och motiv. Därtill jämförs kandidater och väljare med finsk och utländsk bakgrund med avseende på centrala indikatorer.

Indikatorerna grundar sig på enkätdata från Kommunalvalsundersökningen 2017 (N=1726) och Kommunalvalskandidaterna 2017 (N=1214). Valdeltagandet hos befolkningen med utländsk bakgrund analyseras med hjälp av uppgifter från det elektroniska rösträttsregistret som upprätthålls av justitieministeriet. Registret har kompletterats med statistik som producerats av Statistikcentralen (N=1 377 311).

Kommuninvånarna anser att demokratin i kommunerna fungerar förhållandevis bra, och en klar majoritet upplever att de kan påverka den kommunala beslutsfattningen. Beslutsfattningens centralisering ses dock ibland som problematisk, och växelverkan mellan beslutsfattarna och kommuninvånarna kunde förbättras. Kommuninvånarna ställer upp som kommunalvalskandidater med mycket olika bakgrund, men kandidaturens motiv är vanligen ganska likadana. Invånare med utländsk bakgrund ställer upp betydligt mer sällan med tanke på deras andel av befolkningen, och deras valdeltagande är lägre än hos majoritetsbefolkningen.

DESCRIPTION SHEET 22.2.2018

Published by	Ministry of Justice
Title of publication	Kuntademokratiaindikaattorit 2017 [Municipal Democracy Indicators 2017]
Authors	Elina Kestilä-Kekkonen, Josefina Sipinen, Sami Borg, Aino Tiihonen and Hanna Wass
Series and publication number	Publication of the Ministry of Justice Reports and guidelines 6/2018
Register number	OM 5/51/2018
ISBN PDF	978-952-259-680-2
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-680-2
Language	Finnish
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi
Keywords	democracy, indicators, municipal election, political participation, municipal democracy, municipal election candidates, foreign-origin voters and candidates
Publisher	Ministry of Justice

Abstract

The Municipal Democracy Indicators 2017 report expands on the series of three previous reports on democracy indicators published by the Ministry of Justice in 2006-2015. The report provides a statistical view on resident engagement in municipal politics as well as the resources and motives of candidates in the municipal elections. The report additionally compares the key indicators between candidates and voters born in and outside of Finland.

The indicators are based on survey research data from Municipal Election Study 2017 (N=1726) and Municipal Election 2017 Candidate Survey (N=1214). The voter turnout for foreign-born populations is analysed through the Ministry of Justice's electronic voter registry and complemented with statistical data from Statistics Finland (N=1 377 311).

Residents feel that democracy functions relatively well in the municipalities, and a clear majority feels that they can influence municipal decision-making. The centralization of decision-making is sometimes seen as a problem. Interaction between decision-makers and residents could be improved. Residents that decide to run as candidates in the municipal elections have very diverse backgrounds, but the motives for candidacy were found to be relatively similar. Residents born outside of Finland stand as candidates for elections considerably less than their share of the population overall would suggest. Their voter turnout is also lower than that of the native-born Finns.

Sisällysluettelo

Kirjoittajat	i
Esipuhe	ii
OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN KUNTADEMOKRATIAAN	1
Johdanto	1
Osallistuminen ja vaikuttaminen	2
Kuntaosallistumisindeksit	9
Mielipiteet vaikuttamismahdollisuuksista ja kuntademokratian toimivuudesta	15
Lopuksi	17
EHDOKKAIDEN MOTIIVIT JA VOIMAVARAT	20
Johdanto	20
Ehdokkaiden sosiodemografinen profiili.....	21
Ehdokkaat puolueen, sukupuolen ja iän mukaan	21
Ehdokkaiden koulutustaso ja ammatillinen asema	24
Ehdokkaiden asenteet kuntademokratiaa kohtaan	24
Ehdolle asettumisen motiivit ja edustamiskäsitykset	26
Ehdokkuusmotivaatio	26
Edustamiskäsitykset	30
Ehdokkaiden voimavarat	31
Kampanjointiresurssit: budjetti, tukiryhmä ja kampanjointiin käytetty aika.....	31
Aiempi kokemus kuntapolitiikasta	35
<i>Aiempi kokemus kunnanvaltuustosta</i>	<i>36</i>
<i>Kokemus muista kunnallisista luottamustehtävistä.....</i>	<i>37</i>
<i>Aiemmat vaaliehdokkuudet</i>	<i>38</i>
<i>Luottamustehtävien hoitamiseen käytetty aika.....</i>	<i>40</i>
Puoluejäsenyys.....	42
Kokemus järjestötoiminnasta	44
Lopuksi	47
ULKOMAALAISTAUSTAISET ÄÄNESTÄJÄT JA EHDOKKAAT	50
Johdanto	50
Ulkomaalaistaustaiset äänestäjät.....	51
Ulkomaalaistaustaisen väestön poliittinen edustus kunnissa.....	57
Ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden sosiodemografinen tausta ja yhteiskunnallinen asema.....	59
Äidinkieli	59
Alueellinen jakautuminen	60
Sukupuoli, ikä ja asuinkunnan koko	62
Koulutus, ammattiasema ja työnantajasektori.....	64
Puoluetusta ja -jäsenyys	67

Päätös ehdolle asettumisesta.....	68
Ehdokkuusmotivaatio	68
Lähiverkoston kannustus.....	71
Resurssit	72
Aiempi kokemus kunnallisista luottamustehtävistä.....	72
Järjestöaktiivisuus.....	72
Vaalikampanja: budjetti, tukiryhmä ja kampanjointiin käytetty aika	76
Kielitaito.....	78
Lopuksi	80
TIIVISTELMÄ TULOKSISTA	83
LÄHTEET	87
LIITE 1. KUNTAVAALIEHDOKKAAT 2017 -AINEISTON KUVAUS.....	94

Kirjoittajat

Professori (vt.) *Elina Kestilä-Kekkonen*

toimii yleisen valtio-opin vt. professorina Turun yliopistossa ja Suomen Akatemian rahoittaman CONTRE-tutkimuskonsortion johtajana. Hänen tutkimusalojansa ovat poliittinen käyttäytyminen, poliittiset arvot ja asenteet, poliittinen luottamus ja vaalitutkimus.

Väitöskirjatutkija *Josefina Sipilinen*

tekee valtio-opin alan väitöskirjaa Tampereen yliopistossa. Väitöskirjassaan hän tutkii ulkomaalaistaustaisten kuntavaaliehdokkaiden poliittista rekrytoitumista Suomessa.

Dosentti *Sami Borg*

toimii nykyisin valtio-opin ma. yliopistonlehtorina Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulussa. Hän on ollut keskeisesti mukana kehittämässä suomalaisia demokratiaindikaattoreita 2000-luvulta alkaen.

Väitöskirjatutkija *Aino Tiisonen*

tekee valtio-opin alan väitöskirjaa Tampereen yliopistossa. Hän tutkii väitöskirjassaan suomalaisen työväenluokan äänestyskäyttäytymisen muutosta 2000-luvulla.

Akatemiatutkija, yliopistonlehtori *Hanna Wass*

on akatemiatutkija ja yliopistonlehtori Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hän on tutkinut laajasti poliittista osallisuutta ja on mukana ”Kansalaisuuden kuitut ja kuplat (BIBU)” ja ”Elections Go! (EGO)” -tutkimushankkeissa. Hän on Suomen vaalitutkimuskonsortion johtoryhmän jäsen ja Poliittika-lehden toinen päätoimittaja.

Kirjoittajat haluavat esittää kiitoksensa opiskelijoille ja kollegoille, jotka ovat antaneet tärkeän panoksensa tälle tutkimukselle. Kiitos yhteiskuntatieteiden maisteri Anna-Riikka Aarniolle, joka oli keskeisesti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa ehdokasaineiston keruuta. Kiitos myös yhteiskuntatieteiden kandidaatti Laura Mattilalle, joka vastasi raportin oikoluvusta. Kiitos myös niille kaikille Tampereen yliopiston valtio-opin opiskelijoille, jotka olivat talkoovoimin mukana postittamassa kyselyn saatekirjettä kuntavaaliehdokkaille maaliskuussa 2017.

Esipuhe

Kuntademokratiaindikaattorit 2017 -raportti laajentaa oikeusministeriön vuosina 2006–2015 julkaisemaa kolmea demokratiaindikaattoriraporttia (Borg 2006 toim., 2013 toim.; Borg ym. 2015). Tällä kertaa mielenkiinto kohdistuu kuntademokratiaan ja kuntavaaleihin niin kuntalaisten kuin kuntavaaliehdokkaidenkin näkökulmasta.

Vuoden 2017 kuntavaalit olivat poikkeukselliset. Vaalien jälkeen kunnan merkittävä ja myös resurssiltaan suurin vastuualue, sosiaali- ja terveystalouden tuottaminen, on siirtymässä kunnilta maakuntien tehtäväksi. Kuntien päätehtäviksi jäävät varhaiskasvatus ja koulutus, liikuntamahdollisuudet, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus ja liikennejärjestelyt. Näistä teemoista erityisesti varhaiskasvatus ja koulutus olivat puolueiden kuntavaalikampanjoissa näkyvästi esillä, vaikka sote-uudistus hallitsi vaalikeskusteluja. Erityisesti Helsingissä ja Tampereella myös pormestarikamppailu herätti mielenkiintoa.

Kuntien vallan heikkenemisestä huolimatta kuntavaalien äänestysprosentti pysyi vuoden 2012 vaalien tasolla eli kohosi yli 58 prosentin. Kuntavaalien äänestysaktiivisuus on matala verrattuna eduskuntavaaleihin, joissa 70 prosenttia kotimaan äänioikeutetuista käy äänestämässä. Kuten eduskuntavaaleissa, myös kuntavaaleissa äänestysprosentit ovat matalimpia nuorimmissa ikäryhmissä. Vaalien suurin voittaja oli vihreät, joka onnistui kasvattamaan kannatustaan valtakunnallisesti peräti neljä prosenttiyksikköä edellisiin kuntavaaleihin verrattuna. Kokoomus oli vaalien suurin puolue 20,7 prosentin kannatuksellaan.

Näistä lähtökohdista luomme tässä raportissa katsauksen kuntademokratian tilaan Suomessa. Ensimmäisessä osassa tarkastelemme kuntalaisten kiinnittymistä kuntaan ja kuntopolitiikkaan. Analyysit perustuvat vuoden 2017 maaliskuussa kerättyyn Kuntavaalitutkimus 2017 -hankkeen kyselyaineistoon, johon vastasi 1726 äänioikeutettua. Tutkimus osoittaa, että vaikka vastaajat kokevat vallan jonkin verran keskittyneen ja vuorovaikutuksen kuntalaisten ja päättäjien välillä toimivan toisinaan puutteellisesti, suurin osa aikuisikäisistä kuntalaisista katsoo demokratian toimivan kohtalaisen hyvin. Selvästi useimmat katsovat voivansa vaikuttaa päätöksentekoon. Sen sijaan vaalien osallistumisaste on edelleen voimakkaasti eriytynyt esimerkiksi koulutuksen mukaan.

Raportin toisessa osassa tarkastelemme niitä kuntalaisia, jotka ovat päättäneet asettua ehdolle kuntavaaleissa ja tavoitella valtuustopaikkaa. Analyysi perustuu Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineistoon, joka kerättiin huhtikuun 2017 alussa ennen kuntavaalien virallista äänestyspäivää. Kyselyyn vastasi 1214 ehdolla ollutta kuntalaista. Vuoden 2017 vaaleissa puolueilla oli merkittäviä vaikeuksia rekrytoida ehdokkaita listoilleen, ja ainoastaan vihreät ja kristillisdemokraatit onnistuivat kasvattamaan ehdokasmääräänsä edellisiin kuntavaaleihin verrattuna. Laskeva trendi ehdokasmäärässä näkyy 1990-luvulta alkaen, lukuun ottamatta vuotta 2004. Yhdeksi syyksi tähän on arveltu sitä, että kansalaiset ovat etäännyneet puolueiden järjestötoiminnasta, joka on aiemmin toiminut luontevimpana alustana uusien ehdokkaiden rekrytoinnille (Borg & Pikkala 2017). Samoin valtuustopaikkojen väheneminen kuntaliitosten myötä, lautakuntapaikkojen vähentyminen ja kunnan tehtävien kaventuminen saattavat olla osin erityisesti viime vaalien rekrytointivaikeuksien taustalla.

Ehdokkaiden suhteen mielenkiinto kohdistuuakin raportissa heidän motiiveihinsa lähteä mukaan kuntapolitiikkaan ja niihin osallistumisen voimavaroihin, joita heillä on käytössään. Tutkimus osoittaa, että ehdokkaaksi lähdetään hyvin erilaisilla taustoilla ja resursseilla, mutta ehdokkaiden motivaatiotekijät ovat taustasta riippumatta hyvin samankaltaisia: päällimmäisinä ovat halu vaikuttaa kunnan asioihin ja auttaa kanssakuntalaisia.

Syntyperältään suomalaistaustaisten ehdokkaiden lisäksi raportissa tarkastellaan erityisesti ulkomaalaistaustaisia kuntalaisia ja ehdokkaita. Ulkomaalaistaustaisen väestön poliittisen integraation kehitystä on tärkeää seurata, sillä se on olennainen osa heidän kotoutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Ulkomaalaistaustaisten poliittisesta osallistumisesta Suomessa on kuitenkin tarjolla vain vähän tutkittua tietoa, minkä vuoksi tarkastelemme raportin loppupuolella ensin ulkomaalaistaustaisten äänioikeutettujen äänestysaktiivisuutta kevään 2017 kuntavaaleissa, ja tämän jälkeen ulkomaalaistaustaisten kuntavaaliehdokkaiden ehdokkuusmotiiveja ja voimavaroja.

Ulkomaalaistaustaisten äänioikeutettujen äänestysaktiivisuutta koskeva tarkastelu perustuu aineistoon, jonka pohjana on oikeusministeriön ylläpitämä sähköinen äänioikeusrekisteri. Sähköiseen rekisteriin on äänestyspaikalla merkitty tieto äänioikeuden käyttämisestä. Äänioikeusrekisterin tietoja on täydennetty Tilastokeskuksen tuottamilla yksilötason rekisteritiedoilla, kuten tiedolla äänioikeutettujen synnyinvaltiosta, entisestä kotimaasta ja kansalaisuudesta. Vuoden 2017 kuntavaaleissa sähköiseen rekisteriin sisältyi yhteensä 1 377 311 äänioikeutettua 116 kunnasta. Ulkomaalaistaustaisia kuntavaaliehdokkaita käsittelevä analyysi puolestaan perustuu edellä kuvattuun Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineistoon, johon vastasi 204 vieraskielistä ehdokasta.

Suomen poliittinen järjestelmä takaa ulkomaalaistaustaisille eli maahanmuuttaneille ja heidän jälkeläisilleen hyvät mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen paikallisella tasolla. Siitä huolimatta ulkomaalaistaustaiset sekä äänestävät että asettuvat ehdolle suomalaistaustaisia selvästi harvemmin. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että poliittinen osallistuminen edellyttää resursseja, joiden hankkiminen on ulkomaalaistaustaisille työläämpää kuin niille, jotka ovat syntyneet ja varttuneet Suomessa. Perustavanlaatuisen resurssi poliittisen osallistumisen näkökulmasta on riittävä suomen tai ruotsin kielen osaaminen. Kiinnittyminen politiikkaan Suomessa edellyttää myös kiinnostusta ja tietämystä maan poliittisesta järjestelmästä, minkä vuoksi yhteiskunnan on tarjottava tietoa äänestäjille helposti tavoitettavassa muodossa. Taloudellisten resurssien puute heijastuu poliittiseen osallistumiseen, ja siten eroja poliittisessä osallisuudessa on mahdollista lievittää tukemalla koulutusta ja työelämää.

Elina Kestilä-Kekkonen

Professori (vt.)
Turun yliopisto

Josefina Sipinen

Väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto

Osallistuminen ja vaikuttaminen kuntademokratiaan

SAMI BORG

Johdanto

Ihmiset voivat osallistua ja vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon monin eri tavoin. Lukuisten lakisääteisten ja lakien tunnistamien vaikuttamismahdollisuuksien rinnalla yksittäiset kuntalaiset ovat aina osanneet käyttää myös epävirallisia ja jopa epätavanomaisia vaikuttamiskeinoja paikallisiin asioihin, aina laittomaan kansalaistoimintaan saakka. Tämä artikkeli analysoi määrällisesti sitä, millä tavoin ja kuinka paljon kansalaiset ovat viime vuosina tarttuneet joihinkin tyypillisimpiin kunnallisiin vaikuttamis- ja osallistumiskeinoihin.

Yksittäisten keinojen perustavan analyysin ja keinojen keskinäisen vertailun jälkeen osallistumistavoista muodostetaan kuntaosallistumisen määrää yleisesti kuvaava indeksi. Sen avulla analysoidaan tiiviisti kuntaosallistumisen keskeisten taustatekijöiden suhdetta osallistumiseen. Suppeamman, oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksin pohjalta tutkitaan lisäksi sitä, millaiset väestöryhmät pyrkivät muita väestöryhmiä todennäköisemmin vaikuttamaan oma-aloitteisesti kunnallisiin asioihin. Indeksitarkastelut antavat lisäksi viitteitä siitä, kuinka hajautunutta tai aktiivihenkilöille kasaantunutta osallistuminen on.

Osallistumis- ja vaikuttamisanalyysin jälkeen esillä ovat kansalaisten mielipiteet kuntavaikuttamisesta ja kuntademokratian toimivuudesta. Lopuksi tehdään päätelmiä osallistumisen, vaikuttamiskäsitysten sekä kuntademokratian toimivuuden keskinäisistä yhteyksistä.

Analyysi perustuu tekijän Kuntavaalitutkimus 2017 -hankkeen valtakunnalliseen kyselyaineistoon. Kunnallisalan kehittämissäätiön rahoittaman hankkeen pääportti julkaistaan alkuvuodesta 2018. Pääraportti tulee keskittymään vuoden 2017 kuntavaaleihin, kuntavaalien äänestysvalintoihin ja niiden perusteluihin. Nyt käytössä ovat tutkimusaineiston taustoittavat osat. Kuntaosallistumis- ja kuntademokratiakysymysten tarkempi analysointi soveltuvat hyvin tähän yhteyteen avaamaan kuntademokratiaindikaattoreiden ajantasaista tilannekuvaa.

Kuntavaalit 2017 -hankkeen kysely kohdistettiin vaalien jälkeen huhti–toukokuussa 2017 satunnaisesti valituille äänioikeutetuille. Aineiston vastaajat edustavat tasapainoisesti Manner-Suomen aikuisväestöstä. Kyselyaineiston rahoitti Kunnallisalan kehittämissäätiö ja sen kokosi Kantar TNS. Kuntavaalitutkimus 2017 -hankkeen päätyttyä tutkimusaineisto on saatavilla Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta avoimeen tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön.

Kyselyn vastaajat rekrytoitiin puhelimitse ja he vastasivat tutkimuslomakkeeseen oman valintansa mukaan joko postitse tai verkossa. Yhteensä kyselyyn vastasi 1726 äänioikeutettua, joista 76 eli kolme prosenttia ei kuitenkaan vastannut kaikkiin tutkimuskysymyksiin. Tässä artikkelissa esiteltävät tulokset perustuvat tutkimusdatan painotettuun analyysiin, jossa aineiston lievät sosiodemografiset vinoutumat on korjattu ns. aineistopainolla.

Sosiodemografisiin tekijöihin liittyvän tasapainottamisen jälkeen aineistoon jää vielä muita vaalitutkimusaineistoille tyypillisiä edustavuuspuutteita. Tutkimukseen osallistui keski-ikäisestä verrattuna jonkin verran enemmän sellaisia henkilöitä, jotka ovat keskimääräistä aktiivisempia ja kiinnostuneita yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Tämä seikka on otettava huomioon tulosten tulkinnessa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Yleiseltä merkitykseltään keskeisin kunnallinen päätöksenteko toteutuu edustuksellisen demokratian puitteissa. Valtuuston, kunnan- tai kaupunginhallituksen jäsenet sekä kunnan johtavat viranhaltijat sijoittuvat sekä pienissä että suurissa kunnissa kunnallisten vallankäyttäjien pienimmän kehän sisään. Siihen kuuluu kunnan koosta riippuen vaikuttajia parista kymmenestä yli sataan.

Jokaisessa kunnassa ydinvaikuttajien määrä on tätä huomattavasti pienempi, jälleen kunnan koosta riippuen vain muutamista joihinkin kymmeneen henkilöihin. Kun vallankäyttäjien määrä suhteutetaan kunnan asukasmäärään, vallankäytön ytimessä lienee pienissäkin kunnissa korkeintaan joitakin promilleja kunnan asukkaista. Suurissa kaupungeissa suhdeluku on vielä huomattavasti pienempi.

Kunnan keskeiset viranhaltijat valitsee valtuusto, jonka valitsevat puolestaan kuntalaiset kuntavaaleissa. Kuntavaalien kaikki äänioikeutetut ovat lähtökohtaisesti vaalidemokratian tasaveroisia vallankäyttäjiä. Vuoden 2017 kuntavaaleissa oli lähes 4,4 miljoonaa äänioikeutettua, mutta läheskään kaikki äänioikeutetut eivät osallistuneet valtuustojen valintaan.

Kun vuoden kuntavaalien äänestysvilkkaus jäi 58,9 prosenttiin, vähän useampi kuin kaksi viidestä äänioikeutetusta jätti äänestämättä. Yhteensä äänestämättä jättäneitä oli vähän yli 1,8 miljoonaa. Kuten eduskuntavaaleissa, myös kuntavaaleissa vallitsee huomattavan suuria äänestysaktiivisuuden eroja esimerkiksi eri-ikäisten ja eritasoisesti koulutettujen kuntalaisten välillä. Nuorimmat ja vähiten koulutetut äänioikeutetut jättivät todennäköisimmin äänestämättä (ks. Wass & Borg 2016, 184; Borg & Pikkala 2017, 16).

Myös kunnan koko (asukasmäärä) on yhteydessä äänestysaktiivisuuteen siten, että suurimmat kuntakohtaiset äänestysprosentit löytyvät kuntavaaleissa lähes poikkeuksetta pienimmistä kunnista (ks. Pikkala 2015, 52–55). Tähän on olemassa useita syitä, joihin palataan jäljempänä tarkasteltaessa osallistumista erilaisiin kunta-aktiviteetteihin myös kuntakoon mukaan.

Kuntavaalit 2017 -tutkimuksen kyselyaineisto sisältää 20-kohtaisen kysymysosion kuntavaikuttamisen ja osallistumisen erilaisista keinoista. Kysymyspatteriston osallistumistavat ovat peräisin KuntaSuomi 2004 -hankkeen ja Kuntaliiton ARTTU-tutkimushankkeen kuntalaiskyselyissä käytetystä kysymysosioista, jonka tuloksia Marianne Pekola-Sjöblom on raportoinut useissa julkaisuissaan (Pekola-Sjöblom 2011, 2013 ja 2015). Kysymyspatteriston trenditietoja on raportoitu myös demokraatiaindikaattoriraporttien yhteydessä (ks. Pikkala ym. 2013).

Koska kysymysosion vastausvaihtoehtoja muokattiin jonkin verran vuoden 2017 vaalitutkimuksen tarpeisiin sopivaksi, tässä yhteydessä ei ole mahdollista verrata prosentuaalisia tuloksia aiempiin tutkimuksiin. Vaikuttamistapojen suosiossa tapahtuneita muutoksia voidaan kuitenkin arvioida karkeammin siltä pohjalta, miten eri keinojen suosituimmuusjärjestys on muuttunut.

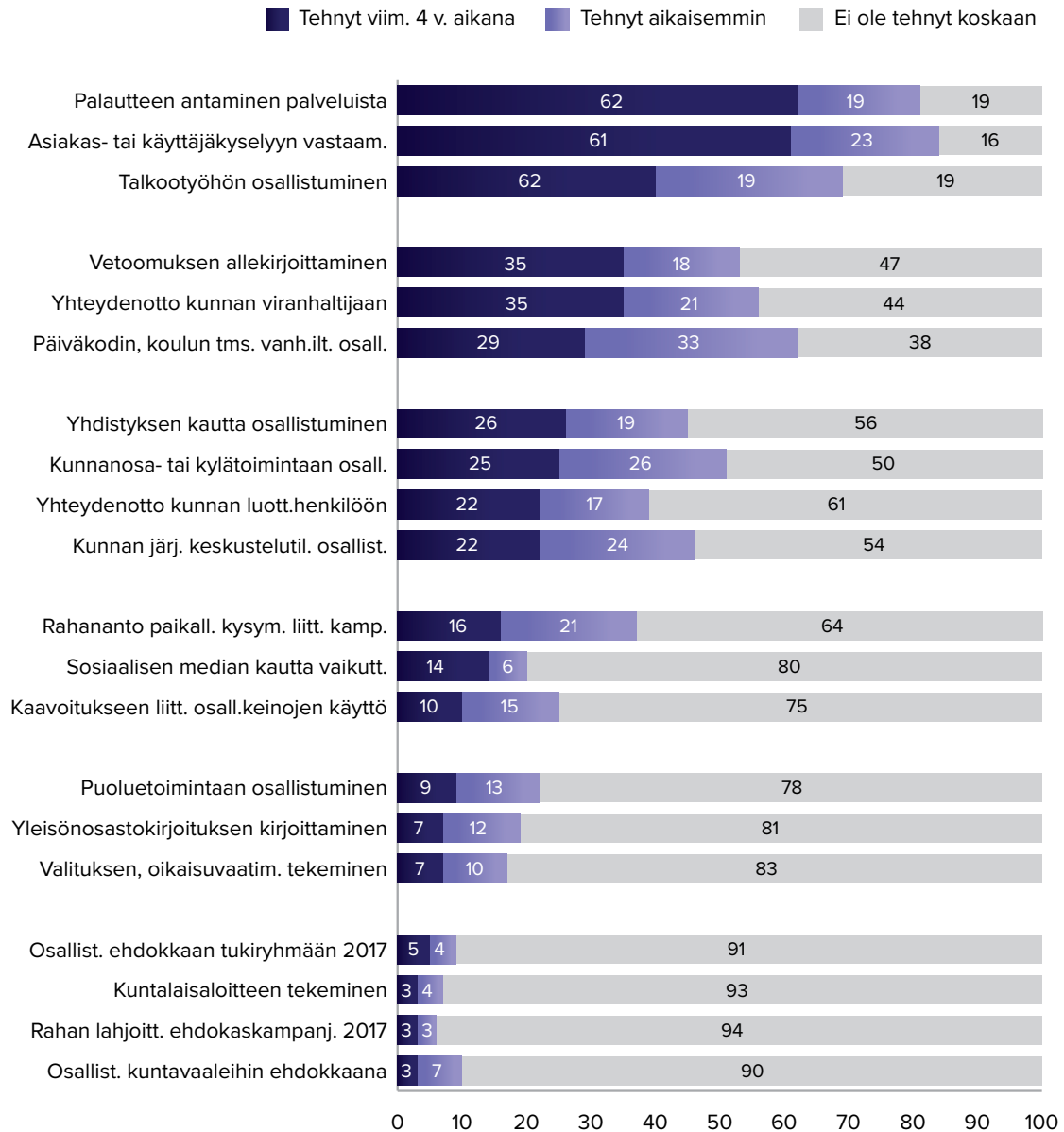
Kuvio 1 osoittaa aluksi kysymysosion kaikkiin kysymyksiin saadut vastausjakaumat. Ennen jakaumien laskemista vastauksista on poistettiin kaikki ”en osaa sanoa” -vastaukset. Tuloksista havaitaan, että muutamat tiedustellut osallistumistavat olivat selvästi yleisimpiä. Palautetta joistakin kunnan palveluista oli antanut viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana – eli keväästä 2013 kevääseen 2017 välisenä aikana – noin kolme viidestä (62 %) kyselyn vastaajasta. Suurin piirtein yhtä moni oli vastannut johonkin kunnan toimintaan liittyvään asiakas- tai käyttäjäkyselyyn.

Kaksi viidestä vastaajasta (40 %) ilmoitti osallistuneensa viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana talkootyöhön. Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että pääkysymys koski nimenomaan sitä, mitä luetelluista asioista vastaaja oli tehnyt viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana vaikuttaakseen oman kuntansa asioihin.

Vähän useampi kuin joka kolmas vastaaja (35 %) sanoi allekirjoittaneensa vetoomuksen viimeisten neljän vuoden aikana vaikuttaakseen kuntansa asioihin. Myös yhteydenotto kunnan viranhaltijaan keräsi noin kolmanneksen vastauksista kohtaan ”tehnyt viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana”. Päiväkodin, koulun tai muun vastaavan vanhempainiltaan sanoi osallistuneensa 29 prosenttia vastaajista.

Neljä seuraavaksi suosituinta osallistumistapaa kokosivat kukin suunnilleen neljänneksen sellaisia vastaajia, jotka sanoivat osallistuneensa kunnan asioihin vaikuttamiseen kuvattulla tavalla viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana. Keinot olivat yhdistyksen kautta osallistuminen, kunnanosa- tai kylätoimintaan osallistuminen, yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön sekä kunnan järjestämään keskustelutilaisuuteen osallistuminen.

Yleisyydeltään neljänteen osallistumistaparyppäeseen kuuluivat rahananto paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan, sosiaalisen median kautta vaikuttaminen sekä kaa-voitukseen liittyvien osallistumiskeinojen käyttö. Näihin oli osallistunut kevään 2013 jälkeen 10–16 prosenttia vastaajista.

KUVIO 1. ”Mitä seuraavista olet tehnyt viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana (eli huhtikuusta 2013 alkaen) vaikuttaaksesi oman kuntasi asioihin?”
(Kuntavaalitutkimus 2017, %) *

* ”En osaa sanoa” -vastausten osuus oli kysymyksittäin 2–6 prosenttia. EOS-vastaukset poistettiin analyysistä ennen lopullisten prosenttiosuuksien laskemista. (n pienimmillään=1600)

Näiden jälkeen suosiolistalle sijoittuivat puoluetoimintaan osallistuminen, yleisönosasto-kirjoituksen kirjoittaminen sekä valituksen tai oikaisuvaatimuksen tekeminen. Näitä oli käyttänyt neljän viime vuoden aikana seitsemästä yhdeksään prosenttia vastaajista.

Vaaleihin liittyvää aktiiviosallistumista löytyi muutamalta prosentilta vastaajista. Tähän kategoriaan kuuluivat seuraavat tiedustellut osallistumistavat: osallistuminen kuntavaaleihin ehdokkaana, rahan lahjoittaminen vuoden 2017 ehdokaskampanjaan sekä toiminta ehdokkaan tukiryhmässä vuoden 2017 kuntavaaleissa. Myös kuntalaisaloitteen sanoi tehneensä muutama prosentti vastaajista.

Pari vähiten suosittua osallistumiskeinoa muistuttavat siitä, että monien osallistumiskeinojen tarkka mittaaminen on haastavaa. Kuten edellä todettiin, aktiivikansalaiset ovat jonkin verran yliedustettuina koko tutkimusaineistossa, koska he osallistuvat myös tutkimuksiin muita hanakammin. Lisäksi joidenkin kysymysten kohdalla osa vastaajista on saattanut ajatella kysymystä tarkoitettua laajemmin. Kuntavaaliehdokkuutta koskevassa kysymyksessä monet ovat vastauskaalasta huolimatta saattaneet ottaa huomioon myös vuotta 2017 aikaisempia ehdokkuuksia kohdassa ”tehnyt viimeisten neljän vuoden aikana”. Lisäksi esimerkiksi kuntalaisaloitetta koskevan kysymyksen oli tarkoitus kartoittaa nimenomaan lain tarkoittamaa kuntalaisaloitetta. Kolme prosenttia vastaajista tarkoittaisi kuitenkin vuositasolla valtakunnallisesti yli 30000 kuntalaisaloitetta, mikä ei voi pitää paikkansa. Todennäköisesti moni vastaaja on tässä ajatellut yleisemmin jonkin aloitteen tai ehdotuksen tekoa kuntalaisena.

Entä ovatko jotkin osallistumiskeinot vahvistaneet suosiotaan viime vuosina? Muutamaa kuntavaalikysymystä lukuun ottamatta sama kysymyssarja esitettiin vastaajille vuoden 2011 ARTTU-kuntalaiskyselyssä. Seuraavalla sivulla on listaus vaikuttamis- ja osallistumistapojen suosiovertailusta järjestysnumeroin vuosina 2011 ja 2017:

Kunnallisten vaikuttamis- ja osallistumiskeinojen käyttö vuosina 2011 ja 2017 (1. käytetyin, ..., 17. = vähiten käytetyin)

	2017	2011
Palautteen antaminen palveluista	1.	6.
Asiakas- tai käyttäjäkyselyyn vastaam.	2.	1.
Talkootyöhön osallistuminen	3.	3.
Vetoomuksen allekirjoittaminen	4.	7.
Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan	5.	4.
Päiväkodin, koulun tms. vanh.ilt. osall.	6.	2.
Yhdistyksen kautta osallistuminen	7.	5.
Kunnanosa- tai kylätoimintaan osall.	8.	10.
Yhteydenotto kunnan luott.henkilöön	9.	8.
Kunnan järj. keskustelutil. osallist.	10.	9.
Rahananto paikall. kysym. liitt. kamp.	11.	11.
Sosiaalisen median kautta vaikutt.	12.	14.
Kaavoitukseen liitt. osall.keinojen käyttö	13.	12.
Puoluetoimintaan osallistuminen	14.	16.
Yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen	15.	13.
Valituksen, oikaisuvaatim. tekeminen	16.	15.
Kuntalaisaloitteen tekeminen	17.	17.

Lähteet: Vuoden 2011 osalta ARTTU-kuntalaiskysely, ks. Pikkala ym 2013, 134. Vuoden 2017 osalta tekijän Kuntavaalitutkimus 2017 –aineisto. Vuoden 2011 tieto perustuu ARTTU-hankkeen tutkimuskuntien vastaajien vastauksiin (% käyttänyt). Vuoden 2017 tieto koskee käyttöä viimeksi kuluneiden neljän vuoden ajalta.

Vertailusta havaitaan muutamia kiinnostavia muutoksia, vaikka vuosien 2011 ja 2017 tulokset ovat enimmäkseen melko yhteneviä. Listan selvimmät nousijat ovat palautteen antaminen palveluista sekä vetoomusten allekirjoittaminen. On mahdollista, että palautteenannon suosion yleistymisen liittyy vahvistuvaan ”asiakas on kuningas” -ajatteluun kuntalaisten keskuudessa: palveluista maksavien on oikeus myös vaatia palvelua ja antaa sen mukaista palautetta. Myös viestintävälineiden kehitys ja palautekanavien monipuolistuminen ja laajentuminen sosiaaliseen mediaan ovat luultavasti vaikuttaneet asiaan.

Vetoomusten allekirjoittamista koskeva muutos saattaa liittyä vetoomusten tekemisen siirtymiseen myös internetiin. Asiaan on voinut vaikuttaa myös kansalaisaloitejärjestelmän käyttöönotto vasta vuoden 2011 mittauksen jälkeen. Verkossa helposti esillä olevat kansalaisaloitteet mielletään nekin vetoomuksiksi ja vaikka ne on ensisijaisesti tarkoitettu valtakunnallisiin asioihin vaikuttamiseen, monet kansalaisaloitteet ovat vaikutuksiltaan merkittäviä myös kuntaosallistumisen näkökulmasta. Tällaisia ovat esimerkiksi liikenteeseen ja ympäristöön liittyvät aloitteet.

Taulukko 1 jatkaa samojen osallistumis- ja vaikuttamistapojen analysointia. Se tarkastelee keinoja viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana käyttäneiden prosentiosuuksia vastaajien kotikunnan asukasluvun mukaisissa ryhmissä. Päähavainto on, että kunnan koko ei yleensä vaikuta kovinkaan paljon osallistumistapojen käytön yleisyyteen.

Taulukko 1. ”Mitä seuraavista olet tehnyt viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana (eli huhtikuusta 2013 alkaen) vaikuttaaksesi oman kuntasi asioihin?” (Kuntavaalitutkimus 2017. Niiden %-osuus, jotka olivat tehneet viim. 4 vuoden aikana. Tulokset ryhmiteltyinä vastaajan kotikunnan asukasluvun mukaan.)*

	1000– 5000	5001– 10 000	10 001– 20 000	20 001– 50 000	50 001– 100 000	Yli 100 000	Kaikki
Palautteen antaminen palveluista	58	52	53	61	60	69	62
Asiakas- tai käyttäjäkyselyyn vastaam.	62	58	57	55	64	64	61
Talkootyöhön osallistuminen	45	45	46	37	40	36	40
Vetoomuksen allekirjoittaminen	24	34	30	32	36	41	35
Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan	52	45	38	40	35	25	34
Päiväkodin, koulun tms. vanh.ilt. osall.	32	26	31	31	30	28	29
Yhdistyksen kautta osallistuminen	36	36	30	25	30	18	26
Kunnanosa- tai kylätoimintaan osall.	37	34	26	26	24	19	25
Kunnan järj. keskustelutil. osallist.	37	31	21	21	24	18	22
Yhteydenotto kunnan luott.henkilöön	38	37	27	25	24	13	22
Rahananto paikall. kysym. liitt. kamp.	25	16	19	15	14	13	16
Sosiaalisen median kautta vaikutt.	15	15	10	15	13	14	14
Kaavoitukseen liitt. osall.keinojen käyttö	9	10	9	9	8	12	10
Puoluetoimintaan osallistuminen	18	9	12	8	8	7	9
Yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen	7	5	8	9	11	6	7
Valituksen, oikaisuvaatim. tekeminen	8	9	5	6	8	7	7
Osallist. ehdokkaan tukiryhmään 2017	6	6	4	4	7	4	5
Kuntalaisaloitteen tekeminen	8	6	3	2	1	3	3
Rahan lahjoitt. ehdokaskampanj. 2017	4	2	3	3	5	3	3
Osallist. kuntavaaleihin ehdokkaana	5	4	4	3	1	2	3
Vastaajamäärä pienimmillään	(115)	(159)	(185)	(294)	(198)	(617)	(1568)

* Kussakin kysymyksessä vastausvaihtoehdot olivat ”olen tehnyt viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana”, ”olen tehnyt aiemmin”, ”en ole tehnyt koskaan” ja ”en osaa/en halua sanoa”. EOS-vastausten osuus oli kysymyksittäin 2–6 prosenttia. EOS-vastaukset poistettiin analyysistä ennen lopullisten prosenttiosuuksien laskemista.

Joitakin poikkeuksia kuitenkin on, ja ne ovat yleensä sunnaltaan sellaisia, että pienimmissä kunnissa osallistumiskeinot ovat yleisempiä kuin suurissa kunnissa. Tällaisia melko selväpiirteisiä eroja on havaittavissa joka toisessa osallistumis- tai vaikuttamiskeinossa.

Pääsääntöisesti yleisempää, mitä pienemmästä kunnasta on kyse:

- talkootyöhön osallistuminen
- kunnan viranhaltijoihin kohdistuvat yhteydenotot
- yhdistysohallistuminen (varsinkin verrattuna suurimpiin kaupunkeihin)
- kunnanosa- ja kylätoimintaan osallistuminen
- kunnan järjestämiin keskustelutilaisuuksiin osallistuminen
- yhteydenotot luottamushenkilöihin
- rahananto paikallisiin kampanjoihin
- puolue toimintaan osallistuminen
- kuntalaisaloitteen tekeminen
- kuntavaaliehdokkuus

Kunnan koko näyttää vaikuttavan päinvastaiseen suuntaan vain hyvin harvoin. Ainoastaan vetoamisen allekirjoittaneiden osuus näyttää kasvavan sen mukaan, mitä väkirikkaammasta kunnasta on kyse. Kaikkiaan kuntakoon mukainen vertailu osoittaa siis kiistattomasti, että pienen kunnan ominaisuudet ja toimintaympäristö ovat monella tavalla suotuisimmat aktiiviselle kuntaosallistumiselle kuin olosuhteet suuremmissa kunnissa ja varsinkin suurissa kaupungeissa. Pienissä kunnissa on suhteellisesti enemmän kotitalouksia, joihin kuuluvilla – tai heidän sukulaisillaan ja muilla läheisillä – on joko omakohtaista kokemusta kunnallisesta päätöksenteosta ja vaikuttamisesta tai ainakin läheinen suhde henkilöihin, joiden kautta asioihin voi yrittää vaikuttaa. Järjestö- ja muuhun yhteisötoimintaan osallistuminen sekä näistä kertyvä sosiaalinen pääoma tukevat pienissä kunnissa suuria kuntia enemmän osallistumista ja vaikuttamista oman kunnan asioihin.

Kuntaosallistumisindeksit

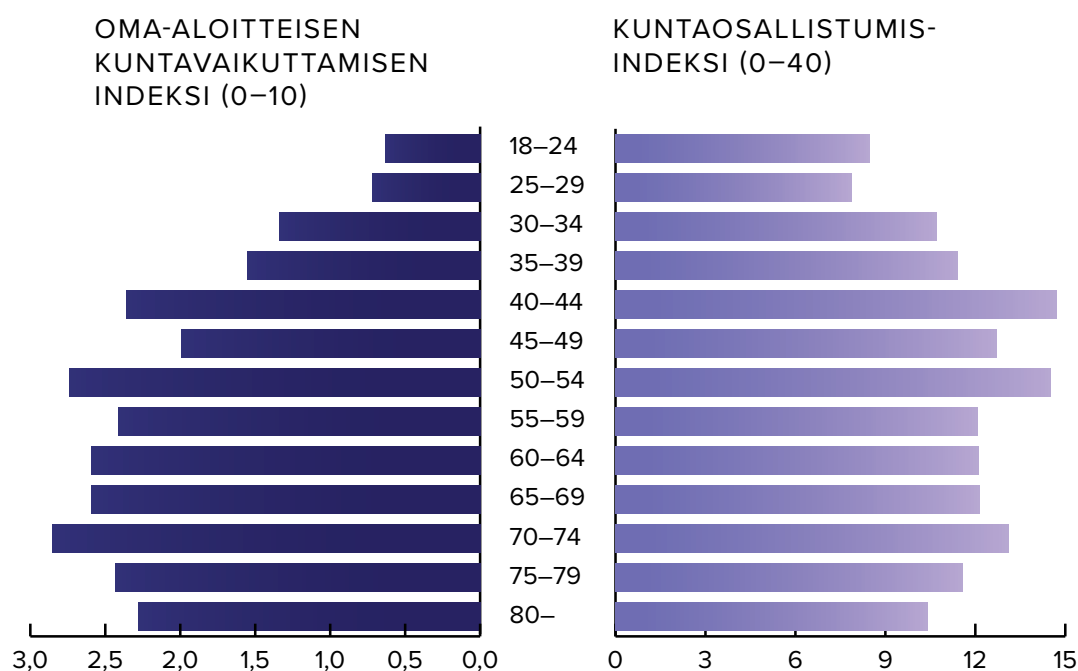
Monilukuisten osallistumistapojen yhteyksiä osallistumisen taustatekijöihin ei ole tutkimusekonomisesti järkevää analysoida yksittäisten keinojen osalta. Siksi osallistumis- ja vaikuttamismuodoista luotiin kaksi rakenteeltaan samanlaista summamuuttujaa, joiden laskennassa kukin kysymys sai pistearvokseen jonkin arvon nolla (ei ole tehnyt koskaan), yksi (on tehnyt aikaisemmin) tai kaksi (on tehnyt viimeisten neljän vuoden aikana).

Ensimmäiseen summamuuttujaan koottiin tietoja kaikista 20 osallistumis- ja vaikuttamismuodosta. Kuntaosallistumisindeksiksi nimetyn summamuuttujan rakenne ja pisteytyminen on selostettu tarkemmin taulukon 2 selitteessä. Nyt on oleellista huomata, että indeksin teoreettinen vaihteluväli sijoittuu välille 0–40, ja että indeksipisteet laskettiin vain sellaisille vastaajille, joiden vastaukset eivät sisältäneet yhdessäkään kysymyksessä ”en osaa sanoa”-vastauksia. Kaikkien tällaisten vastaajien indeksikeskiarvoksi saatiin 11,9 pistettä. Analyysin koko vastaajajoukossa kuntaosallistumisindeksin keskihajonta oli 7,5.

Toinen indeksi vastaa rakenteeltaan kuntaosallistumisindeksiä. Siihen otettiin mukaan viisi sellaista osallistumistapaa, jotka kuvaavat parhaiten oma-aloitteista kuntavaikuttamista. Tältä pohjalta oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksiin sisällytettiin seuraavat kysymysohjelmat: yhteydenotto kunnan viranhaltijaan, yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön, yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen, valituksen tai oikaisuvaatimuksen tekeminen sekä kuntalaisaloitteen tekeminen. Tämän summamuuttujan vaihteluväli on 0–10. Keskiarvoksi koko vastaajajoukossa saatiin 2,11 ja keskihajonnaksi 2,20.

Indeksipisteet kertovat tietenkin vain suuntaa antavasti yksittäisten vastaajien osallistumisaktiivisuudesta. Katsontakannasta riippuen kuntaosallistumisindeksin noin 12 pisteen keskiarvo voi pitää korkeana, mutta välttämättä se ei sitä ole. On oleellista huomata, että keskiwertokansalainen voi ylittää keskiwertopisteisiin eri tavoin. Yksi voi saavuttaa sen antamalla vain kerran neljässä vuodessa kunnalle palautetta jostakin asiasta, osallistumalla samalla aikavälillä vain kerran lapsensa päiväkodin tai koulun vanhempainiltaan, osallistumalla kerran esimerkiksi urheiluseuran kenttäprojektin kautta kuntansa toimintaan yhdistystoiminnan ja talkootyön kautta, vastaamalla yhteen kunnan käyttäjäkyselyyn sekä kommentoimalla kerran neljässä vuodessa sosiaalisessa mediassa jotakin kunnallista kiistakysymystä.

Toisaalta vain näitä samoja osallistumiskeinoja käyttävä kuntalainen voi käyttää monia niistä vuosittain useita kertoja ja päätyä samaan indeksipisteytykseen. Suuressa tilastollisessa data-aineistossa tällaiset ääriesimerkit eivät kuitenkaan ole hallitsevia. Siksi nyt rakennetuilla indekseillä on mahdollista tutkia varsin luotettavasti sekä väestöryhmien keskimääräisen osallistumisaktiivisuuden eroja että osallistumisen ja sen taustatekijöiden välisiä tilastollisia yhteyksiä.

KUVIO 2. Kuntaosallistumisen ja oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksikeskiarvot viisivuotiskäryhmittäin (Kuntavaalitutkimus 2017, aritmeettinen keskiarvo).

Taulukossa 2 ja kuviossa 2 tarkastellaan aluksi eri-ikäisten kuntalaisten keskiarvoja molemmilla indekseillä. Iän elinkaarivaikutusten tunnistamiseksi tulokset laskettiin erikseen viisivuotiskäryhmillä, kaikkein nuorimpien ja vanhimpien vastaajien laajempia ikäryhmiä lukuun ottamatta. Kuntaosallistumisindeksin muutamia päätuloksia eivät ole kovin yllättäviä. Ne varmentavat varhaisia, eri maissa toteutettujen osallistumistutkimusten havaintoja kansalaisten poliittisen osallistumisen ns. U-käyrästä (ks. esim. Milbrath & Goel 1977). Osallistumisen U-käyräteorian mukaan keski-ikäiset osallistuvat politiikkaan eniten ja nuorimmat sekä kaikkein vanhimmat kansalaiset vähiten.

Ikäryhmien väliset erot eivät ole kuntaosallistumisindeksipisteissä aivan niin voimakkaita kuin kuntavaalien äänestysprosentissa. Vuoden 2012 kuntavaaleissa alle 25-vuotiaiden äänestysprosentti oli 30 ja 55-69-vuotiaiden 72 prosenttia (Hanna Wassin teettämä aineisto sähköisestä äänioikeusrekisteristä; ks. Borg & Pikkala 2017, 18). Äänestysvilkkauden osalta keski-ikäisten osallistumisaktiivisuus oli siis lähes 2,5 kertaa suurempi. Kuntaosallistumisindeksissä aktiivisin ikäryhmä on 50-54-vuotiaat, joiden indeksipisteiden keskiarvo (14,52) on lähes kaksinkertainen kahden nuorimman ikäryhmän pisteisiin verrattuna.

Oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksissä alle kahden pisteen ikäryhmäkeskiarvo kertoo, että suurin osa ikäryhmään kuuluvista ei ollut tehnyt mitään indeksin viidestä toiminnosta viimeisten neljän vuoden aikana. Aktiivikansalaisuuden näkökulmasta kaikkien ikäryhmien keskiarvot ovat oikeastaan verraten matalia.

Taulukko 2. Kuntaosallistumisen ja oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksikeskiarvot viisivuotiskäryhmittäin (Kuntavaalitutkimus 2017, aritmeettinen keskiarvo).

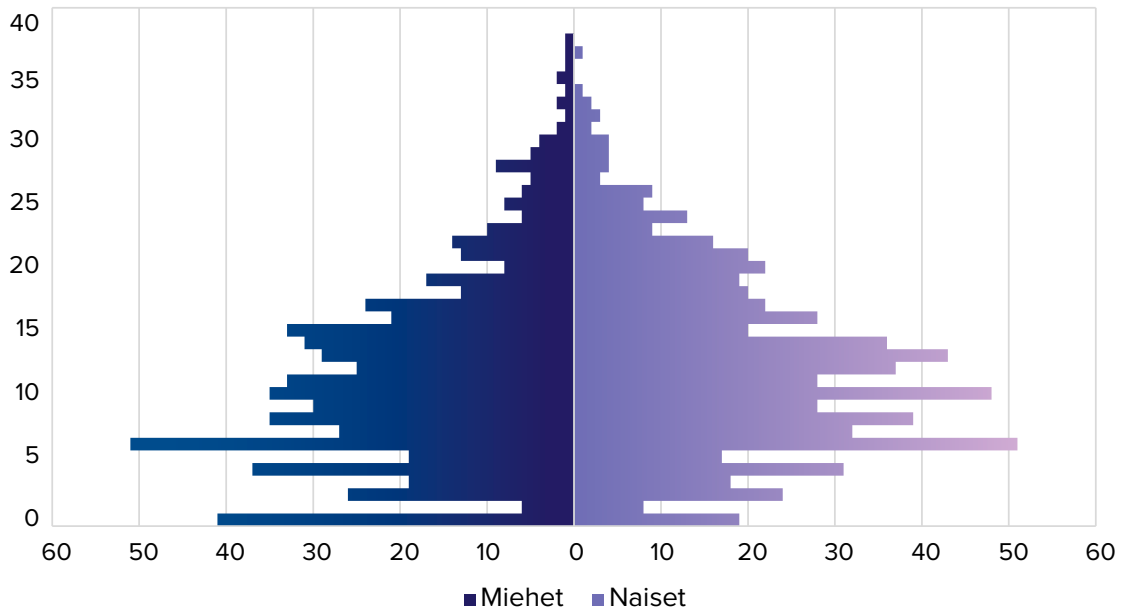
Ikäryhmä	Kuntaosallistumis- indeksi (0–40)*	Oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksi (0–10)*	Vastaajamäärä pienimmillään
18–24	8,47	0,63	(71)
25–29	7,86	0,72	(103)
30–34	10,69	1,34	(83)
35–39	11,42	1,55	(92)
40–44	14,69	2,36	(104)
45–49	12,70	1,99	(86)
50–54	14,52	2,74	(128)
55–59	12,07	2,41	(152)
60–64	12,10	2,59	(134)
65–69	12,14	2,59	(171)
70–74	13,09	2,85	(108)
75–79	11,58	2,43	(70)
80–	10,39	2,28	(32)
Kaikki	11,93	2,12	(1335)

*Kuntaosallistumisindeksiin otettiin mukaan kaikki 20 osallistumis- ja vaikuttamismuotoa. Muuttujat koodattiin seuraavasti: 0=”ei ole tehnyt koskaan”, 1=”on tehnyt aikaisemmin”, 2=”on tehnyt viimeisten neljän vuoden aikana”. Summamuuuttujaan otettiin vain sellaiset vastaajat, joilla ei ollut yhdessäkään osallistumismuuttujassa EOS-vastauksia tai muuta puuttuvaa tietoa. Vaihteluväli 0–40, vastaajamäärät ovat pyöristettyjä lukuja painotetusta analyysistä. Oma-aloitteisen vaikuttamisen indeksiin otettiin mukaan seuraavat viisi muuttujaa: yhteydenotto kunnan viranhaltijaan; yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön; yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen, valituksen tai oikaisuvaatimuksen tekeminen sekä kuntalaisaloitteen tekeminen. Muuttujan vaihteluväli on 0–10.

Oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen ikäryhmäkohtaiset erot ovat puolestaan selvästi voimakkaampia kuin kuntaosallistumisindeksissä. Varsinkaan nuoret eivät näytä osallistuvan kuntavaikuttamiseen oma-aloitteisesti.

Sekä kuntaosallistumisindeksissä että oma-aloitteisen vaikuttamisen indeksipisteissä tapahtuu merkittävin hyppäys siirryttäessä alle 30-vuotiaiden ikäryhmistä 30–34-vuotiaisiin. Tämä selittyy perheistymisellä ja 30 vuotta täyttäneiden ikäryhmälle tyypillisellä perhekoon kasvulla. Perheistymisen vaikutus kuntaosallistumisindeksiin voi kulkea ainakin päiväkotij- ja koulutapaamisten kautta, ja tuolloin kuntaosallistuminen yleistyy muidenkin kuntapalveluiden lisääntyneen käytön myötä.

Kuvio 3 tarkastelee lisäksi sukupuolten välisiä eroja kuntaosallistumisen indeksipisteissä. Pyramidikuvio kuvaa molempien sukupuolten osalta vastaajien lukumäärää (vaaka-akseli) kullakin indeksipisteellä (pysty akseli). Miesten ja naisten erot eivät ole tasaisia läpi pisteskaalan vaan ne ovat erisuuntaisia eri ikäryhmissä.

KUVIO 3. Kuntaosallistumisindeksin pistemääriin perustuva vastaajajoukkopyramidi vastaajien sukupuolen mukaan (indeksi 0–40, vastaajien lkm, miehiä analyysissä mukana 651 ja naisia 689).

Aivan ilmeistä on, että täysi osallistumattomuus kuntavaikuttamiseen vaivaa osaa miehistä. Hieman keskimäärää aktiivisimpien osallistujien ryhmissä (noin 17–22 pistettä) on sitä vastoin naisia selvästi enemmän kuin miehiä. Koko aineistossakin naisia on toki jonkin verran enemmän. Kuntaosallistumiseltaan lähellä 30 pistettä olevien ja sen ylittävien joukossa on taas pääsääntöisesti enemmän miehiä.

Kahden indeksin yhteydet keskeisiin sosiodemografisiin sekä poliittisen kiinnittymisen taustatekijöihin on esitetty taulukossa 3 korrelaatiokertoimin. Ne osoittavat tekijöiden välisen tilastollisen riippuvuuden voimakkuutta. Korrelaatiokertoimen arvo vaihtelee miinus yhdestä plus yhteen. Tekijöiden välinen riippuvuus on sitä voimakkaampaa, mitä suuremman arvon korrelaatiokerroin saa. Kun korrelaatio on nolla, tekijät ovat tilastollisesti riippumattomia.

Taulukko 3. Kuntaosallistumisindeksin ja oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksin kahdenväliset yhteydet joihinkin sosiodemografisiin sekä poliittiseen kiinnittymiseen liittyviin taustatekijöihin (Kuntavaalitutkimus 2017, korrelaatio, Kendallin tau b).

Taustatekijä (vaihteluväli)	Kuntaosallistumis- indeksi (0–40)*	Oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksi (0–10)*
Sukupuoli (1=mies, 2=nainen)	.051	-.053
Ikäryhmä (1–5; nuorin–vanhin)	.077	.234
Kuntakokoryhmä (1–6; pieni–suuri)	-.087	-.163
Ammatillinen koulutustaso (1–5; matala–korkea)	.114	.071
Poliittinen kiinnostus (1–4; pientä–suurta)	.227	.238
Sisäinen kansalaispätevyys (1–4; pientä–suurta)	.161	.172
Puolueläheisyys (1–4; pientä–suurta)	.194	.171

* Kaikki korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitsevästi nollassa poikkeavia yhden prosentin riskitasolla.

Sukupuolten edellä todettu ei-suoraviivainen yhteys kuntaosallistumisindeksiin näkyy siinä, että näiden tekijöiden kahdenvälinen tilastollinen riippuvuus jää melko vaatimattomaksi. Miesten yliedustus kaikkein aktiivisimmissä osallistujissa näkyy puolestaan siinä, että yhteys oma-aloitteiseen vaikuttamiseen on negatiivinen. Toisin sanoen miehet vaikuttavat hieman useammin oma-aloitteisen osallistumisen indeksiin kuuluvilla tavoilla.

Iän ja osallistumisen välisen yhteyden U-käyrämäisyys näkyy kuntaosallistumisindeksin korreloitumisessa. Sen yhteys ikään jää melko heikoksi. Vanhemmat osallistuvat kuitenkin jonkin verran nuoria enemmän.

Oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksin yhteys ikään on paljon selvemmin positiivinen: nuoret osallistuvat vähiten ja pääsääntöisesti oma-aloitteinen vaikuttaminen yleistyy ikääntymisen myötä. Tulos on odotettu, koska iän myötä yhteydenottojen kannalta oikeiden henkilöiden tuntemus vahvistuu. Yleensä myös osallistumiseen tarvittavat tiedot, taidot ja muut resurssit lisääntyvät iän karttuessa.

Vastaajien kotikunnan asukasmääräkin vaikuttaa osallistumista lisäävästi. Negatiiviset korrelaatiokertoimet tarkoittavat nyt sitä, että tekijöiden tilastollista yhteyttä tarkasteltaessa osallistuminen on hieman sitä yleisempää, mitä pienemmästä kunnasta on kyse. Tällainen yhteys on jonkin verran voimakkaampi oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen kohdalla.

Myös ammatillisen koulutuksen tasoa osoittava viisiluokkainen muuttuja (1=ei ammatillista koulutusta, ..., 5=yliopistotason tutkinto) korreloi positiivisesti, joskaan ei kovin voimakkaasti osallistumisindeksien kanssa. Yllättävää on, että korrelaatio on heikompi oma-aloitteisen vaikuttamisen indeksiin, koska koulutuksen mukanaan tuomien taitojen voisi olettaa vahvistavan osallistumisessa tarvittavia resursseja. Näin luultavasti onkin,

mutta hyvät osallistumisvalmiudet eivät aina välttämättä johda aktiiviseen osallistumiseen. Osallistuminen vaatii myös kiinnostusta ja halua vaikuttaa. Sitä paitsi osallistumisen tasa-arvonäkökohtien kannalta on myönteistä, että oma-aloitteinen kuntavaikuttaminen ei näytä riippuvan kovinkaan paljon osallistujan koulutustasosta.

Analysoiduista sosiodemografisista taustatekijöistä ainoastaan ikä ja kuntakoko vaikuttavat melko vahvasti kuntaosallistumiseen, ja nekin erityisesti oma-aloitteiseen kuntavaikuttamiseen. Tähän verrattuna tutkituilla kolmella poliittisen kiinnittymisen mittarilla on kullakin varsin selvä positiivinen yhteys osallistumisindekseihin (taulukko 3).

Kansalaisten kiinnostusta politiikkaa kohtaan mitataan poliittisen osallistumisen tutkimuksissa vakiintuneesti kysymyksellä, jonka neliportainen vastausasteikko vaihtelee ”ei lainkaan kiinnostuneesta” ”hyvin kiinnostuneeseen”. Itse kysymys koskee sitä, kuinka kiinnostunut kyselyvastaaja katsoo olevansa politiikasta. Tämän mittarin yhteys kuntaosallistumiseen on suhteellisen vahva, koska yksilötason kyselytutkimusaineistoissa mielipidemuuttujiin liittyvät tilastolliset riippuvuudet kohoavat harvoin erittäin voimakkaiksi.

Vastaajien sisäistä kansalaispätevyyttä mitattiin aineistossa useilla kysymyksillä. Tähän korrelaatiotarkasteluun otettiin mukaan pelkästään yksi mielipideväittäjä: ”Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä mitä on tekeillä”. Sen vastausvaihtoehdot vaihtelivat ”täysin samaa mieltä” olemisesta ”täysin eri mieltä” olemiseen.

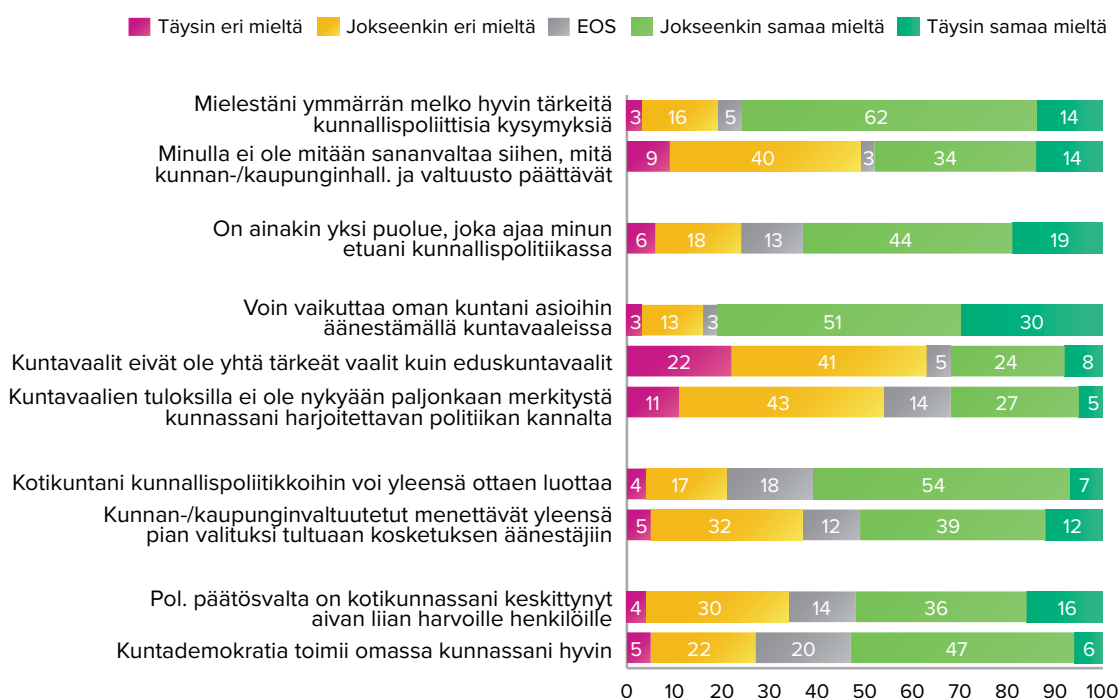
Kyse on samasta sisäisen kansalaispätevyyden mittarista kuin aiemmassa, kansalaisten poliittista luottamusta kuvanneessa demokraatiaindikaattoriartikkelissa (Kestilä-Kekkonen 2015). Lyhyesti sanottuna sisäistä kansalaispätevyyttä tuntevat ihmiset kokevat osaavansa vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Siksi ei ole yllättävää, että mittari korreloi positiivisesti molempien osallistumisindeksien kanssa.

Taulukon 3 kolmas poliittisen kiinnittymisen mittari koskee vastaajien puolueläheisyyttä. Mittari rakennettiin kahdesta Kuntavaalitutkimus 2017 -aineiston kysymyksestä, jotka koskivat puoluekiinnittymistä. Ensimmäinen kysymys kuului: ”Katsotko yleensä olevasi lähellä jotakin poliittista puoluetta?” Tähän kysymykseen kielteisesti vastanneet tai ”en osaa sanoa” -vastauksen antaneet koodattiin puolueläheisyysmuuttujaan ykkösiksi. Kysymykseen myönteisesti vastanneille esitettiin lisäkysymys siitä, kuinka läheiseksi he kokevat sen puolueen, jota lähellä he ovat. Tämän kysymyksen vastausvaihtoehdot koodattiin puolueläheisyysmuuttujaan seuraavasti: 2=”ei kovinkaan läheiseksi”, 3=”melko läheiseksi” ja 4=”erittäin läheiseksi”. Neliluokkaisen puolueläheisyysmuuttujan yhteydet kuntaosallistumisindekseihin olivat suurin piirtein samat kuin sisäisellä kansalaispätevyydellä.

Mielipiteet vaikuttamismahdollisuuksista ja kuntademokratian toimivuudesta

Kuntavaalit 2017 -kysely sisälsi lisäksi osion väittämiä, jotka koskivat vaikutusmahdollisuuksia kuntapolitiikkaan sekä käsityksiä kuntademokratian toimivuudesta. Tiedustellut väitteet, niiden vastausvaihtoehdot sekä väittämiin saadut vastaukset ilmenevät kuvioista 4. Huomautettakoon, että väittämät ovat erisuuntaisia – joko kielteisiä tai myönteisiä – ja siksi niiden tuloksia pitää osata lukea ”oikein päin”. Eri mieltä oleminen kielteisestä väittämästä osoittaa kuntademokratian toimivuutta, samoin kuin samaa mieltä oleminen demokratian toimivuuden kannalta myönteisestä väittämästä. Kiinnitän seuraavassa systemaattisesti huomiota väittämiin saatujen ääriavustusten määrään, jonka rinnalla arvioin jakaumia myös kokonaisvaltaisemmin.

Kuvion 4 kolme ylintä väitettä kuvaavat eri kanteilta vastaajien kansalaispätevyyttä: kaksi ensimmäistä kuvaavat sisäistä pätevyyttä ja kolmas ns. ulkoista kansalaispätevyyttä. Sisäinen kansalaispätevyys viittaa yksikön käsityksiin hänen omista vaikuttamismahdollisuuksistaan. Ulkoinen pätevyys liittyy muun muassa käsityksiin siitä, miten kansalaismielipiteen koetaan tulevan kuulluksi ja huomioon otetuksi puolueiden välityksellä.

KUVIO 4. Valitsijoiden mielipiteitä kuntademokratiaa ja sen toimivuutta koskevista väitteistä (Kuntavaalitutkimus 2017, %)

Vahvinta sisäistä kansalaispätevyyttä tuntee noin 10–15 prosenttia äänioikeutetuista kansalaisista. Hyvin matalaa kansalaispätevyyttä tuntee kysymyksestä riippuen noin 5–15 prosenttia vastaajista. Näiden mielipidejakauman ääripäiden väliin jää noin kaksi kolmesta tai jopa kolme neljästä vastaajasta.

Seuraavat kolme väittämää (kuvio 4) koskivat kuntavaaleja yleensä, eivät pelkästään vuoden 2017 kuntavaaleja. Vajaa kolmannes vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että äänestämällä kuntavaaleissa voi vaikuttaa oman kuntansa asioihin. Kun joukkoon lisätään asiasta ”jokseenkin samaa mieltä” olleiden osuus, nousee vaalivaikuttamiseen uskovien määrää neljään viidestä vastaajasta.

Osuus on linjassa vaalituloksen merkitystä koskevasta väittämästä saatujen tulosten kanssa. Vain viisi prosenttia vastaajista oli ”täysin samaa mieltä” siitä, että ”kuntavaalien tuloksilla ei ole nykyään paljonkaan merkitystä kunnassani harjoitettavan politiikan kannalta”. Lähes kaksi kolmesta vastaajasta oli lisäksi sitä mieltä, että kuntavaalit ovat kutakuinkin yhtä tärkeitä vaalit kuin eduskuntavaalit.

Kunnallispoliitikkoihin luottamista koskevaan väittämän tuloksissa näkyy puolestaan terve kriittisyys poliittisia luottamushenkilöitä kohtaan. Vain seitsemän prosenttia vastaajista oli ”täysin samaa mieltä” väitteestä ”kotikuntani kunnallispoliitikkoihin voi yleensä ottaen luottaa”. Kuitenkin selvä enemmistö vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että oman kunnan kunnallispoliitikkoihin voi yleensä luottaa. Kriittisyys valtuutettujen kuntalaisvuorovaikutusta kohtaan oli silti melko yleistä. Niukka enemmistö vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ”kunnan-/kaupunginvaltuutetut menettävät yleensä pian valituksi tultuaan kosketuksen äänestäjiin”.

Melko yleinen kriittisyys kuntapäätäjiä kohtaan näkyy myös siinä, kuinka monet vastaajat katsoivat poliittisen päätösvallan keskittyneen omassa kunnassaan liian harvoille henkilöille. Tätä koskevasta väittämästä oli samaa mieltä noin joka toinen kyselyn vastaaja. Täysin samaa mieltä väitteestä oli joka seitsemäs vastaaja (16 %).

Kaikkiaan äänioikeutettujen kuntalaisten yleiset mielipiteet oman kunnan kuntademokratian toimivuudesta osoittavat, että kunnallinen kansanvalta toimii Suomessa ainakin kohtuullisen hyvin. Vastaajien enemmistö (54 %) oli samaa mieltä väittämästä ”kuntademokratia toimii omassa kunnassani hyvin” ja runsas neljännes (27 %) vastaajista oli siitä eri mieltä.

Huomattavan suuri osa vastaajista (20 %) ei kuitenkaan osannut tai halunnut ottaa kantaa tähän yleiseen kuntademokratian toimivuusarvioon. Tutkimusaineistosta etsittiin syitä näin yleiseen kantaaottamattomuuteen. Merkittävä osa ”en osaa sanoa” -vastauksista selittynee tiedonpuutteella, koska kotikunnassaan pitkään tai melko vähän aikaa asuneiden EOS-vastausten osuudet olivat hyvin erilaiset. Vähintään 80 prosenttia elämästään nykyisessä kotikunnassaan asuneiden joukossa oman kunnan kuntademokratian toimivuutta osasi arvioida 84 prosenttia vastaajista. Korkeintaan 20 prosenttia elämästään nykyisessä kotikunnassaan asuneiden joukossa vastaava osuus oli vain 71 prosenttia.

Taulukkotarkastelujen ulkopuolella analysoitiin lopuksi myös kuvion 4 viimeisen väittämän eli kuntademokratian toimivuusarvion yhteyksiä osallistumisindekseihin, poliittiseen pätevyyteen liittyviin vaikuttamiskäsityksiin, poliittisen kiinnittymisen perusmuutuksiin sekä perustaviin sosiodemografisiin muutuksiin.

Toimivuusarvion kahdenväliset korrelaatiot taustatekijöihin olivat kauttaaltaan positiivisia, mutta ne jäivät pääsääntöisesti voimakkuudeltaan melko mataliksi. Korkein korrelaatio havaittiin puolueläheisyyteen ($r = .22$). Myönteinen arvio kuntademokratian toimivuudesta korreloitiin heikommin molempiin osallistumisindekseihin ($.07 < r < .09$). Tästä voidaan päätellä, että paikallinen osallistuminen ja vaikuttaminen eivät juurikaan lisää, joskaan eivät myöskään juuri vähennä, yleistä tyytyväisyyttä oman kunnan kuntademokratian toimivuuteen.

Lopuksi

Tässä artikkelissa käsiteltiin tuoreella tutkimusaineistolla suomalaisen kuntavaikuttamisen tilaa ja käsityksiä kuntademokratiasta. Aihetta on käsitelty aiemmin laajemmin useissa tutkimuksissa (esim. Piipponen ja Pekola-Sjöblom toim. 2013; Christensen ym. 2016). Nyt analyysin päätavoitteena oli päivittää osallistumistietoja ja avata aiempaa tarkemmin joitakin kuntavaikuttamisen piirteitä ja taustatekijöitä.

Kuntademokratian osallistumis- ja vaikuttamismuotojen suosiota tarkasteltiin kysymyspatteristolla, jota on käytetty suurin piirtein samanlaisena Kuntaliiton KuntaSuomi 2004 - ja Arttu-tutkimusohjelmissa. Mittaristo on laaja, mutta se ei tarkoituksellisesti ole kaiken kattava. Siihen sisältyy monia sellaisia arkisia vaikuttamismahdollisuuksia, joita moni ei ensikädeltä ehkä edes miellä kunnan asioihin vaikuttamiseksi. Päiväkotien ja koulujen vanhempainiltoihin ja -tapaamisiin osallistuminen tai muunlainen palautteen antaminen kunnan palveluista ovat juuri niitä tavallisimpia ja itse asiassa myös varsin täsmällisiä vaikuttamiskeinoja, joiden tulee ehdottomasti kuulua laaja-alaisen vaikuttamismonitoroinnin piiriin.

Vuoden 2017 huhti–toukokuussa kerätty, kuntavaalien äänioikeutettuja valtakunnallisesti edustava kyselyaineisto osoitti, että noin 60 prosentin vastaajista oli antanut palautetta kunnan palveluista. Kysymyksessä mitattiin käyttöaktiivisuutta viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana. Yhtä suuri osuus oli vastannut kunnan palveluun liittyvään asiakas- tai käyttäjäkyselyyn. Nämä suurimmat osuudet ovat yllättävän lähellä vuoden 2017 kunta-vaalien äänestysprosenttia (59 %).

Toisaalta jotkut eivät osallistu lainkaan: joko asia ei koske itseä tai sitten osallistuminen ei vain kiinnosta. Noin 15–20 prosenttia vastaajista ei ollut koskaan antanut palautetta kunnan palveluista tai vastannut johonkin kunnan käyttäjäkyselyyn. Useimmissa 20 tiedustellussa osallistumismuodossa ehdottomana enemmistönä (> 50 %) olivat sellaiset vastaajat, jotka eivät olleet koskaan käyttäneet osallistumiskanavaa.

Tulosten vertailu Kuntaliiton aikaisempiin tutkimuksiin osoitti, että jotkin osallistumistavat ovat nostaneet sijoitustaan tärkeimpien keinojen listalla 2010-luvun kuluessa. Sekä palautteen antaminen palveluista että vetoamusten allekirjoittaminen ovat nykyisin suosittuimpia osallistumistapoja kuin 2010-luvun alussa. Asian taustalla lienevät verkko-osallistumisen tarjonnan yleistyminen ja osallistumisen helpottuminen sekä päätökset joidenkin uusien osallistumismuotojen käyttöönotosta. Esimerkiksi valtakunnallisen kansalaisaloitteen mahdollistuminen ja sen vahva verkkopohjaisuus ovat saattaneet myötävaikuttaa muunlaisen verkko-osallistuminen suosion kasvuun kunnissa.

Tiedustelluista osallistumistavoista muodostettiin kaksi indeksiä. Kuntaosallistumisindeksiin otettiin mukaan kaikki 20 vaikuttamiskeinoa ja oma-aloitteisen kuntavaikuttamisen indeksiin viisi kysymystä. Indeksien avulla tutkittiin sosiodemografisten ja poliittiseen kiinnostamiseen liittyvien taustatekijöiden yhteyksiä kuntaosallistumisen määrään.

Tulokset olivat pääsääntöisesti odotetun suuntaisia. Kunnan asukasmäärään liittyvä kunnan yleinen toimintaympäristö vaikutti laaja-alaisesti kunta-osallistumiseen. Pienissä kunnissa kynnyksellä ottaa yhteyttä kunnan luottamushenkilöihin ja viranhaltijoihin oli selvästi matalampi kuin suurissa kaupungeissa. Pienissä kunnissa myös kiinnostuminen puolueisiin ja muihin järjestöihin sekä yleensä paikallisyhteisöön oli vahvempaa kuin suuremmissa kunnissa, mikä edesauttaa erilaisiin osallistumiskeinoihin tarttumista.

Kuntalaisten ikä ei vaikuttanut osallistumiseen suoraviivaisesti vaan laaja-alainen osallistuminen oli yleensä korkeimmillaan keski-ikässä. Oma-aloitteisesta kuntavaikuttamisesta tosin havaittiin, että se yleistyi merkittävästi vasta 50 vuotta täyttäneiden joukossa, ja oli vahvaa vielä yli 70-vuotiaidenkin joukossa.

Myöskään vastaajien sukupuolen tilastollinen yhteys heidän kuntaosallistumisensa määrään ei ollut suoraviivainen. Miesten joukossa oli naisia useammin sekä hyvin passiivisia että hyvin aktiivisia osallistujia. Iän ja sukupuolen tavoin myöskään vastaajien ammatillisen koulutuksen taso ei korreloitunut voimakkaasti osallistumisindeksien kanssa. Riippuvuudet olivat positiivisia, mutta ilmeisesti muun muassa kuntakokoon ja eritoten pienten kuntien suotuisaan toimintaympäristöön liittyvät tekijät heikentävät koulutustason tilastollista yhteyttä osallistumisen määrään. Korkea ammatillinen koulutustaso ei siis ole, eikä sen tule olla aktiivisen kuntaosallistumisen välttämätön edellytys.

Poliittisen kiinnostuksen taustatekijöiden vaikutusta osallistumisaktiivisuuteen tutkittiin subjektiivisen poliittisen kiinnostuksen, koetun sisäisen kansalaispätevyyden sekä puoluealaisuuden osalta. Kaikilla kolmella oli odotetusti positiivinen yhteys kuntaosallistumiseen, vahvimmin yleisellä kiinnostuksella politiikkaa kohtaan. Kukin näistä taustatekijöistä korreloitui melko samansuuruisena sekä laajaan kuntaosallistumisindeksiin että suppeampaan, oma-aloitteista kuntavaikuttamista mittavaan indeksiin.

Molempien indeksien tilastolliset yhteydet kuntademokratian toimivuutta koskeviin arvioihin jäivät melko heikoiksi. Tämä havainto viittaa siihen, että kuntatason osallistumisen

ja demokratian toimivuusarvioiden väliset mahdolliset vaikutussuhteet ovat monimutkaisia. Osallistuminen tai osallistumattomuus voi johtua tyytyväisyydestä vallitsevaan asiaan tilaan tai vaikutusmahdollisuuksiin, ja myös tyytymättömyys demokratian toimivuuteen voi joko aktivoida tai passivoida. Aina ei tarvitse huolestua siitä, jos useimmat eivät osallistu.

Osallistumisen motiivit ja tavoitteet ovat myös erilaisia riippuen siitä, millaisesta osallistumis- tai vaikuttamistavasta on kyse. Melko tavanomaisen palautteen antajat ja ”hiljaiset” osallistujat eivät välttämättä pyri vaikuttamaan vahvasti johonkin omalla osallistumisellaan. Joissakin tapauksissa joku taas kokee oikeuksiaan loukatun, ja saattaa käyttää yhdessä riita-asiassa kaikkia mahdollisia vaikuttamiskanavia.

Kuntademokratian tilaa ja toimivuutta koskeviin väitteisiin saadut vastaukset osoittivat, että suurin osa aikuisikäisestä kuntalaisista katsoo kunnallisen kansanvallan toimivan omassa kunnassaan ainakin kohtuullisen hyvin. Selvästi useimmat katsovat voivansa vaikuttaa äänestämällä ja he löytävät kunnastaan puolueen, joka ajaa heidän asioitaan. Useimmat ovat myös sitä mieltä, että kuntavaalien tuloksilla on merkitystä oman kunnan politiikan suuntaan. Suurin osa myös luottaa riittävässä määrin poliitikkoihin, joskin poliittisia päätöksentekijöitä kohtaan esiintyy myös tervettä kriittisyyttä.

Selvimmän kuntalaiset moittivat vallan keskittymistä sekä kuntalaisten ja päättäjien välisen vuorovaikutuksen toimivuutta kuntavaalien jälkeen. Kuntaosallistumisen suurimmat nykyhaasteet liittyvätkin nimenomaan edustuksellisen demokratian toimivuuteen. Monien etäännyminen puolue toiminnasta ja kuntavaalien matalahkot äänestysprosentit todistavat, että kuntademokratian elävöitymiselle ja uudistumiselle on aina tilaa.

Ehdokkaiden motiivit ja voimavarat

ELINA KESTILÄ-KEKKONEN, JOSEFINA SIPINEN JA AINO TIIHONEN

Johdanto

Toimivan kuntademokratian edellytys on riittävä määrä kuntalaisia, jotka ovat valmiita osallistumaan yhteisten asioiden hoitoon vaikuttamalla kunnallisissa luottamustehtävissä. Vuoden 2017 kuntavaaleissa puolueet onnistuivat rekrytoimaan ehdokkaita huomattavasti vähemmän kuin viisi vuotta aiemmin: ainoastaan vihreät ja kristillisdemokraatit onnistuivat kasvattamaan ehdokasmääräänsä. Näyttääkin siltä, että kansalaisten kiinnostus kunnan luottamustehtäviä kohtaan on laskenut. Yhdeksi syyksi tähän on arveltu sitä, että kansalaiset ovat etäänntyneet puolueiden järjestötoiminnasta, joka on aiemmin toiminut luontevimpana alustana uusien ehdokkaiden rekrytoinnille (Borg & Pikkala 2017, 7). Rekrytointivaikeudet voivat osittain juontaa juurensa myös kunnan tehtävien merkittävään kaventumiseen: vastuu sosiaali- ja terveystalouden tuotannosta siirtyy maakunnille seuraavan vaalikauden aikana ja kunnat keskittyvät jatkossa etenkin varhaiskasvatukseen, koulutukseen, kaavoitukseen ja liikennejärjestelyihin.

Vuoden 2017 vaaleissa oli ehdolla yli 33 000 kuntalaista eri puolilla Suomea. Puolueilla on keskeinen rooli luottamushenkilöiden rekrytoimisessa, minkä lisäksi kansalaisten oma elämäntilanne ja henkilökohtaiset resurssit vaikuttavat kiinnostukseen tavoitella paikkaa kunnanvaltuustossa. Suomalainen vaalijärjestelmä painottaa yksittäisen ehdokkaan henkilökohtaisia voimavaroja äänestäjien tavoittamisessa ja tarvittavan äänimäärän hankkimisessa. Ehdokkaat sijoitetaan puolueiden tai valitsijayhdistysten listoille yleensä aakkosjärjestyksessä. Äänestäjät osoittavat äänensä suoraan haluamalleen ehdokkaalle sen sijaan, että puolueen tulevat valtuutetut päätettäisiin puolueen sisällä, kuten esimerkiksi on tapana niin kutsuttuun suljettuun listavaaliin perustuvissa järjestelmissä. Tämä tarkoittaa, että vaaleissa ehdokkaat kilpailevat äänistä myös saman puolueen sisällä. Ehdokkaiden henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ja voimavaroilla on merkitystä paitsi vaaleissa, myös niiden ehdokasasettelussa. Puolueet pyrkivät hankkimaan listoilleen sellaisia ehdokkaita, joilla on mahdollisimman hyvät mahdollisuudet kerätä kannatusta itselleen ja puolueelleen (Helander 2003; Kuitunen 2000).

Keskeisimpiä yksilötason resursseja, joilla on merkitystä ehdokkaaksi lähtemisessä ja valtuutetuksi valikoitumisessa, ovat käytettävissä oleva aika, aiempi poliittinen ja yhteiskunnallinen kokemus, sekä mahdollisesti myös varallisuus. Viimeksi mainittu määrittää sitä, kuinka paljon rahaa yksilöllä on panostaa vaalikampanjointiin (ks. esim. Verba ym. 1995). Se, miten laajaa tai ammattimaista vaalikampanjaa pääsy kunnanvaltuustoon edellyttää, vaihtelee kunnittain. Suurimmissa kunnissa kilpailu valtuustopaikoista on huomattavasti kovempaa, ja riittävän äänimäärän tavoittaminen vaatii enemmän resursseja kuin pienemmissä kunnissa. Esimerkiksi Helsingissä vuoden 2017 kuntavaaleissa yhtä valtuutettua kohden oli noin 7500 asukasta, siinä missä asukasmäärältään pienimmissä kunnissa yhtä

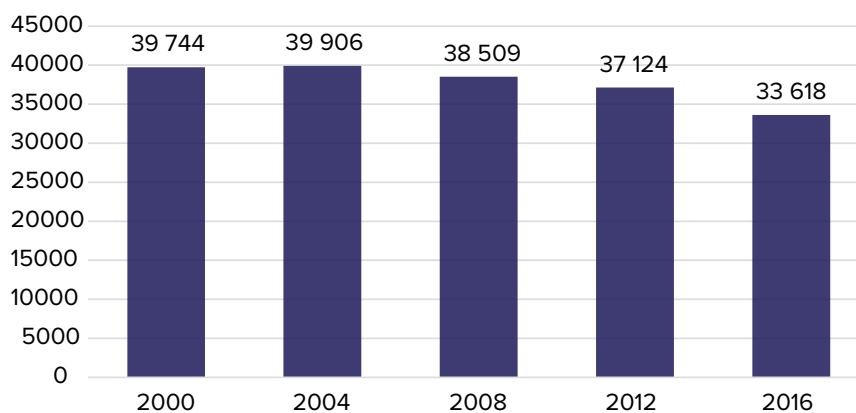
valtuutettua kohden saattoi olla vain viitisenkymmentä asukasta (Borg & Pikkala 2017, 9). Siinä missä Helsingissä kuntavaalit voivat joidenkin ehdokkaiden osalta vastata vaaleihin käytettävän ajallisen ja rahallisen panostuksen suhteen kampanjointia eduskuntavaaleissa, pienissä kunnissa suurimpienkin puolueiden ehdokaslistat voivat jäädä vajaiksi. Kuntavaalit ovat siten luonteeltaan täysin erilaiset pienimmissä ja suurimmissa kunnissa.

Tässä artikkelissa tarkastellaan kevään 2017 kuntavaaleissa ehdolle lähteneiden yksilötason resursseja sekä niitä eri motivaatiotekijöitä, jotka ovat toimineet kimmokkeena ehdokkaaksi asettumiselle. Tarkastelu pohjautuu juuri ennen vaaleja kuntavaaliehdokkaille tehtyyn laajaan kyselyyn, johon vastasi yli tuhat ehdokasta Manner-Suomen eri kunnista (ks. tarkempi aineistonkuvaus liitteessä 1). Lisäksi artikkelissa hyödynnetään Tilastokeskuksen kuntavaaleista ja kuntavaalien ehdokasasettelusta tekemiä kattavia analyysejä, sekä aiempaa tutkimustietoa. Kuntavaalien ehdokasasettelua on tarkasteltu aiemmin esimerkiksi Sami Borgin (1998), Soile Kuitusen (1999e; 2000) ja Voitto Helanderin (2003) tutkimuksissa, mutta kaikki mainitut analyysit ovat jo lähes kahden vuosikymmenen takaa. Tutkimuksen tarkoituksena onkin rakentaa tiivis kuva siitä, mitkä eri tekijät määrittävät ehdolle asettumista ja valtuustoon valikoitumista 2010-luvun Suomessa.

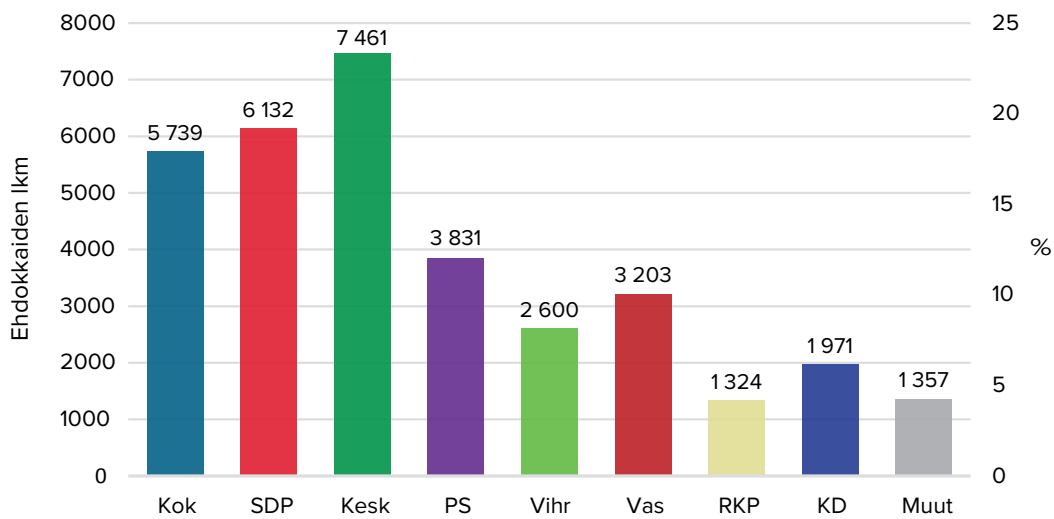
Ehdokkaiden sosiodemografinen profiili

Ehdokkaat puolueen, sukupuolen ja iän mukaan

Kuntavaaleissa ehdokkaita saavat asettaa rekisteröidyt puolueet ja äänioikeutettujen perustamat valitsijayhdistykset. Kullakin puolueella on mahdollisuus asettaa ehdokkaita enintään puolitoistakertainen määrä suhteessa kunnassa valittavien valtuutettujen määrään. Puolueet voivat muodostaa keskenään vaaliliittoja ja valitsijayhdistykset yhteislistoja, mutta näidenkään listojen ehdokasmäärä ei saa ylittää valittavien valtuutettujen puolitoistakertaista määrää. Vuoden 2017 kuntavaaleihin asetettiin 33 618 ehdokasta, mikä oli 3 500 ehdokasta vähemmän kuin vuonna 2012 ja 6 100 vähemmän kuin vuoden 2000 vaaleissa (kuvio 1).

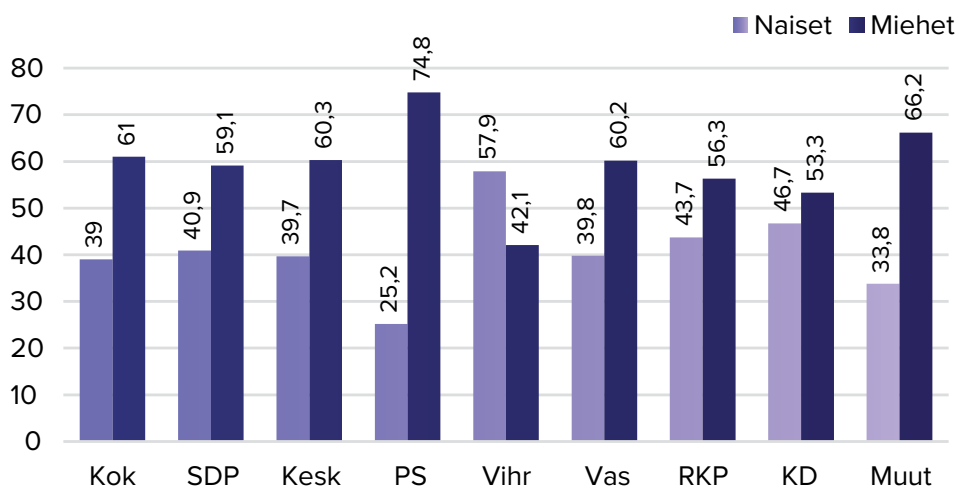
KUVIO 1. Kuntavaalien ehdokasmäärät 2000-luvun kuntavaaleissa (Tilastokeskus 2017a).

KUVIO 2. Ehdokasmäärät puolueittain (Tilastokeskus 2017a, Ikm, %).

Ehdokkaita asetti 15 rekisteröityä puoluetta Manner-Suomen 295 kunnassa. Valitsijayhdistysten asettamia ehdokkaita oli yhteensä 805. 97,6 prosenttia kaikista ehdokkaista oli puolueiden listoilla, ja osuus oli lähes sama kun tarkastellaan valituksi tulleita. Valitsijayhdistysten listoilla ehdokkaista ja valituista valtuutetuista oli noin 2,5 prosenttia. Puolueista eniten ehdokkaita asetti Suomen Keskusta (7 461 ehdokasta) ja vähiten Suomen eläinoikeuspuolue (15 ehdokasta) (kuvio 2).

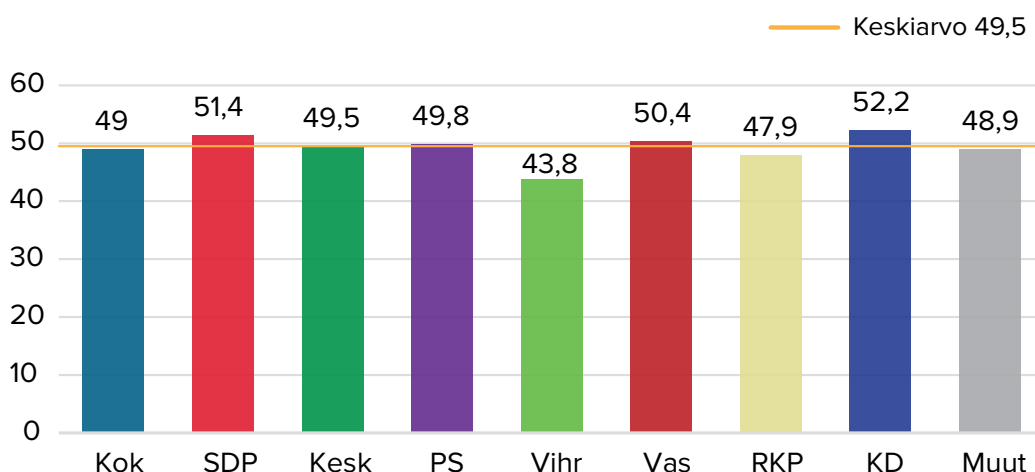
Ehdokkaista miehiä oli 20 207 (60,1 %) ja naisia 13 411 (39,9 %). Vuoden 2017 vaaleissa ehdokkaiden sukupuolijakauma ei juuri poikennut aikaisempien vuosien sukupuolijakaumasta, sillä enemmistö ehdokkaista on aina ollut miehiä. Ehdokkaiden sukupuolijakauma kuitenkin vaihtelee merkittävästi puolueittain. Eduskuntapuolueista suhteellisesti eniten naisehdokkaita asettivat vihreät (57,9 %) ja vähiten perussuomalaiset (25,2 %) (kuvio 3).

KUVIO 3. Ehdokkaiden sukupuolijakauma puolueittain (Tilastokeskus 2017a, %).

Kaikkien ehdokkaiden keski-ikä oli 49,5 vuotta. Miesehdokkailla se oli hieman korkeampi, 50,7 vuotta ja naisehdokkailla hieman tätä matalampi, 47,8 vuotta. Enemmistö (63 %) ehdokkaista oli 45 vuotta täyttäneitä. 65-vuotiaiden tai sitä vanhempien osuus oli 16,5 prosenttia. Ehdokkaiden ikätrendin voidaan katsoa pysyneen samankaltaisena aikaisempiin kuntavaaleihin verrattuna. Ehdokkaiden keski-ikä on tyypillisesti noussut noin vuodella vaalivuosittain. Miesehdokkaat olivat myös vuonna 2012 keskimäärin noin kaksi vuotta naisehdokkaita vanhempia; tuolloin kuntavaaliehdokkaina olleiden miesten keski-ikä oli 49,8 vuotta ja naisten 47,0 vuotta. Ehdokkaista alle 25-vuotiaita oli vain 4,2 prosenttia. (Tilastokeskus 2017a.)

Ehdokkaiden keski-ikä puolueittain on esitetty kuviossa 4. Se osoittaa keskimääräistä nuorempien ehdokkaiden tulleen vihreiltä, kun taas kristillisdemokraattien ehdokkaat olivat keski-ikänsä vanhimpia. Kuvion ulkopuolelta voidaan todeta, että nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvia ehdokkaita oli eduskuntapuolueista suhteellisesti eniten RKP:n riveissä, missä alle 25-vuotiaiden osuus oli 7,8 prosenttia. Sen sijaan vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvia eli 65 vuotta täyttäneitä ja sitä vanhempia ehdokkaita oli suhteellisesti eniten kristillisdemokraateilla (22,6 %), joilla myös oli vähiten alle 25-vuotiaita ehdokkaita (2,5 %) (Tilastokeskus 2017a).

KUVIO 4. Ehdokkaiden keski-ikä puolueittain (Tilastokeskus 2017a).

Istuvia kunnanvaltuutettuja ehdokkaista oli 6 669 eli noin joka viidennes. Suhteellisesti eniten heitä oli keskustalla, jonka ehdokkaista 28,1 prosenttia oli istuvia kunnanvaltuutettuja. Suhteellisesti vähiten istuvia kunnanvaltuutettuja oli vihreiden ehdokkaissa, joista ainoastaan 8,8 prosenttia oli nykyisiä valtuutettuja. Istuvia kansanedustajia ehdokkaiden joukossa oli 162 ja europarlamentaarikkoja neljä.

Ehdokkaiden koulutustaso ja ammatillinen asema

Ehdokkaat olivat äänioikeutettuja huomattavasti korkeammin koulutettuja; lähes 90 prosentilla ehdokkaista oli jokin perusasteen jälkeinen tutkinto, kun vastaava osuus äänioikeutetuista oli 73 prosenttia. Korkeimman koulutusasteen suorittaneiden osuus oli suurin vihreiden ehdokkaissa, joista yli puolella oli korkea-asteen tutkinto. Kaikista ehdokkaista korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut noin kolmannes ja äänioikeutetuista noin viidennes. Ehdokkaiden keskimääräistä koulutustasoa korkeammin koulutettuja ehdokkaita oli vihreiden lisäksi myös RKP:llä, kristillisdemokraateilla ja kokoomuksella (Tilastokeskus 2017a).

Työssäkäyviä ehdokkaista oli kaikkiaan hieman vajaa 70 prosenttia, kun vastaava osuus kaikista äänioikeutetuista oli noin 50 prosenttia. Tämä selittyy pitkälti ikärakenteellisilla eroilla. Eläkkeellä olevia ehdokkaista oli huomattavasti vähemmän kuin äänioikeutetuista; ehdokkaista 17 prosenttia ja äänioikeutetuista noin 30 prosenttia oli eläkeläisiä. Ehdokkaat olivat äänioikeutettuja paremmassa työmarkkina-asemassa myös työllisyysasteella mitattuna. Työllisyysaste lasketaan työllisten osuutena työikäisestä, 18–64-vuotiaasta väestöstä. Ehdokkaiden työllisyysaste oli 78 prosenttia, mikä on lähes kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi kuin äänioikeutettujen (Tilastokeskus 2017a).

Suuri osa ehdokkaista (31 %) työskenteli kuntasektorilla, mikä on selkeästi enemmän kuin vastaava osuus äänioikeutetuista (23 %). Ehdokkaissa oli äänioikeutettuihin verrattuna suhteellisesti enemmän myös yrittäjiä (ehdokkaista 16,5 % ja äänioikeutetuista 10,5 %). Keskustan ehdokkaista reilu 30 prosenttia oli yrittäjiä, joista valtaosa oli maa- ja metsätalousyrittäjiä. Myös kokoomuksen ehdokkaissa yrittäjiä oli keskivertoa enemmän, noin 20 prosenttia (Tilastokeskus 2017a).

Erot koulutus- ja työllisyysasteissa heijastuivat myös tulotasoon; korkeampi koulutus ja työllisyysaste näkyivät ehdokkaiden korkeampana tulotasona äänioikeutettuihin verrattuna. Ehdokkaiden keskimääräisessä tulotasossa oli puoluekohtaista vaihtelua. Kokoomuksen ehdokkailla käytettävän rahatulon mediaani oli korkein, 31 200 euroa, ja perussuomalaisien ehdokkailla matalin, 22 200 euroa. Kaikkien ehdokkaiden keskiarvo oli 26 100 euroa ja kaikilla äänioikeutetuilla vastaavasti 20 900 euroa (Tilastokeskus 2017a).

Ehdokkaiden asenteet kuntademokratiaa kohtaan

Poliittinen luottamus määritellään usein siten, miten kansalaisten normatiiviset odotukset toteutuvat poliittisessa järjestelmässä (Stokes 1962; Hetherington 1998; Miller 1974). Arvioidessaan luottamustaan poliittisia instituutioita kohtaan kansalainen voi tarkastella poliittisia toimijoita, instituutioita ja poliittisten päätösten täytäntöönpanoa – sitä, mitä tapahtuu tässä hetkessä ja kuinka paljon hän nykyisiin toimijoihin luottaa. Toisaalta hän voi myös arvioida pysyvämpiä instituutioita siitä näkökulmasta, mitä ne edustavat, eli pohtia yleistettyä luottamustaan poliittista järjestelmää kohtaan (ks. esim. Bäck ym. 2016). Tyytyväisyys demokratiaan on poliittisen luottamuksen rinnakkaiskäsite. Sillä voidaan vii-

tata joko tyytyväisyyteen vallanpitäjiä kohtaan, siihen miten reiluiksi poliittiset prosessit koetaan tai näkemykseen demokraattisen hallintomuodon periaatteiden toteutumisesta (Fuchs & Klingemann 1995; Waldron-Moore 1999).

Suomalaisten tyytyväisyys demokratiaan on perinteisesti ollut kansainvälisessäkin vertailussa vahvaa (Kestilä-Kekkonen 2015). Myös kevään 2017 kuntavaaliehdokkaat olivat tyytyväisiä paitsi demokratian toimivuuteen yleisesti (yli 60 prosenttia melko tai erittäin tyytyväisiä), myös oman kunnan demokratiaan. Sekä naisista että miehistä lähes 60 prosenttia oli vähintään melko tyytyväinen demokratian toimivuuteen kotikunnassa. Samoin oli eri ikäryhmien välillä; noin 60 prosenttia oli vähintään melko tyytyväinen, ja erittäin tyytymättömiä oli alle seitsemän prosenttia kaikissa ikäryhmissä. Myöskään kuntakoon suhteen ei juuri syntynyt merkittäviä eroja. Kuitenkin Helsingissä (> 500 000 as.) kuilu oli suurempi: runsas neljännes oli vähintään melko tyytymätön demokratian toimivuuteen kotikunnassa, mutta toisaalta vähintään melko tyytyväisiä oli 73 prosenttia (taulukko 1).

Taulukko 1. ”Kuinka tyytyväinen tai tyytymätön olet yleensä ottaen demokratian toimivuuteen kotikunnassasi?” (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Erittäin tyytymätön	Melko tyytymätön	En tyytymätön enkä tyytyväinen	Melko tyytyväinen	Erittäin tyytyväinen	Yht.	Vastaajamäärä
Kaikki	6	23	16	50	6	100	(1011)
Sukupuoli							
Mies	7	24	15	48	7	100	(551)
Nainen	4	22	17	53	4	100	(460)
Ikäryhmä							
18–24	5	21	19	53	2	100	(43)
25–34	5	30	13	50	3	100	(105)
35–44	8	26	15	44	7	100	(163)
45–54	4	22	18	51	5	100	(220)
55–64	5	24	15	50	6	100	(261)
yli 64	6	17	16	53	7	100	(219)
Kuntakoko							
5000 tai alle	6	22	14	51	7	100	(159)
5001–20 000	5	23	16	49	7	100	(337)
20 001–50 000	3	26	20	46	4	100	(227)
50 001–100 000	7	18	19	53	3	100	(117)
100 001–250 000	5	26	12	53	4	100	(118)
250 001–500 000	15	26	0	52	7	100	(27)
yli 500 000	15	12	0	69	4	100	(26)

Kuntavaaliehdokkaat ovat yleisesti ottaen keskimääräistä kansalaista aktiivisempia osallistujia yhteiskunnassa. Ottaen huomioon poliittisen luottamuksen ja osallistumisen po-

sitiivisen yhteyden (Bäck & Kestilä-Kekkonen 2013), voisi olettaa, että myös heidän luottamuksensa olisi korkeampaa. Näin ei kuitenkaan ole. Ehdokkaiden luottamus poliittisiin instituutioihin oli pääosin linjassa kansalaisten keskimääräisten asenteiden kanssa, mutta kansalaisten keskimääräinen luottamus hallitukseen (valtioneuvostoon) oli jopa korkeampaa kuin ehdokkaiden. Ehdokkaiden luottamus oman kotikunnan korkeimpaan johtoon ja viranhaltijoihin oli kuitenkin kohtalaisen korkealla tasolla (6,5). Ehdokkaat luottivat kohtalaisesti myös kotikuntansa valtuustoon ja poliittisiin puolueisiin (taulukko 2).

Taulukko 2. ”Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin?” (0 = en luota ollenkaan, 10 = luotan täysin). Keskiarvot. (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely; kansalaisten vertailuluku: Eduskuntavaalitutkimus 2015, Grönlund & Kestilä-Kekkonen 2015).

	Ehdokkaat	Kansalaiset
Muut ihmiset*	7,1	7,6
Oman kotikuntani korkein johto	6,5	-
Kotikuntani palveluista vastaavat viranhaltijat	6,5	-
Muut kotikuntani johtavat viranhaltijat	6,5	-
Nykyiset kunnanvaltuutetut ja varavaltuutetut	6,2	-
Poliittiset puolueet	5,5	5,7
Tiedotusvälineet	5,2	5,6
Suomen hallitus	4,8	6,1

* *Voiko mielestäsi ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen?*

Ehdolle asettumisen motiivit ja edustamiskäsitykset

Ehdokkuusmotivaatio

Kuntavaaliehdokkaiden rekrytointi on jo pitkään ollut tahmeaa. Ehdokasmäärä on laskeutunut vuoden 1980 jälkeen kaikissa kuntavaaleissa lukuun ottamatta vuotta 2004, ja suurimmat pudotukset ovat tapahtuneet 1990-luvun kuntavaaleissa (Borg & Pikkala 2017). Myös ehdokkaille suunnattu kysely osoittaa, että suurimmalle osalle ehdokkuus on vaatinut kannustusta ulkopuolisilta tahoilta, eikä osallistuminen ole ollut ainoastaan itseohjautuvaa. Kysynnän ylittäessä tarjonnan puolueet eivät pääse tekemään karsintaa ehdokkaaksi haluavien kesken, vaan päinvastoin ne joutuvat aktiivisesti houkuttelemaan kuntalaisia asettumaan ehdolle. Näin ollen monen kohdalla ehdolle asettuminen ei välttämättä ole seurausta aktiivisesta omaehtoisesta pyrkimyksestä lähteä mukaan politiikkaan, vaan pikemminkin puolueen tai ryhmän suostuttelun tulos.

Noin nelisenkymmentä prosenttia ehdokkaista kertoi, että ajatus ehdokkaaksi asettumisesta oli lähtenyt ennen kaikkea heistä itsestään, kun taas 46 prosenttia sanoi aloitteen tulleen pääosin ulkopuolelta. Naisia oli houkuteltu selvästi enemmän ehdokkaiksi, sillä yli 60 prosenttia vastasi muun tahon kannustaneen ehdokkaaksi. Miesten kohdalla vastaa-

va osuus oli noin 45 prosenttia. Samoin nuorille ehdokkaille (18–24-vuotiaat) kimmoke ehdokkuuteen oli tullut ulkopuolelta hieman useammin (60 %) kuin muille ikäryhmille, vaikkakaan erot eivät ole niin selkeät kuin sukupuolen kohdalla.

Eduskuntapuolueiden osalta erottuvat selvimmin kristillisdemokraatit ja keskusta, joiden ehdokkaista yli 60 prosenttia oli lähtenyt ehdokkaaksi ulkoisen kannustuksen tukemana. Sosialidemokraattien ehdokkaista sen sijaan yli 55 prosenttia oli tehnyt aloitteen itse. Vuoden 2017 vaaleissa ainoastaan vihreät ja kristillisdemokraatit asettivat ehdokkaita enemmän kuin viisi vuotta aiemmin. Eniten ehdokkaita oli keskustalla, vaikka myös kyseisen puolueen ehdokasmäärä on ollut pienentymään päin.

Valtuustossa toimiminen tarkoittaa erilaisten kuntalaisia koskettavien ristiriitojen ratkomista, mikä voi aika ajoin vaatia kovaakin henkistä kestävyttä. Poliitikoksi pyrkiminen ja pääseminen edellyttävätkin usein lähiverkoston tarjoamaa tukea ja kannustusta. Ehdokkaat saivat kannustusta ehdolle asettumiseen monelta taholta, joista keskeisin oli puolue: yli puolet vastaajista katsoi, että puolueen kunnallistason johto tai sen jäsenet olivat kannustaneet ehdokkuuteen melko paljon tai hyvin paljon (taulukko 3). Tärkeitä olivat myös ystävät ja tuttavat (yli 40 prosenttia) ja oma avo- tai aviopuoliso (neljännes). Tulokset ovat kuitenkin erityisen kiinnostavia verrattaessa niitä vuonna 1996 tehdyn ehdokaskyselyn tuloksiin (ks. Kuitunen 1999 ja 2000). Parikymmentä vuotta sitten puolue ja lähipiiri olivat samalla tapaa keskeisessä roolissa tukemassa ehdokkuutta, mutta jopa viidennes mainitsi tuolloin myös ammattijärjestön keskeisenä kannustajana, nyt enää vain kahdeksan prosenttia. Samoin erilaiset vapaa-ajan harrastusryhmät olivat huomattavasti suuremmassa roolissa vuoden 1996 vaaleissa, jolloin niiltä sai tukea noin viidennes.

Taulukko 3. ”Missä määrin seuraavat tahot kannustivat sinua asettumaan ehdokkaaksi näissä vaaleissa?” (melko tai hyvin paljon, %). (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely; Vuoden 1996 vertailuluku: Kuitunen 2000, 107).

	2017	1996
Puolueen jäsen/jäsenet	57	69
Puolueen kunnallistason johto	53	70
Ystävät, tuttavat	42	63
Avo/aviopuoliso	25	35
Muut perheenjäsenet	18	27
Puolueen nuoriso-, nais- tai seniorijärjestöt	16	–
Muut sukulaiset	15	21
Vapaa-ajan harrastusryhmät	9	18
Ammattijärjestö	8	20
Muut järjestöt	5	13
Elinkeinoelämän järjestöt tai yrittäjäjärjestöt	5	8
Oma työnantaja	3	6

Ehdokkuuden motiivien tärkeysjärjestyksessä ei näytä tapahtuneen paljoakaan muutosta verrattaessa tuloksia kahdenkymmenen vuoden takaisiin tuloksiin. Halu auttaa ihmisiä, halu viedä eteenpäin ehdokkaan edustaman yhteiskuntaryhmän tavoitteita sekä halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa olivat hyvin tai melko tärkeitä päämääriä noin 80 prosentille ehdokkaista. Yli puolet vastaajista molempina vertailuajankohtina koki ehdokkuuden myös kansalaisvelvollisuutena. Vuoden 2017 kyselyssä 45 prosenttia katsoi lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saamisen motivoineen ehdokkuuteen, kun vastaava luku oli parikymmentä vuotta sitten vain kolmannes. Tämä on hieman yllättävää siksi, että lautakuntapaikat ovat vähentyneet merkittävästi kuntaliitosten myötä.

Ehdokkaaksi oli kuitenkin lähdetty usein myös velvollisuudesta puoluetta kohtaan. Noin kolmannes ehdokkaista kertoi lähteneensä liikkeelle auttaakseen puolueen ehdokaslistan täyttämiseksi. Vastaava luku vuoden 1996 vaaleissa tämän kertoi motiivikseen vain 17 prosenttia. On yleisesti tiedossa, etteivät kaikki ehdokkaat tavoittele valtuustopaikkaa. Osaa ehdokkaista voikin kutsua niin sanotuiksi ”täyte-ehdokkaiksi”, jotka ovat lähteneet ehdolle kerätäkseen ääniä kannattamalleen puolueelle tai ryhmälle ilman todellista tavoitetta tulla itse valituksi. Osalle ehdokkaista ensisijainen tavoite voi myös olla pääsy muihin kunnallisiin luottamustehtäviin kuin valtuustoon, sillä monissa puolueissa luottamustehtävät jaetaan niille, jotka ovat osallistuneet sen toimintaan aktiivisesti – esimerkiksi keräämällä puolueelle kannatusta vaaliehdokkaina.

Taulukko 4. ”Miten arvioit seuraavien tekijöiden merkitystä sille, että päätit asettua ehdolle näissä kuntavaaleissa?” (melko tai hyvin tärkeää, %). (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely; Vuoden 1996 vertailuluku: Kuitunen 1999a, 64.)

	2017	1996
Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa	85	82
Halu auttaa ihmisiä	82	81
Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita	79	76
Puolueen tai ryhmän vaalimenestys näissä kuntavaaleissa	75	–
Puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteuttaminen	59	29
Halu tehdä työtä puolueeni/valitsijayhdistykseni puolesta	55	48
Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen	50	51
Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa	49	53
Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen	45	29
Halu saada puolueen ehdokaslista täyteen	30	17
Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen	22	–
Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin	22	20

Oma läpimeno ei kuitenkaan näytä motivoineen suurinta osaa vastaajista ehdokkuuteen: ehdokkaista vain 36 prosenttia oli melko tai lähes varma siitä, että tulee valituksi valtuustoon. Naisissa oli läpimienostaan epävarmoja enemmän, sillä jopa 70 prosenttia oli melko tai lähes varma siitä, että ei tule valituksi. Ikäryhmien välillä ei ollut merkittäviä eroja. Kai-

kissa ikäryhmissä mahdollisuuksiaan piti heikkoina noin kuutisenkymmentä prosenttia vastaajista (taulukko 5). Toki luvut ovat suuria siihen nähden, että todellisuudessa kunta-vaaleissa 26,8 prosenttia ehdolla olleista päätyi valtuutetuiksi, miehistä 27,1 prosenttia ja naisista 26,2 prosenttia (Oikeusministeriö 2017).

Sen sijaan kuntakoko vaikutti oletetusti ehdokkaiden uskomuksiin läpimenomahdollisuuksista. Onhan tilastojenkin valossa selvää, että pienimmissä kunnissa jopa alle 20 ääntä saattaa riittää läpimenoon (756 asukkaan Luhangassa 13 ääntä riitti läpimenoon), kun taas Helsingissä valituksi tuleminen edellytti vähintään 457 ääntä vuoden 2017 kuntavaaleissa (Oikeusministeriö 2017). Alle viidentuhannen asukkaan kunnissa noin puolet (49 %) oli melko tai lähes varma siitä, että tulee valituksi valtuutetuksi. Yli 50 000 asukkaan kunnissa näin uskoi noin neljännes, ja yli 100 000 asukkaan kunnissa vain viidennes. Helsingissä 37 prosenttia oli lähes varma, ettei tule valituksi (taulukko 5). Tilastojen valossa tämä on ymmärrettävää: helsinkiläisistä ehdokkaista vain 7,8 prosenttia sai valtuustopai-kan (Oikeusministeriö 2017).

Taulukko 5. ”Mitä ajattelet läpimenostasi näissä kuntavaaleissa?” Sukupuoli, ikä ja kuntakoko. (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Olen lähes varma, että tulen valituksi	Olen melko varma, että tulen valituksi	Olen melko varma, että en tule valituksi	Olen lähes varma, että en tule valituksi	Yhteensä	Vastaajamäärä
Kaikki	5	31	46	18	100	(1019)
Sukupuoli						
Mies	7	36	43	15	100	(556)
Nainen	3	26	49	21	100	(463)
Ikäryhmä						
18–24	5	28	58	9	100	(43)
25–34	3	21	57	20	100	(106)
35–44	7	31	48	14	100	(163)
45–54	5	34	49	13	100	(220)
55–64	5	30	41	24	100	(263)
yli 64	4	37	39	20	100	(224)
Kuntakoko						
5000 tai alle	10	39	40	11	100	(162)
5001–20 000	4	39	44	12	100	(336)
20 001–50 000	4	30	49	17	100	(230)
50 001–100 000	5	20	49	26	100	(119)
100 001–250 000	3	19	47	31	100	(118)
250 001–500 000	0	15	56	30	100	(27)
yli 500 000	0	19	44	37	100	(27)

Suomessa on yhä 110 korkeintaan 25 valtuutetun kuntaa, ja näissä kunnissa asuu vähän yli viisi prosenttia suomalaisista. Kuitenkin näiden asukasmäärältään pienten kuntien valtuutettujen osuus kaikista maan valtuutetuista on lähes neljännes. Yleisemminkin asukasluvultaan pienimmissä ja pienehköissä kunnissa toimii yli 62 prosenttia kaikista Manner-Suomen valtuutetuista (Borg & Pikkala 2017). Tämä vaikuttaa ratkaisevasti paitsi ehdokkaan läpimenomahdollisuuksiin, myös niihin resursseihin, joita hänen tulee käyttää tullakseen valituksi kotikuntansa valtuustoon. Tarkasteltaessa kuntakoon vaikutusta ehdokkaiden arvioon omista läpimenomahdollisuuksista on muistettava, että alle 5000 asukkaan kunnissa keskusta asettaa jopa 40 prosenttia ehdokkaista ja valtuustopaikoista puolet menee pienissä kunnissa keskustalle (Tilastokeskus 2017a). Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa myös näkemyksiin läpimenosta vahvan puoluekilpailun puuttuessa.

Edustamiskäsitykset

Kuntalaisilla on erilaisia motiiveja lähteä ehdokkaaksi, mutta heidän ajatuksensa siitä, keitä he kunnanvaltuutettuina edustaisivat, poikkeavat hyvin vähän toisistaan. Sukupuolten välillä ei juurikaan ollut eroa edustamiskäsitysten suhteen (taulukko 6). Noin kymmenesosa sekä naisista että miehistä katsoi edustavansa omia äänestäjiään kunnassa, tai oman puolueen tai ryhmittymän äänestäjiä. Kuitenkin lähes kolme neljästä vastaajasta koki, että valtuutettuna hän edustaisi oman kuntansa kaikkia asukkaita, ja vain murto-osa katsoi edustavansa tietyn väestöryhmän jäseniä.

Tarkasteltaessa ehdokkaita ikäryhmittäin syntyy pieniä eroja edustamiskäsityksissä, vaikkakin 60–80 prosenttia ehdokkaista kaikissa ikäryhmissä koki edustavansa kunnan kaikkia asukkaita. Nuorimmasta ikäryhmästä eli 18–24-vuotiaista lähes viidennes kokisi edustavansa valtuustossa omia äänestäjiään vastaavan luvun ollessa vanhimmassa ikäryhmässä (yli 64-vuotiaat) vain kahdeksan prosenttia. Sen sijaan vain viisi prosenttia nuorista koki edustavansa puoluetta tai ryhmittymää, jonka listalla oli ehdolla vaaleissa.

Taulukko 6. ”On erilaisia näkemyksiä siitä, keitä valtuutetun ensisijaisesti tulisi edustaa. Keitä itse katsot ensisijaisesti edustavasi?” Sukupuoli ja ikäryhmä (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Omia äänestäjiäni kunnassa	Puolueeni tai ryhmit- tymäni äänestäjiä kunnassa	Kotikuntani kaikkia asukkaita	Tietyn väestö- ryhmän jäseniä	Yhteensä	Vastaaja- määrä
Kaikki	12	11	73	4	100	(1030)
Sukupuoli						
Mies	13	10	72	4	100	(563)
Nainen	11	11	75	3	100	(467)
Ikäryhmä						
18–24	23	5	58	14	100	(43)
25–34	15	13	62	9	100	(106)
35–44	13	12	72	2	100	(166)
45–54	13	10	75	1	100	(222)
55–64	12	11	74	3	100	(266)
yli 64	8	10	79	3	100	(227)

Ehdokkaiden voimavarat

Kampanjointiresurssit: budjetti, tukiryhmä ja kampanjointiin käytetty aika

Suurimmissa kaupungeissa valtuustoon pääsy edellyttää vähintään jonkinasteista vaalikampanjointia, jonka tavoitteena on saavuttaa äänestäjien huomio nostamalla esiin ehdokkaan ajamia teemoja. Pienemmissä kunnissa ovet valtuustoon voivat avautua ilman erillistä kampanjaakin, kun ehdokas on monille kunnan asukkaille henkilökohtaisesti tuttu ja valituksi tulon riittää pienempikin äänimäärä. Siten on luonnollista, että kampanjabudjettien suuruus vaihtelee merkittävästi kunnittain. Budjettien suuruus vaihtelee paljon myös ehdokkaittain (ks. myös Venho 2015). Toiset panostavat kampanjointiin toisia enemmän siitä syystä, että heillä on käytettävissään enemmän omaa ja/tai tukijoiden rahaa, tai vaihtoehtoisesti siksi, että tahto päästä valtuustoon on voimakkaampi. Paljon vaikutusta kampanjoinnin kustannuksiin on myös sillä, kuinka paljon kampanjoinnin kannalta olennaista, eri alojen osaamista ehdokkaat saavat käyttöönsä lähiverkoston kautta. Ystävät ja tuttavat voivat tarjota apuaan esimerkiksi vaaliesitteiden ja verkkosivujen suunnitteluun myös ilmaiseksi.

Kyselyn perusteella kuntavaaliehdokkaiden vaalibudjetit eivät ole erityisen suuret: jopa 63 prosenttia vastaajista kertoi käyttävänsä kampanjaan alle 200 euroa. Toisaalta miehet vaikuttavat käyttäneen kampanjointiin hieman enemmän varoja (39 % yli 200 euroa, naisten vastaava osuus 34 %). Ikäryhmien väliltä löytyi eroja ehdokaskampanjaan käytettyjen varojen suhteen. Nuorimmasta ikäryhmästä (18–24-vuotiaista) jopa 72 prosenttia kertoi

käyttävänsä kampanjointiin enintään sata euroa kun vastaava luku yli 64-vuotiaissa oli 44 prosenttia ja 45–54-vuotiaissa noin puolet. 25 vuotta täyttäneistä ja sitä vanhemmista noin kymmenes kertoi käyttävänsä kampanjointiin yli 800 euroa (taulukko 7).

Kuntien välillä oli kuitenkin suuria eroja keskimääräiseen kampanjointiin käytettyjen varojen suhteen, ja yhteys on selvä läpimenomahdollisuuksiin suhteutettuna: siellä missä läpimenomahdollisuudet olivat pienemmät, varoja käytettiin enemmän. Helsingissä puolet ehdokkaista käytti yli 800 euroa kampanjointiin, kun taas alle 50 000 asukkaan kunnissa vastaava osuus oli kahdesta seitsemään prosenttia. Alle 5000 asukkaan kunnissa jopa 66 prosenttia kertoi käyttävänsä kampanjointiin alle 100 euroa (taulukko 7).

Taulukko 7. ”Mikä on paras arviosi oman ehdokaskampanjasi budjetin suuruudesta? Arvioi oman ehdokaskampanjasi kuluja siten, että et laske mukaan puolueen perimää ehdokasmaksua.” Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (% vastaajista).

	0 e	1–50 e	51–100 e	101–200 e	201–500 e	501–800 e	Yli 800 e	Yht.	Vast. määr.
Kaikki	16	18	16	13	22	6	9	100	(1029)
Sukupuoli									
Mies	15	17	16	14	24	5	10	100	(564)
Nainen	19	20	16	12	20	7	7	100	(465)
Ikäryhmä									
18–24	33	30	9	2	16	5	5	100	(43)
25–34	18	17	22	13	17	6	8	100	(106)
35–44	18	18	16	11	23	6	9	100	(166)
45–54	15	19	18	16	16	8	9	100	(221)
55–64	18	20	11	11	26	5	9	100	(267)
yli 64	12	14	18	15	27	5	10	100	(226)
Kuntakoko									
5000 tai alle	25	20	21	19	12	2	2	100	(163)
5001–20 000	18	19	18	12	23	5	5	100	(342)
20 001–50 000	13	18	14	14	28	6	7	100	(233)
50 001–100 000	12	20	12	9	24	11	13	100	(119)
100 001–250 000	15	17	12	10	22	6	18	100	(119)
250 001–500 000	19	19	7	7	19	11	19	100	(27)
yli 500 000	4	0	4	8	27	8	50	100	(26)

Yli 60 prosenttia ehdokkaista kertoi, että yli puolet rahoituksesta on heidän omia varojaan. Joka viidennen budjetista yli puolet tuli puolueelta. Tämä on sinänsä odotettu tulos, sillä ehdokasbudjettien ollessa hyvin pieniä vaatimattomampikin panostus puolueelta nostaa sen osuutta kokonaisrahoituksesta. Vain seitsemällä prosentilla yli puolet rahoituksesta tuli muilta tukijoilta. 80 prosenttia ehdokkaista ei saanut omien varojen tai puolueen tuen lisäksi muualta rahoitusta. Toisaalta yli puolet vastasi, että ei saanut puolueelta lainkaan rahallista tukea (taulukko 8).

Taulukko 8. ”Mikä osuus oman ehdokaskampanjasi kuluista tulee puolueeltasi, muilta tukijoilta, ja omasta rahoituksestasi?” (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Oma rahoitus	Puolueen osuus	Muiden tukijoiden osuus
0 %	8	52	80
1–10 %	11	8	4
11–20 %	6	6	3
21–30 %	4	4	2
31–40 %	1	2	1
41–50 %	9	8	3
yli 50 %	61	20	7
Yhteensä	100	100	100
Vastaajamäärä	(831)	(831)	(831)

Myös muita resursseja käytettiin suurissa kunnissa pieniä enemmän. 27 prosenttia Helsingin ehdokkaista käytti kampanjointiin 21–40 tuntia viikossa viimeisinä neljänä viikkona ennen vaaleja. Alle 5000 asukkaan kunnissa lähes 90 prosenttia puolestaan käytti kampanjointiin alle kymmenen tuntia viikossa. Suurin osa ehdokkaista (67–80 % molemmista sukupuolista ja kaikista ikäryhmistä) omisti ajastaan 1–10 viikkotuntia vaalikampanjalle. Yli neljäkymmentä tuntia kampanjaan käytti erittäin harva ehdokas (taulukko 9).

Taulukko 9. ”Kuinka monta tuntia keskimäärin käytät tai aiot käyttää viikossa vaalikampanjointiin viimeisten neljän kampanjaviikon aikana?” Sukupuoli, ikä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	0 h	1–10 h	11–20 h	21–40 h	yli 40 h	Yhteensä	Vastaajamäärä
Kaikki	3	76	13	6	1	100	(924)
Sukupuoli							
Mies	3	73	16	7	1	100	(488)
Nainen	3	80	10	6	1	100	(436)
Ikäryhmä							
18–24	8	74	15	3	0	100	(39)
25–34	4	67	21	7	0	100	(94)
35–44	5	73	11	9	3	100	(153)
45–54	2	80	12	5	1	100	(207)
55–64	3	80	13	4	0	100	(232)
yli 64	2	75	13	9	2	100	(199)
Kuntakoko							
5000 tai alle	7	82	8	3	1	100	(146)
5001–20 000	3	84	9	4	1	100	(304)
20 001–50 000	2	75	16	7	0	100	(216)
50 001–100 000	4	71	18	5	2	100	(105)
100 001–250 000	4	65	17	12	2	100	(106)
250 001–500 000	0	68	12	12	8	100	(25)
yli 500 000	0	41	32	27	0	100	(22)

Valtakunnallisten vaalien kampanjoinnissa erilaisilla tukiryhmillä ja vaalitiimeillä on keskeinen merkitys. Tukiryhmiin kuuluu usein puolueiden jäsenten lisäksi ulkopuolisia vapaaehtoisia, jotka osallistuvat kampanjatyöhön esimerkiksi keräämällä rahaa ja jakamalla vaalimateriaalia tai lisäämällä muulla keinoin tukemansa ehdokkaan ja tämän edustaman puolueen tai ryhmän tunnettuutta. Sen sijaan kuntavaaliehdokkaista verraten pieni osa lähtee vaaleihin virallisten vaalitiimien tukemana. Tukiryhmien koko on kuntavaaleissa myös tavallisesti pienempi kuin esimerkiksi eduskuntavaaleissa.

Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyn ja KuntaSuomi2004-tutkimushankkeen yhteydessä kerättyjen aineistojen perusteella tukiryhmien käyttö ei ole yleistynyt viimeisten 20 vuoden aikana. Siinä missä vuoden 1996 kuntavaalien ehdokkaista 19 prosentilla oli tukiryhmä, vuonna 2017 vastaava osuus oli kyselyn perusteella 15 prosenttia (KuntaSuomi2004-hankkeen tuloksista ks. Kuitunen 1999b, 92–94; taulukko 10).

Nuorilla ehdoilla tukiryhmät olivat huomattavasti yleisempiä. 18–24-vuotiaista noin neljänneksellä ja 35–44-vuotiaistakin viidenneksellä oli taustajoukkoja. Tukiryhmät olivat selvästi yleisempiä suuremmissa kunnissa: helsinkiläisistä ehdoista jopa 33 prosentilla oli tukiryhmä, kun alle 5000 asukkaan kunnissa sellainen oli noin kymmenneksellä (tau-

lukko 10). Tukiryhmissä oli keskimäärin kuusi henkilöä, mutta määrä vaihteli yhdestä kahdeksaankymmeneen henkilöön.

Taulukko 10. ”Onko sinulla oma henkilökohtainen tukiryhmä vaalikampanjaasi varten?” Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Kyllä	Ei	Yhteensä	Vastaajamäärä
Kaikki	15	85	100	(1031)
Sukupuoli				
Mies	14	86	100	(564)
Nainen	15	85	100	(467)
Ikäryhmä				
18–24	26	74	100	(43)
25–34	19	81	100	(106)
35–44	18	82	100	(167)
45–54	10	90	100	(222)
55–64	14	86	100	(266)
yli 64	13	87	100	(227)
Kuntakoko				
5000 tai alle	9	91	100	(164)
5001–20 000	14	86	100	(342)
20 001–50 000	13	87	100	(233)
50 001–100 000	16	84	100	(119)
100 001–250 000	19	81	100	(119)
250 001–500 000	22	78	100	(27)
yli 500 000	33	67	100	(27)

Aiempi kokemus kuntapolitiikasta

Aiemmissä tutkimuksissa on johdonmukaisesti todennettu, että istuvilla valtuutetuilla on selkeästi korkeampi todennäköisyys tulla valituksi valtuustoon kuin niillä, jotka eivät ole aiemmin onnistuneet ylittämään tätä valintakynnystä. Myös kokemus erilaisista luottamustehtävistä niin kuntapolitiikassa kuin järjestökentällä lisää valituksi tulemisen todennäköisyyttä (ks. esim. Kuitunen 2000). Aiempaa kunnallispoliittista kokemusta voidaan pitää merkittävänä voimavarana sekä kuntavaaliehdokkaaksi asettumisen että valituksi tulemisen näkökulmista. Kokemus erilaisten luottamustehtävien hoidosta kertoo ennen kaikkea siitä, että ehdokkaalle on kertynyt näiden tehtävien hoitamiseen liittyviä tietoja ja taitoja. Omaa ehdokasta valitessaan kuntalaiset usein arvostavat sitä, että ehdokkaalla on vankka kokemus yhteisten asioiden hoitamisesta. Valtuustotyöskentely tuo ehdokkaalle myös paikallista näkyvyyttä, josta on apua tulevilla vaalikampanjoilla.

Eteneminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin on perinteisesti edellyttänyt harjaantumista useissa eri luottamustehtävissä myös kunnallisella tasolla. 2000-luvulle tultaessa on tosin tullut yhä tavanomaisemmaksi, että suppeammankin kokemuksen turvin on mahdollisuus edetä kuntapolitiikan ylempiin tehtäviin. Puolueet eivät ole enää selkeästi ainoita yksikköjä, joiden kautta kuntapolitiikan asiat kulkevat ja tulevat hoidetuiksi, vaan yhtä lailla kokemus puolue toiminnan ulkopuolella, kuten kolmannen sektorin järjestöissä, on merkittävä voimavara kunnallispolitiikassa (Helander 2003, 38).

Ehdokkaiden aiempaa kokemusta kuntapolitiikasta tutkitaan tässä yhteydessä tarkastelemalla eri taustamuuttujien osalta ensinnäkin sitä, kuinka monella ehdokkaista on takanaan kausia joko istuvana kunnanvaltuutettuna tai varavaltuutettuna, ja toiseksi, ovatko he toimineet muissa kunnallisissa luottamustehtävissä. Niitä ehdokkaita, jotka kertoivat kyselyssä toimivansa parhaillaan kunnallisissa luottamustehtävissä, pyydettiin myös arvioimaan, kuinka paljon aikaa he käyttävät viikoittain näiden luottamustehtävien hoitoon. Ehdokkaan poliittisesta kokemuksesta kertovat myös hänen aiemmat ehdokkuutensa paitsi kuntavaaleissa, myös eduskunta- ja seurakuntavaaleissa.

Aiempi kokemus kunnanvaltuustosta

Kaikista kyselyyn vastanneista ehdokkaista vajaalla puolella oli kokemusta kunnanvaltuustossa toimimisesta joko varavaltuutettuna tai varsinaisena valtuutettuna. Sukupuolten välillä ei ollut suuria eroavaisuuksia, vaikka miesehdokkailla oli hieman keskimääräistä enemmän kokemusta valtuustosta kuin naisehdokkailla. Iän ja valtuustokokemuksen suhde ehdokkaiden keskuudessa oli lineaarinen siten, että vanhemmilla ehdokkailla oli nuorempia ehdokkaita useammin aikaisempaa valtuustokokemusta. Erot ikäryhmien välillä olivat verrattain suuria erityisesti 35 ja 65 ikävuoden kohdalla. 18–34-vuotiaista ehdokkaista vain noin 15 prosentilla oli valtuustokokemusta, 35–64-vuotiaista ehdokkaista puolestaan jo 35–45 prosentilla, ja 65 vuotta täyttäneistä lähes kaksi kolmesta ilmoitti toimineensa aikaisemmin valtuustossa. Pienissä, alle 20 000 asukkaan kunnissa yli puolella ehdokkaista oli aiempaa valtuustokokemusta. Vastaavasti isoimpien, yli 100 000 asukkaan kuntien, ehdokkaista vain noin kaksi kymmenestä kertoi toimineensa aikaisemmin valtuustossa (taulukko 11).

Taulukko 11. Ehdokkaiden aikaisempi valtuustokokemus. Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Toiminut aiemmin valtuustossa varsinaisena valtuutettuna tai varavaltuutettuna	Ei lainkaan kokemusta	Yhteensä	Vastaajamäärä
Kaikki	43	57	100	(1037)
Sukupuoli				
Mies	46	54	100	(566)
Nainen	39	61	100	(471)
Ikä				
18–24	14	86	100	(43)
25–34	15	85	100	(105)
35–44	35	65	100	(172)
45–54	40	60	100	(224)
55–64	45	55	100	(264)
Yli 64	65	35	100	(229)
Kuntakoko				
5000 tai alle	66	44	100	(167)
5001–20 000	52	48	100	(340)
20 001–50 000	41	59	100	(237)
50 001–100 000	34	66	100	(119)
100 001–250 000	21	79	100	(120)
250 001–500 000	12	88	100	(26)
yli 500 000	14	86	100	(28)

Kokemus muista kunnallisista luottamustehtävistä

Useimmilla ehdokkailla oli kokemusta lautakuntatyöskentelystä: kaikista vastanneista 57 prosenttia toimi kyselyhetkellä tai oli toiminut joskus aiemmin lautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä. Vähiten kokemusta ehdokkailla oli kunnanhallituksesta, jossa oli toiminut 23 prosenttia ehdokaskyselyn vastaajista. Johtokuntien jäsenenä tai varajäsenenä toimi tai oli joskus toiminut noin kolmannes. Sukupuolten välillä ei juuri ollut eroavaisuuksia luottamustehtävien suhteen (taulukko 12). Kunnallisten johto- ja viranhaltijatehtävien miesvoittoisuudesta huolimatta naisten osuus kunnallisissa luottamuselimissä onkin lisääntynyt tasaisesti 1990-luvulta lähtien (Pikkala 2005; Leväsvirta 1999).

Ehdokkaiden välillä oli kuitenkin havaittavissa selkeitä eroja iän osalta. Nuorempien ikäluokkien ehdokkaat olivat toimineet kunnallisissa luottamustehtävissä selvästi vanhempia ikäluokkia harvemmin, mikä on toki luonnollista. 65 vuotta täyttäneiden osalta aktiivisuus luottamustehtävissä puolestaan oli selkeästi muita ikäluokkia korkeampaa. Tämän vanhimman ikäluokan ehdokkaista jopa 80 prosentilla oli kokemusta lautakuntatyöskentelystä (taulukko 12). Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu samansuuntaisia

trendejä tarkasteltaessa luottamushenkilöiden ikäjakaumaa (Pikkala 2005). Kuntakoon suhteen havaitaan kiinnostavia eroja ehdokkaiden välillä; mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä vähemmän aiempaa kokemusta eri luottamustehtävistä ehdokkailla oli (taulukko 12).

Taulukko 12. Ehdokkaiden aiempi kokemus muista kunnallisista luottamustehtävistä. Taulukossa esitetty niiden vastaajien osuudet, jotka kertoivat toimineensa kyseisissä luottamustehtävissä tällä hetkellä tai toimineensa aiemmin. Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Kunnan hallitus jäsen/ varajäsen	Lautakunta jäsen/ varajäsen	Johtokunta/ -kuntien jäsen/ varajäsen	Muu kunnallinen luottamustehtävä*	Vastaajamäärä pienimmillään
Kaikki	23	57	30	45	(973)
Sukupuoli					
Mies	24	58	31	47	(524)
Nainen	23	57	29	43	(449)
Ikä					
18–24	2	33	7	35	(43)
25–34	6	24	7	22	(105)
35–44	16	43	20	34	(166)
45–54	20	56	30	41	(217)
55–64	25	65	33	52	(244)
Yli 64	42	80	52	64	(195)
Kuntakoko					
5000 tai alle	38	72	33	48	(153)
5001–20 000	29	64	30	47	(317)
20 001–50 000	22	56	27	49	(220)
50 001–100 000	11	53	33	43	(114)
100 001–250 000	8	39	28	38	(116)
250 001–500 000	4	27	35	35	(25)
yli 500 000	4	30	30	22	(27)

*toiminut kuntayhtymän jäsenenä tai varajäsenenä ja/tai kunnan yhtiön tai liikelaitoksen jäsenenä tai varajäsenenä ja/tai muussa kunnallisessa luottamustehtävässä

Aiemmat vaaliehdokkuudet

Aikaisemmin ehdolla kuntavaaleissa kertoi olleensa lähes kaksi kolmasosaa vastaajista. Heistä selvä enemmistö (40 %) oli ollut aiemmin ehdolla useammin kuin vain kerran. Ensikertalaisia ehdokkaista oli lähes yhtä paljon (38 %). Miesehdokkailla oli enemmän ehdokaskokemusta kuin naisilla. Naisehdokkaista 43 prosenttia oli ensimmäistä kertaa ehdolla siinä missä miehistä vastaava osuus oli 35 prosenttia. Iän ja ehdokaskokemuksen suhde

oli verrattain suoraviivainen; mitä nuoremasta ehdokkaasta oli kyse, sitä todennäköisemmin hän oli ehdolla ensimmäistä kertaa kevään 2017 kuntavaaleissa. Asukasluvultaan suuremmissa kunnissa ensi kertaa ehdolla olleiden osuus oli huomattavasti suurempi verrattuna pienempiin ja keskisuuriin kuntiin. Siinä missä yli 100 000 asukkaan kunnissa keskimäärin yli puolet (49–69 %) ehdokkaista oli ensikertalaisia, vastaava luku alle 20 000 asukkaan kunnissa oli vain noin kolmannes (29–36 %) (taulukko 13).

Taulukko 13. Ehdokkaiden aikaisempien kuntavaaliehdokkuuksien määrä. Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Ei yhtään	Yksi	Kaksi tai enemmän	Yhteensä	Vastaajamäärä
Kaikki	38	22	40	100	(1013)
Sukupuoli					
Mies	35	22	43	100	(556)
Nainen	43	22	35	100	(457)
Ikä					
18–24	81	19	0	100	(43)
25–34	69	23	9	100	(106)
35–44	52	25	24	100	(166)
45–54	42	21	37	100	(215)
55–64	28	27	45	100	(260)
Yli 64	14	16	70	100	(223)
Kuntakoko					
5000 tai alle	29	34	38	100	(164)
5001–20 000	36	18	47	100	(338)
20 001–50 000	39	21	40	100	(229)
50 001–100 000	37	25	38	100	(118)
100 001–250 000	49	21	30	100	(112)
250 001–500 000	62	23	15	100	(26)
yli 500 000	69	19	12	100	(26)

Ehdokkaiden kokemusta vaaleista tarkasteltiin kuntavaalien lisäksi myös eduskunta- ja seurakuntakuntavaalien osalta. Vastanneista noin joka kymmenes oli ollut kerran tai useammin ehdolla eduskuntavaaleissa ja noin neljännes seurakuntavaaleissa. Kuten kuntavaalien osalta, ikä oli selkeästi yhteydessä kokemukseen myös muista vaaleista. Mitä enemmän ikävuosia ehdokkaalla oli takanaan, sitä todennäköisemmin hän oli ollut ehdolla eri vaaleissa. Vanhimpaan ikäryhmään eli yli 64-vuotiaisiin lukeutuvista ehdokkaista puolet oli ollut aiemmin ehdolla seurakuntavaaleissa. Heidän joukossaan oli myös ikäryhmistä suhteellisesti eniten eduskuntavaaleissa ehdokaskokemustaan kartuttaneita. (taulukko 13).

Asukasluvultaan erikokoisissa kunnissa ehdolla olleiden kesken oli havaittavissa eroja aiemmista vaaleista kertyneen kokemuksen suhteen. Suuremman kokoluokan kunnissa

ehdokkailla oli jonkin verran useammin kokemusta eduskuntavaaleista kuin pienempien kuntien ehdokkailla. Asukasluvultaan pienemmissä ja keskisuurissa kunnissa kuntavaaliehdokkaat puolestaan olivat olleet isojen kuntien ehdokkaita useammin ehdolla myös seurakuntavaaleissa (taulukko 14).

Taulukko 14. Kuntavaaliehdokkaiden aikaisempi kokemus eduskunta- ja seurakuntavaaleista. Taulukossa esitetty aikaisemmin kyseisissä vaaleissa ehdolla olleiden osuudet. Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Eduskuntavaalit	Seurakuntavaalit	Vastaajamäärä pienimmillään
Kaikki	10	25	(961)
Sukupuoli			
Mies	11	24	(522)
Nainen	8	27	(439)
Ikä			
18–24	0	7	(42)
25–34	9	7	(106)
35–44	8	15	(162)
45–54	9	19	(212)
55–64	9	28	(239)
Yli 64	16	50	(195)
Kuntakoko			
5000 tai alle	6	24	(151)
5001–20 000	9	27	(314)
20 001–50 000	9	26	(217)
50 001–100 000	11	31	(113)
100 001–250 000	14	18	(110)
250 000–500 000	15	19	(27)
yli 500 000	22	8	(25)

Luottamustehtävien hoitamiseen käytetty aika

Valtaosa kuntien luottamushenkilöistä hoitaa luottamustehtäviään oman työn tai muun toiminnan ohella. Ennen ehdolle asettumistaan yksittäiset kuntalaiset joutuvatkin pohtimaan tarkoin sitä, onko luottamushenkilötyö yhdistettävissä työ- ja perhe-elämän kanssa. Viime vuosikymmeninä työelämän vaatimukset ovat koventuneet, ja samalla niiden kuntalaisten joukko, joka käsittää kunnalliset luottamustehtävät kansalaisvelvoitteena ja kunniatehtävänä, on tullut yhä harvalukuisemmaksi. Tämä selittää pitkälti sitä, miksi luottamushenkilöiden rekrytointi on viime vuosina vaikeutunut (Pikkala, ym. 2013).

Kuntaliiton koordinoimassa ARTTU2-tutkimusohjelmassa tehdyn selvityksen mukaan kunnanvaltuutetut käyttivät vuonna 2015 keskimäärin 8,5 viikkotuntia luottamustehtäviensä hoitamiseen. Luottamushenkilötyöhön käytetty keskimääräinen aika kuitenkin vaihteli sen mukaan, mistä luottamustehtävästä oli kyse. Kunnanhallituksessa toimiminen vei eniten, valtuustotyö toiseksi eniten ja lautakuntatyö kolmanneksi eniten aikaa viikko-kohtaisesti tarkasteltuna. Luottamushenkilötyöhön käytetty aika oli kasvanut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana: valtuusto- ja hallitustyö vei vuonna 2015 noin 2,5 viikkotuntia enemmän kuin vuonna 1995. Lautakuntatyöhön käytetty keskimääräinen aika oli vastaavana aikana kasvanut noin tunnilla. Luottamushenkilötyön ajankäyttövaatimukset olivat kasvaneet eniten suurissa kaupungeissa (Sandberg 2016).

Niitä kuntavaalien 2017 ehdokkaita, jotka kertoivat toimivansa yhdessä tai useammassa kunnallisessa luottamustehtävässä, pyydettiin kyselyssä arvioimaan, kuinka paljon aikaa he käyttävät viikkotasolla omien kunnallisten luottamustehtäviensä hoitamiseen. Arvio pyydettiin antamaan tunteina. Karkeasti voidaan ajatella, että mitä enemmän aikaa luottamustehtävien hoitoon yksittäinen ehdokas käytti, sitä sitoutuneempi ja luultavasti myös motivoituneempi ehdokas oli kyseessä.

Kyselyyn vastanneista ehdokkaista noin puolet (52 %) kertoi toimineensa kyselyhetkellä jossakin kunnallisessa luottamustehtävässä. Näiden ehdokkaiden keskuudessa luottamustehtävien hoitoon käytetty aika oli keskimäärin 4,3 tuntia viikossa, ja neljä viidestä ilmoitti käyttävänsä luottamustehtävien hoitoon korkeintaan kuusi tuntia viikossa.

Miehet käyttivät kunnallisten luottamustehtävien hoitoon keskimäärin 4,9 tuntia viikossa, mikä on yli tunnin enemmän kuin naiset (3,7 h/vko). Ero selittynee sillä, että miehillä oli hieman naisia enemmän luottamustehtäviä. Toisaalta ero voi liittyä myös siihen, että naiset käyttävät keskimäärin miehiä enemmän aikaansa arjessa myös kotitalouden hoitoon (Tilastokeskus 2009). Kuitenkaan kysyttäessä, miten helpoksi tai vaikeaksi luottamustehtävissä toimineet ehdokkaat kokivat oman perhe-elämän, työn tai vapaa-ajan ja luottamustehtävien yhteensovittamisen, sukupuolten välillä ei ollut juuri lainkaan eroja.

Kun luottamustehtävien hoitamiseen käytettyä aikaa tarkastellaan ikäryhmittäin, huomio kiinnittyy kolmen tunnin eroon nuorimman (18–24-vuotiaiden) ja vanhimman ikäryhmän (yli 64-vuotiaiden) välillä. 25–64-vuotiaissa ei ollut havaittavissa merkittäviä eroja (taulukko 15).

ARTTU2-tutkimusohjelman tulokset toivat esille merkittäviä eroja kunnanvaltuutettujen ajankäytössä kuntakoon perusteella. Keskimääräinen ero asukasluvultaan alle 5000 asukkaan kuntien ja yli 50 000 asukkaan kuntien valtuutettujen välillä oli vuonna 2015 noin seitsemän tuntia (Sandberg 2016, 5). Ehdokaskyselyn perusteella kuntavaaliehdokkaiden luottamushenkilötyöhön käyttämässä ajassa ei kuitenkaan havaittu samansuuntaisia eroja erikokoisissa kunnissa ehdolla olleiden välillä. Helsingin ehdokkaat käyttivät vastausten perusteella selkeästi eniten aikaa (6,1 h/vko) luottamustehtävien hoitamiseen (taulukko 15).

Taulukko 15. Ehdokkaiden luottamustehtävien hoitoon käyttämä keskimääräinen aika tunteina. Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely).

	Tuntia viikossa	Vastaajamäärä
Kaikki	4,3	(511)
Sukupuoli		
Mies	4,9	(281)
Nainen	3,7	(230)
Ikä		
18–24	2,7	(17)
25–34	4,1	(25)
35–44	3,6	(71)
45–54	3,9	(104)
55–64	3,8	(145)
Yli 64	5,7	(149)
Kuntakoko		
5000 tai alle	4,1	(99)
5001–20 000	4,5	(188)
20 001–50 000	4,6	(111)
50 001–100 000	3,8	(49)
100 001–250 000	3,7	(46)
250 000–500 000	3,4	(9)
yli 500 000	6,1	(9)

Puoluejäsenyys

Ehdolle asettuminen kuntavaaleissa ei välttämättä edellytä puolueen jäsenkirjaa. Sen lisäksi, että kuntavaaleissa voi asettua ehdolle valitsijayhdistyksen listalla, myös puolueet hyväksyvät listoilleen ehdokkaita, jotka eivät ole puolueen jäseniä. Puoluejäsenyys on kuitenkin hyvin yleistä puolueen listalla ehdokkaina olevien kesken. Ehdokaskyselyn vastaajista noin 80 prosenttia kertoi olevansa sen puolueen jäsen, jonka ehdokkaana hän oli kevään 2017 kuntavaaleissa. Ei-jäsenten osuus on siten yksi viidestä (taulukko 16).

Kuntavaaliehdokkaiden puoluejäsenyydestä on saatavilla tietoja myös vuosien 1996 ja 2000 osalta. Vuoden 1996 kuntavaaleja tarkastelleiden ehdokaskyselyiden perusteella puolueiden listoilla ehdolla olevien ei-jäsenten osuudeksi on arvioitu sekä 18 prosenttia (Kuitunen 1999c, 36) että 27 prosenttia (Borg 1998, 119). Vuoden 2000 kuntavaaleja tarkastelleen tutkimuksen mukaan 15 prosenttia ehdokkaista ei kuulunut jäsenenä siihen puolueeseen, jonka ehdokaslistalla hän oli (Helander 2003, 42). Onkin vaikea arvioida, missä määrin kyselytutkimukset heijastavat täsmällisesti ehdokkaiden todellisia jakaumia puoluejäsenyyden suhteen. On hyvin todennäköistä, että kyselyihin ovat vastanneet aktiivisemmin ne ehdokkaat, jotka ovat puolueiden jäseniä. Virallista tietoa ehdokkaiden puoluejäsenyydestä ei kuitenkaan ole julkisesti saatavilla.

Kysyttäessä, ovatko muut tahot pyytäneet vastaajaa ehdokkaakseen kevään 2017 kuntavaaleissa, 14 prosenttia vastaajista kertoi näin tapahtuneen. Eri tahojen rekrytointiyritykset olivat yleisempiä valitsijayhdistysten ehdokkaiden keskuudessa; heistä lähes 39 prosenttia ilmoitti, että jokin muu taho oli pyytänyt ehdokkaakseen, siinä missä vastaava osuus puolueen ehdokkaista oli 13 prosenttia. Vastaavasti puolueiden listalla ehdokkaana olleiden suhteen muiden tahojen rekrytointiyritykset olivat yleisempiä ei-jäsenten keskuudessa. Heistä joka viides raportoi muiden tahojen rekrytointiyrityksistä, kun vastaava osuus puoluejäsenten keskuudessa oli 11 prosenttia.

lältään nuorimpaan ikäryhmään eli 18–24-vuotiaisiin kuuluneiden ehdokkaiden keskuudessa oli eniten ei-jäseniä (taulukko 16). Tulos ei ole yllättävä, sillä aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, kuinka puoluejäsenten keski-ikä oli vuonna 2017 yli 50 vuotta kaikkien eduskuntapuolueiden paitsi vihreiden osalta (Koiranen ym. 2017). Yli 64-vuotiaiden keskuudessa puoluejäsenyys oli selkeästi yleisintä (taulukko 16).

län lisäksi ammatillinen asema olivat yhteydessä puoluejäsenyyteen. Useimmin edustamansa puolueen jäseniä olivat maatalousyrittäjät (89 %). Samansuuntainen tulos maatalousyrittäjien puoluejäsenyydestä on saatu myös vuoden 2000 kuntavaaliehdokkaiden osalta (Helander 2003, 42). Maatalousyrittäjät muodostavat tunnetusti keskustan ydinkannattajaryhmän, eikä siten ole yllättävää, että tätä ammattikuntaa edustavista ehdokkaista suurin osa oli ehdolla keskustan listalla. Puoluejäsenyys oli yleisempää myös yrittäjien, johtavassa asemassa olevien, sekä ylempien ja alempien toimihenkilöiden keskuudessa. Sitä vastoin työntekijöiden, opiskelijoiden, työttömien tai lomautettujen, sekä kotona lapsia, omaisia tai kotia hoitavien ehdokkaiden keskuudessa puolueeseen kuulumattomien osuus oli noin neljännes (taulukko 16).

Puoluejäsenyys oli tavanomaisempaa asukasluvultaan isompien kuntien ehdokkaiden keskuudessa. Korkeintaan 5000 asukkaan kunnissa 73 prosenttia ehdokkaista oli puolueen jäsen. Yli 20 000 asukkaan kunnissa ehdokkaista noin 85 prosenttia ilmoitti olevansa puolueen jäsen. Helsingissä puoluejäsenten osuus oli jopa 96,3 prosenttia (taulukko 16).

Taulukko 16. Ehdokkaiden puoluejäsenyys. Sukupuoli, ikä- ja ammattiryhmä sekä kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Jäsen	Ei-jäsen	Yhteensä	Vastaajamäärä
Kaikki	82	18	100	(978)
Sukupuoli				
Mies	83	17	100	(530)
Nainen	80	20	100	(448)
Ikä				
18–24	72	28	100	(43)
25–34	80	20	100	(105)
35–44	82	18	100	(160)
45–54	77	23	100	(209)
55–64	81	19	100	(248)
Yli 64	89	11	100	(213)
Ammattiryhmä				
Johtava asema	84	16	100	(45)
Ylempi toimihenkilö	82	18	100	(117)
Alempi toimihenkilö	88	12	100	(64)
Työntekijä	76	24	100	(214)
Yrittäjä	82	18	100	(99)
Maatalousyrittäjä	89	11	100	(26)
Opiskelija	76	24	100	(66)
Hoitaa lapsia/kotia/omaisia	75	25	100	(4)
Työtön/lomautettu	74	26	100	(46)
Eläkeläinen	86	14	100	(258)
Muu	79	21	100	(28)
Kuntakoko				
5000 tai alle	73	27	100	(149)
5001–20 000	79	21	100	(326)
20 001–50 000	86	14	100	(224)
50 001–100 000	84	16	100	(109)
100 001–250 000	85	15	100	(116)
250 001–500 000	85	15	100	(27)
yli 500 000	96	4	100	(27)

Kokemus järjestötoiminnasta

Kokemus paitsi kunnallisista myös muista yhteiskunnallisista luottamustehtävistä kerryttää politiikassa tarvittavaa tietopohjaa ja vuorovaikutustaitoja ja luo siten pohjaa uralle kunnanvaltuutettuna. Ehdokkaat voivat hyödyntää järjestökenttää tunnettuutensa kasvattamisessa, ja aktiivisuus eri organisaatioissa on myös osoitus henkilön osaamisesta ja

sopivuudesta edustamaan kuntalaisia valtuustossa. Paitsi että järjestöosallistumisesta on hyötyä yksittäiselle ehdokkaalle, siitä on hyötyä myös järjestöille, joiden jäseniä valitaan kunnallisiin luottamustehtäviin, ja jotka voivat siten edistää kyseisen järjestön asiaa kunnan päätöksenteossa. Järjestöt ovat myös väyliä poliittiselle rekrytoitumiselle, sillä aloite ehdolle lähtemisestä voi syntyä järjestön tarpeista tai kannustuksesta (Helander 2003, 44–49; Kuitunen 1999d).

Perinteisesti suomalaiset ovat kuuluneet aktiivisimmin ammattiyhdistyksiin, kulttuuri- ja harrastusyhdistyksiin sekä liikuntaseuroihin. On arvioitu, että 75 prosenttia suomalaisista kuuluu jäsenenä johonkin järjestöön elämänsä aikana (Siisiäinen 1996, 41–43; Siisiäinen & Kankainen 2009, 106). Järjestötoimintaan osallistumisen on korostettu useissa tutkimuksissa luovan tärkeitä sosiaalisia verkostoja, jotka vuorostaan tukevat yksilön poliittista osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia. Aktiivisen järjestöosallistumisen on katsottu luovan perustan niin kutsutun sosiaalisen pääoman karttumiselle ja tuottamiselle (ks. esim. Putnam 2000; Siisiäinen 2000; Zuckerman 2005). Järjestötoimintaan osallistumalla aktiiviset, poliittiselle uralle pyrkivät kansalaiset muodostavat tärkeitä verkostoja, joista on apua ehdokkaaksi asettumisessa ja valituksi tulemisessa. Sosiaaliset verkostot tarjoavat ehdokkaille tukea ja kannustusta, mutta myös konkreettisia resursseja, joista voi olla apua esimerkiksi vaalikampanjoinnissa.

Tarkasteltaessa ehdokkaiden aktiivisuutta erilaisissa yhteiskunnallisissa järjestöissä havaitaan, että yleisintä oli toimiminen poliittisessa järjestössä tai puolueessa, jossa oli toiminut lähes 70 prosenttia vastaajista. Noin puolet ehdokkaista kertoi toimivansa tai toimineensa ammattiyhdistyksessä ja liikunta-/urheiluseurassa. Reilu kolmannes toimi tai oli joskus toiminut nuoriso- tai opiskelijajärjestössä. Vajaalla kolmanneksella oli kokemusta kulttuurijärjestössä, vanhempainyhdistyksessä, hyväntekeväisyysjärjestössä ja kylä- tai kaupunginosayhdistyksessä toimimisesta. Alle viidennes toimi tai oli toiminut yrittäjäjärjestössä tai uskonnollisessa järjestössä (taulukko 17).

Taulukko 17. Kuntavaaliehdokkaiden aiempi järjestökokemus. Taulukossa esitetty niiden osuus vastaajista, jotka ilmoittivat toimivansa tai toimineensa aiemmin ko. järjestössä/yhdistyksessä (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Toimii tai on toiminut	Vastaajamäärä
Poliittinen järjestö tai puolue	69	(1011)
Ammattiyhdistys tai -järjestö	48	(1007)
Liikunta- tai urheiluseura/-järjestö	46	(1001)
Nuoriso- tai opiskelijajärjestö	35	(997)
Kulttuurijärjestö	31	(999)
Vanhempainyhdistys (koulu, päiväkotit tms.)	30	(993)
Hyväntekeväisyysjärjestö	28	(1000)
Kylä- tai kaupunginosayhdistys	28	(1004)
Uskonnollinen järjestö	18	(993)
Tuottaja- tai yrittäjäjärjestö	18	(999)
Asukasyhdistys	17	(994)
Eläkeläisjärjestö	14	(1007)
Maanpuolustusjärjestö	13	(996)
Ympäristöjärjestö	10	(998)
Maahanmuuttajajärjestö	5	(987)

Sosiaalisten verkostojen monipuolisuus on politiikassa menestymisen kannalta tärkeä voimavara, ja siten toimiminen erilaisissa järjestöissä ja tutustuminen erilaisiin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin ryhmiin voi olla ehdokkaan kannalta erityisen hedelmällistä. Taulukossa 18 on esitetty keskiarvo ehdokkaiden järjestöaktiivisuudesta siten, että aktiivisuus kussakin taulukossa 17 mainitussa järjestössä on laskettu yhdeksi pisteeksi. Kukin vastaajista on siten voinut saada tällä järjestöaktiivisuuden mittarilla arvon välillä 0–15, jossa nolla viittaa siihen, ettei kyseinen vastaaja ole toiminut yhdessäkään listalla mainitussa järjestössä, ja 15 siihen, että vastaaja toimii tai on toiminut aiemmin kaikissa listalla mainituissa järjestöissä.

Taulukosta 18 havaitaan, että ehdokkailla oli keskimäärin kokemusta noin neljässä eri järjestössä toimimisesta. Sukupuolten välillä ei ollut juuri lainkaan eroja, mutta ikäluokien välillä havaitaan tavanomainen kokemuslisä – mitä vanhemmasta ehdokkaasta oli kyse, sitä kattavammin hänelle oli kertynyt kokemusta eri järjestöistä. Kuntakoon suhteen ehdokkaiden välillä oli vain hyvin pieniä eroja lukuun ottamatta sitä, että kahden suurimman kokoluokan kunnissa eli Espoossa ja Helsingissä ehdokkaiden järjestökokemus näyttäisi olleen keskimääräistä suppeampaa.

Taulukko 18. Ehdokkaiden keskimääräinen järjestöaktiivisuus. Taulukossa esitetty keskiarvo siitä, kuinka monessa eri yhdistyksessä vastaaja ilmoitti toimivansa tai toimineensa aiemmin. Sukupuoli, ikäryhmä ja kuntakoko (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely).

	Keskiarvo	Vastaajamäärä
Kaikki	3,9	(921)
Sukupuoli		
Mies	4,0	(495)
Nainen	3,9	(426)
Ikä		
18–24	2,5	(41)
25–34	2,3	(103)
35–44	3,2	(159)
45–54	3,9	(208)
55–64	4,3	(231)
Yli 64	5,3	(179)
Kuntakoko		
5000 tai alle	4,0	(144)
5001–20 000	3,8	(304)
20 001–50 000	4,2	(206)
50 001–100 000	3,8	(110)
100 001–250 000	3,9	(107)
250 000–500 000	3,6	(25)
yli 500 000	3,4	(25)

Lopuksi

Kuntavaaliehdokkaiden enemmistö (60 %) oli vuoden 2017 vaaleissa miehiä, kuten aiemmissakin kuntavaaleissa. Puolueiden välillä oli ehdokasasettelun sukupuolijakauman suhteen kuitenkin merkittäviä eroja: eduskuntapuolueista suhteellisesti eniten naisehdokkaita asettivat vihreät ja vähiten perussuomalaiset. Ehdokkaat olivat keski-ikänsä noin 50-vuotiaita, keskimäärin korkeammin koulutettuja kuin suomalainen aikuisväestö ja useammin myös työelämässä.

Suurin osa ehdokkaista oli ehdokkaana puolueiden listoilla, ja vain pieni osa oli lähtenyt ehdolle valitsijayhdistysten kautta. Neljä viidestä ehdokkaasta oli sen puolueen jäsen, jonka listalla oli ehdokkaana. Joka seitsemäs ehdokas (14 %) kertoi myös muiden tahojen pyytäneen heitä ehdolle listalleen.

Muiden kuntalaisten tavoin lähes kaksi kolmasosaa kuntavaaliehdokkaista oli tyytyväisiä oman kunnan demokratian toimivuuteen, eikä sukupuolten, ikäryhmien tai erikokoisten kuntien välillä ollut tämän suhteen merkittäviä eroja.

Lähes puolet ehdokkaista kertoi asettuneensa ehdolle ulkopuolisen tahon kannustamana. Erityisesti naisia oli houkuteltu ehdolle viime vaaleissa. Yleisimmin ehdokkaat olivat saaneet kannustusta puolueen kunnallistason johdolta tai puolueen jäseniltä, mutta myös ystävien, tuttavien ja puolisoitten kannustus oli merkittävässä asemassa.

Ehdokkuuden motiiveja kysyttäessä noin neljä viidestä vastaajasta piti tärkeänä mahdollisuutta vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa, auttaa ihmisiä sekä mahdollisuutta edistää oman yhteiskuntaryhmän tavoitteita. Myös velvollisuudentunne omaa puoluetta kohtaan motivoi useita ehdokkaita. Sitä vastoin usko omaan läpimenoon ei ollut keskeisin syy lähteä ehdolle. Jopa noin 40 prosenttia oli melko tai lähes varma siitä, ettei tulisi valituksi valtuustoon, naiset enemmistönä.

Vaikka puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen ajaminen oli tärkeää jopa kolmelle neljästä ehdokkaasta, vain joka kymmenes koki edustavansa valtuutettuna ensisijaisesti oman puolueensa tai ryhmänsä äänestäjiä. Sen sijaan valtaosa katsoi, että edustaisi valtuutettuna ensisijaisesti kunnan kaikkia asukkaita. Toisaalta alle 25-vuotiaista ehdokkaista lähes neljännes ilmoitti, että edustaisi valtuutettuna ennen kaikkea omia äänestäjiään ja 14 prosenttia tietyn väestöryhmän edustajia.

Kuntavaalien ehdokasbudjetit olivat verrattain pieniä. Jopa kaksi kolmasosaa ehdokkaista käytti oman ilmoituksensa mukaan kampanjointiin vain alle 200 euroa. Suurin osa maksoi kampanjakulunsa itse tai sai puolueeltaan jonkin verran tukea. Vaalibudjetit kuitenkin vaihtelivat kuntakoon mukaan, ja esimerkiksi Helsingissä yli 40 prosenttia ehdokkaista kertoi käyttävänsä yli 800 euroa kampanjointiin. Pienemmissä, alle 5000 asukkaan kunnissa kampanjointiin kului useimmiten vain alle 100 euroa.

Tukiryhmiä hyödynnettiin kuntavaalikampanjoissa edelleen melko vähän. Keskimäärin vain 15 prosentilla ehdokkaista oli tukiryhmä ja mikäli sellainen oli, siinä oli keskimäärin kuusi henkilöä. Tukiryhmät olivat jonkin verran yleisempiä suuremmissa kaupungeissa, joissa niitä oli noin viidenneksellä ehdokkaista. Helsingissä tukiryhmä oli joka kolmannella ehdokkaalla.

Aiemmalla kokemuksella kuntapolitiikasta on merkitystä valituksi tulemisen kannalta. Kyselyyn vastanneista ehdokkaista vajaa puolet oli toiminut aiemmin kunnanvaltuustossa joko varsinaisena tai varavaltuutettuna. Lisäksi lähes neljäkymmentä prosenttia oli toiminut tai toimi kyselyhetkellä lautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä. Lähes kaksi kolmesta ehdokkaasta oli myös ollut aiemmin kuntavaaliehdokkaana. Ensikertalaisia oli erityisen paljon suurissa kaupungeissa. Monet olivat olleet ehdolla myös muissa vaaleissa. Vastanneista joka kymmenes oli ollut aiemmin ehdolla eduskuntavaaleissa ja neljännes seurakuntavaaleissa. Lisäksi ehdokkaille oli kertynyt kokemusta keskimäärin noin neljässä eri vapaaehtoisjärjestössä toimimisesta.

Tutkimus osoittaa, että ehdokkaaksi lähdetään hyvin erilaisilla taustoilla ja resursseilla, mutta ehdokkaiden motivaatiotekijät ovat iästä, sukupuolesta tai kuntakoosta riippumatta hyvin samankaltaisia. Päälimmäisinä ovat halu vaikuttaa kunnan asioihin ja auttaa kans-

sakuntalaisia. Toisaalta moni ehdokas lähtee niin sanottuna täyte-ehdokkaana vaaleihin melko varmana tappiostaan. Siksi ryhmäetujen merkitystä kuntavaaleissakaan ei voi vähätellä. Niin sanotuksi täyte-ehdokkaaksi ryhtyminen osoittaa, että puolueiden näkyvyys kunnassa ja velvollisuus puoluetta kohtaan ovat monelle ehdokkaalle tärkeä arvo, vaikka ei valtuustopaikkaa aktiivisesti tavoittelisikaan. Toisaalta aktiivisestikin valtuustoon pyrkivät tekevät kampanjaa hyvin pienillä resursseilla: kaikkein suurimpia kuntia lukuun ottamatta kampanjoihin käytetyt varat ovat lähes olemattomia. Erityisesti pienissä kunnissa tunnettuus kantaa pitkälle.

Ulkomaalaistaustaiset äänestäjät ja ehdokkaat

JOSEFINA SIPINEN JA HANNA WASS

Johdanto

Ulkomaalaistaustaisen väestön poliittisesta kiinnostumisesta Suomessa, eli politiikkaan kohdistetuista arvoista, asenteista ja mielipiteistä sekä poliittisesta osallistumisesta, on saatavilla verrattain vähän tutkittua tietoa. Ulkomaalaistaustaisista vaaliehdokkaista tietoa on käsillä vielä vähemmän (ks. kuitenkin Weide 2009 ja 2011; Weide & Saukkonen 2013). Tätä selittää pitkälti se, että ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on Suomessa kääntynyt kasvuun vasta viime vuosikymmeninä. Heidän osuutensa maan väestöstä on yhä pieni verrattuna esimerkiksi muihin Pohjoismaihin, ollen 6,5 prosenttia vuoden 2016 lopussa (Tilastokeskus 2017a). Norjassa maahanmuuttaneiden ja heidän jälkeläistensä osuus maan väestöstä on noin 16,8 prosenttia (Statistics Norway 2017) ja Tanskassa 12,9 prosenttia (Statistics Denmark 2017). Ruotsissa ulkomaalaistaustaisen väestön osuus oli vuoden 2016 lopussa 17,9 prosenttia (Statistics Sweden 2017).

Ulkomaalaistaustaisen väestön osuuden kasvaessa kiinnostus ryhmän kotoutumista ja elinoloja kohtaan lisääntyy, minkä vuoksi näistä asioista kaivataan lisää tutkimukseen perustuvaa tietoa.¹ Tässä luvussa tarkastellaan sekä ulkomaalaistaustaisia äänestäjiä että ehdokkaita kevään 2017 kuntavaaleissa. Ulkomaalaistaustaisilla henkilöillä tarkoitetaan muita kuin Suomen kansalaisia sekä heitä, joiden Suomen väestötietojärjestelmään rekisteröity äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Täsmällisyyden vuoksi tässä puhutaan ulkomaalaistaustaisten lisäksi myös vieraskielisistä silloin kun viitataan aineistoon, jossa ulkomaalaistaustan määrittely perustuu nimenomaan yksilön äidinkieleen.² Käsitettä ulkomaalaistaustainen käytetään myös silloin, kun puhutaan henkilöistä, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Tässä esitetty käsitelmäärittely vastaa siten Tilastokeskuksen (2017f) käyttämää määritelmää. Maahanmuuttajatutkimukseen liittyvät käsitteet ovat usein lähtökohtaisesti ongelmallisia,

1 Euroopan unioniin kuuluvien maiden kesken on esimerkiksi sovittu niin kutsutuista Zaragoza-indikaattoreista, joiden avulla ulkomaalaistaustaisen väestön kotoutumisen kehitystä unionin jäsenmaissa on mahdollista seurata. Toinen ulkomaalaistaustaisen väestön integroitumista kuvaava indikaattoritarkastelu MIPEX eli Migrant Integration Policy Index (www.mipex.eu), joka on syntynyt useiden eri tutkimuslaitosten ja viranomaistahojen yhteistyönä, sisältää tietoa myös EU:n ulkopuolisista maista.

2 Nykyisin ulkomaalaistaustan määrittely äidinkielen perusteella tuottaa melko lailla saman tuloksen kuin määrittely henkilön oman ja vanhempien syntymämaan perusteella. Tulevaisuudessa, kun Suomessa varttuu maahanmuuttajavanhempien lapsia ja heidän lapsiaan, ulkomaalaistaustan määrittely äidinkielen perusteella ei enää toimi samalla tavoin. On myös huomattava, että väestörekisterin tieto äidinkielestä, samoin kuin esimerkiksi ennen Suomeen muuttoa hankitusta koulutuksesta, perustuu henkilön omaan ilmoitukseen. Tätä on pidetty ongelmallisena, sillä ihmiset voivat eri syistä – kuten syrjinnän pelossa – ilmoittaa äidinkielekseen jonkin muun kielen kuin parhaiten osaamansa tai ensiksi oppimansa kielen (Saukkonen 2014).

koska ne kategorisoivat ihmisiä ”meihin” ja toisaalta ”muihin” tai ”vieraisiin”. Ilman joitakin kategorisoivia käsitteitä näiden ryhmien tutkiminen olisi kuitenkin hankalaa.

Analyysi etenee siten, että aluksi tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten äänioikeutettujen äänestämistä vuoden 2017 kunnallisvaaleissa Tilastokeskuksen tuottaman yksilötason rekisteriaineiston pohjalta. Aineisto on koottu samalla tavalla kuin aiemmassa ulkomaalaistaustaisten äänioikeutettujen osallistumista kartoittaneessa tutkimuksessa (Wass & Weide 2015). Aineiston pohjana on oikeusministeriön ylläpitämä sähköinen äänioikeusrekisteri, joka on ollut käytössä vuoden 2012 presidentinvaaleista lähtien. Rekisteriin sisältyvät samat tiedot kuin perinteisiin, paperisiin vaalilistoihin, ja siihen merkitään äänestyspaikalla tieto äänioikeuden käyttämisestä. Sähköisen äänioikeusrekisterin käyttäminen on kunnille vapaaehtoista. Vuoden 2017 kunnallisvaaleissa se oli käytössä 116 kunnassa, joista 59 kunnassa siihen kuuluivat kaikki ja 57 kunnassa vain osa äänestysalueista. Sähköinen äänioikeusrekisteri sisälsi vuoden 2017 vaaleissa 1 377 686 äänioikeutettua, mikä on 31,4 prosenttia kaikista äänioikeutetuista. Sähköisen äänioikeusrekisterin pohjalta laskettu äänestysprosentti (57,6 %) on 1,3 prosenttiyksikköä pienempi koko maahan verrattuna. Tämä johtuu pitkälti siitä, että sähköiseen äänioikeusrekisteriin kuuluvilla alueilla koulu- ja tulotaso ovat hieman koko maata matalampia (Tilastokeskus 2017e).

Toisena painopisteenä ovat ulkomaalaistaustaiset ehdokkaat, joista kuitenkin pääosin puhutaan vieraskielisinä ehdokkaina sen vuoksi, että ulkomaalaistaustan määrittely perustuu ehdokkaan äidinkieleen. Tarkastelussa ovat vieraskielisten ehdokkaiden sosiodemografinen tausta, puoluetausta ja -jäsenyys, aiemmat poliittiset luottamustehtävät, järjestöosallistuminen, vaalikampanja sekä ne eri motivaatiotekijät, joiden vuoksi he ovat päättäneet asettua ehdolle. Keskiössä ovat erityisesti ehdokkaiden resurssit yksilötasolla, ja tarkastelu tapahtuu pääosin vertaamalla vieraskielisiä ehdokkaita äidinkielenään kotimaisia kieliä puhuviin ehdokkaisiin. Tarkastelu perustuu oikeusministeriön vaalien tulos- ja tietopalvelun avoimeen, kaikki vuoden 2017 kuntavaaliehdokkaat kattavaan ehdokastiedostoon, sekä vaalien alla kerättyyn Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyaineistoon (ks. tarkempi aineistonkuvaus liitteessä 1). Ehdokkaille suunnatulla Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyllä haluttiin selvittää erityisesti ehdokkaiksi lähteneiden henkilökohtaisia resursseja ja perusteluja sille, miksi he ovat päättäneet asettua ehdolle kuntavaaleissa. Tässä esitettyjä havaintoja syvennetään väitöstutkimuksessa (Sipinen 2019), joka käsittelee ulkomaalaistaustaisten kuntavaaliehdokkaiden politiikkaan kiinnittymistä ja ehdolle asettumista Suomessa.

Ulkomaalaistaustaiset äänestäjät

Suomessa kaikki maassa pysyvästi asuvat Pohjoismaiden kansalaiset ovat saaneet äänestää kuntavaaleissa vuoden 1976 vaaleista lähtien (L 355/1976). Muilla ulkomaisten kansalaisilla on ollut äänioikeus kuntavaaleissa vuodesta 1992 lähtien (L 1718/1991). Ulkomaalaistaustaisten äänestäjien osuus on Suomessa yhä erittäin pieni, mutta nopeasti kasvussa. Kun vuoden 1996 kuntavaaleissa äänioikeutettuja ulkomaisten kansalaisia oli 44 569, vuoden 2017 vaaleissa vastaava luku oli 176 661 eli neljä prosenttia kaikista äänioike-

utetuista (Tilastokeskus 2017g). Tämä on lähes prosenttiyksikön enemmän vuoden 2012 vaaleihin verrattuna.

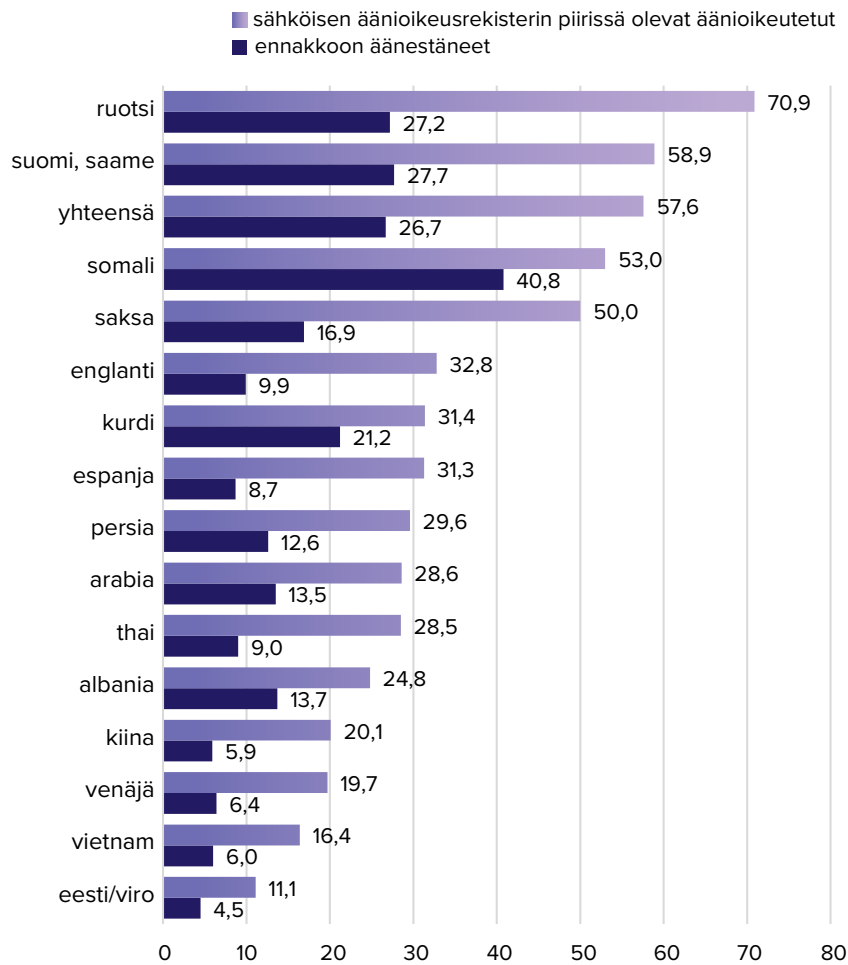
Ulkomaalaistaustaisen väestön äänestystodennäköisyyttä lisäävät korkeamman sosioekonominen aseman ohella muut sosiaalisen integroitumisen muodot, kuten osallistuminen kansalaisjärjestöihin ja yhdistyksiin, kansalaisuuden saaminen, avioliitto syntyperäisen suomalaisen kanssa sekä suurperheen vanhemmuus (Pirkkalainen ym. 2016; Wass & Weide 2015). Vastaavasti poliittisen osallisuuden muodostumista heikentävät ongelmat taloudellisessa integraatiossa, mikä näkyy ennen kaikkea vaikeutena työllistyä. Myös ulkomaalaistaustaisen henkilön synnyinmaan demokratisoitumisen asteella on havaittu olevan vaikutusta poliittiseen osallistumiseen Suomessa, sillä vastaavanlaisen poliittisen järjestelmän ja kulttuurin piirissä kasvaneiden on helpompi siirtää aiempi kokemuksensa poliittisen järjestelmän käytännöistä uuteen kontekstiin (Wass & Weide 2015; Wass ym. 2015).

Ulkomaalaisista äänioikeutetuista enemmistö (54 %) tulee Pohjoismaiden ja muiden EU-maiden ulkopuolelta (mt.). Taulukosta 1 nähdään, että äänioikeutettujen ulkomaisten kansalaisten osuuden ja sitä kautta poliittisen painoarvon kasvu ei heijastu heidän osallistumisasteeseensa, joka on vaihdellut vuosien 1996–2017 kunnallisvaaleissa 20 prosentin tuntumassa.

Taulukko 1. Äänestysaktiivisuus kansalaisuuden mukaan Suomen kuntavaaleissa vuosina 1996–2017 (Tilastokeskus 2017g, %).

	1996	2000	2004	2008	2012	2017
Suomen kansalaiset	61,8	56,4	59,4	62,2	59,5	60,5
Muiden EU-maiden sekä Islannin ja Norjan kansalaiset	32,0	30,4	17,9	20,9	19,1	17,8
Muiden maiden kansalaiset	16,7	17,7	13,5	18,6	20,0	20,0
Ulkomaisten kansalaiset yhteensä	20,7	20,8	15,3	19,6	19,6	19,0
Kaikki äänioikeutetut yhteensä	61,3	55,9	58,6	61,2	58,3	58,9

Ulkomaalaiset äänioikeutetut ovat varsin heterogeeninen ryhmä, mikä näkyy myös äänestysaktiivisuuden sisäisenä vaihteluna. Tietosuojasyistä Tilastokeskuksen tutkijoille luovuttamassa aineistossa oli eritelty ainoastaan neljä suurinta Suomessa asuvaa vähemmistöä: ruotsalaiset, venäläiset, virolaiset ja somalialaiset. Muiden maiden kohdalla käytettiin luokkaa ”muu”. Tilastokeskus on kuitenkin itse julkaissut myös kieliryhmän mukaisia äänestystietoja (kuvio 1), joista käy hyvin ilmi ulkomaalaistaustaisten äänioikeutettujen moninaisuus niin etnisyyden kuin vaaliosallistumisen osalta.

KUVIO 1. Äänestysaktiivisuus vuoden 2017 kunnallisvaaleissa kieliryhmän mukaan (Tilastokeskus 2017e, %).

Taulukossa 2 on tarkasteltu äänestysaktiivisuutta kansalaisuuden mukaan, mikä havaittiin vuoden 2012 aineiston pohjalta synnyinmaan ohella mielekkäimmäksi tavaksi jäsenellä ulkomaalaistaustaisten äänestäjien osallistumista (Wass & Weide 2015, 43). Päällimmäisimmät havainnot eivät vuoden 2017 kuntavaalien osalta ole juurikaan muuttuneet 4,5 vuoden takaisesta tilanteesta: keskimäärin ulkomaalaistaustaisten äänestäjien osallistuminen on selvästi suomalaisia matalampaa, sisäinen vaihtelu on huomattavaa ja naiset ovat kaikissa mukana olevissa ryhmissä nykyisin miehiä aktiivisempia.

Merkillepantavin havainto koskee äänestysaktiivisuuden jyrkkää nousua somalialaisten keskuudessa. Osallistumisen taso on noussut yhteensä 17 ja naisilla peräti 22 prosenttiyksikköä. Tämä on huomattava muutos ottaen huomioon, että niin muiden kansalaisuuksien kuin keskimääräisen äänestysaktiivisuuden tasossa ei juurikaan ole tapahtunut muutoksia. Aiemmassa tutkimuksessa (Pirkkalainen ym. 2016) on jo kiinnitetty huomiota somalien osallistumispotentiaaliin paitsi äänestäjinä myös yhdistysaktiiveina. Tämä näkyy myös kuviossa 1, jossa somalit ovat muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien keskuudessa aktiivisimmin äänestävä ryhmä. Taloudelliset vaikeudet kaven-

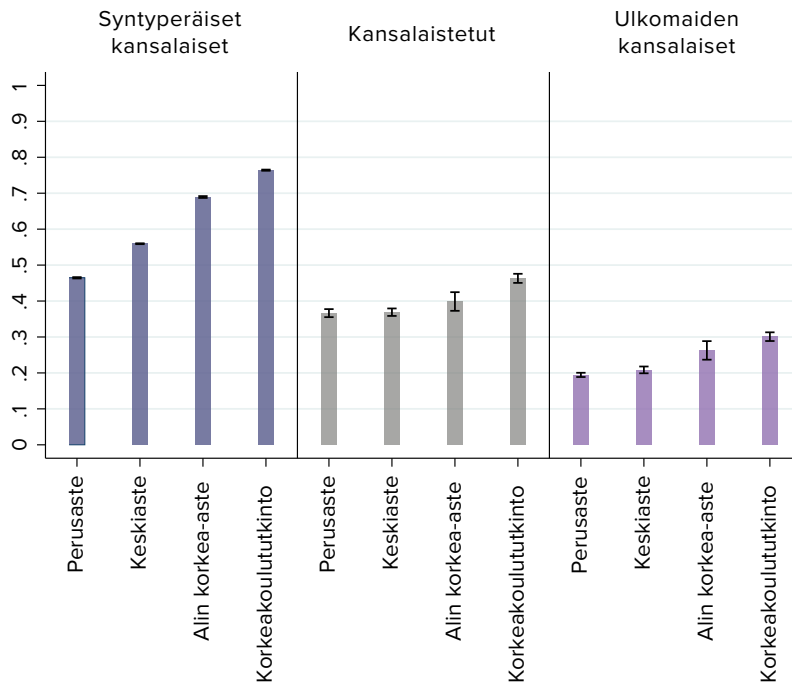
tavat kuitenkin usein mahdollisuuksia ja motivaatiota poliittiseen osallistumiseen. Kun koulutus, ammattiluokka, tulot ja asunnon omistaminen otettiin huomioon analyysissä, somalien todennäköisyys äänestää jopa ylitti syntyperäisten suomalaisten osallistumistason vuoden 2012 kunnallisvaaleissa (mt).

Taulukko 2. Äänestysaktiivisuus vuosien 2012 ja 2017 kunnallisvaaleissa kansalaisuuden ja sukupuolen mukaan (%) sekä äänioikeutettujen lukumäärä aineistossa vuonna 2017 (vuoden 2017 tiedot: Sähköinen äänioikeusrekisteri -aineisto; vuoden 2012 tiedot: Wass ja Weide 2015, 39).

	Miehet		Naiset		Yhteensä		Äänioikeutettujen lukumäärä aineistossa 2017
	2012	2017	2012	2017	2012	2017	
Suomi	57	57	60	61	58	59	1 326 703
Ruotsi	35	36	38	36	36	36	1853
Venäjä	10	11	20	16	16	14	6469
Viro	8	6	16	12	12	9	13 189
Somalia	40	56	37	59	39	57	849
Muu	23	24	25	25	24	25	28 623
Yhteensä	56	56	59	59	57	58	1 377 686

Somalien aktiivisuustason voimakas nousu saattaa olla osoitus poliittisen osallisuuden ja laajemman yhteiskunnallisen kiinnittymisen yhteen kietoutumisesta, jossa molemmat vahvistavat toisiaan (Pirkkalainen ym. 2016, 76). Tämä vaatii kuitenkin vielä tarkempia yksilötason analyyskejä, jotta voidaan nähdä, miten esimerkiksi työllistyminen vuosien 2012 ja 2017 vaalien välillä vaikuttaa äänestämistodennäköisyyteen. Toinen mahdollinen selitystekijä liittyy havaintoon siitä, että äänioikeutettujen somalien lukumäärä on yli kaksinkertaistunut vuoden 2012 aineistoon verrattuna (n=355, ks. Wass & Weide 2015, 39). Tämä heijastaa osin myös yleistä kehitystä, joskin somalitaustaisen väestön kasvuvauhti on koko väestön tasolla ollut huomattavasti maltillisempaa. Joka tapauksessa voidaan olettaa, että somaliryhmien laajentuminen ja jatkuvasti karttuva kokemus suomalaisesta yhteiskunnasta on voimistanut myös poliittista identiteettiä ja vaikuttamishalua.

Kuviossa 2 esitettyä koulutuksen mukaista tarkastelua varten aineisto jaettiin ensin viiteen ryhmään yhdistämällä tieto äänioikeutetun nykyisestä kansalaisuudesta ja synnyinmaasta: 1) syntyperäiset Suomen kansalaiset, 2) Ruotsissa syntyneet Suomen kansalaiset, 3) muualla kuin Suomessa tai Ruotsissa syntyneet Suomen kansalaiset, 4) Ruotsin kansalaiset ja 5) muut kuin Suomen tai Ruotsin kansalaiset. Näistä ryhmistä Ruotsissa syntyneet Suomen kansalaiset ja Ruotsin kansalaiset jätettiin tarkastelun ulkopuolelle, minkä seurauksena analyysistä jäi pois yhteensä 10 246 havaintoa. Kyse on hyvin erityisestä ryhmästä, jota ei tässä olisi ollut mielekäästä sisällyttää analyysiin (ks. Wass & Weide 2015, 35).

KUVIO 2. Arvioitu äänestystodennäköisyys vuoden 2017 kuntavaaleissa kansalaisuusryhmittelyn ja koulutuksen mukaan (95 %:n luottamusväli). Äänestystodennäköisyydet on laskettu logistisen regressioanalyysimallin pohjalta. Mallissa ovat mukana sukupuoli, ikä, iän neliö, koulutus, kansalaisuusryhmä sekä sukupuolen, iän, iän neliön ja koulutuksen interaktio kansalaisuusryhmän kanssa (Sähköinen äänioikeusrekisteri -aineisto).

Kuviosta on nähtävillä jo aiemmassa tutkimuksessa tehty havainto koulutuksen vähäisemmästä aktivoimisvaikutuksesta ulkomaalaistaustaisten äänioikeutettujen kohdalla (Wass & Weide 2015, 47). Kuviota tulkitessa kutakin koulutusluokkaa verrataan aina perusasteen koulutuksen saaneiden ryhmään, jota on käytetty analyysissä vertailuluokkana. Vaikka korkeimmin koulutetut ovatkin kansalaisuusstatuksesta riippumatta aktiivisimpia äänestäjiä, ero matalimmin ja korkeimmin koulutettujen välillä on huomattavasti suurempi syntyperäisten kansalaisten (29,9 prosenttiyksikköä) kohdalla kuin kansalaistettujen (9,7 prosenttiyksikköä) ja ulkomaiden kansalaisten (10,6 prosenttiyksikköä) ryhmissä. Positiivisesta näkökulmasta tämän voi tulkita merkitsevän sitä, että osallistuminen on ulkomaalaistaustaisten kohdalla vähemmän eriytynyttä kuin syntyperäisillä suomalaisilla, joilla etenkin nuorten ikäryhmissä koulutusluokkien väliset aktiivisuuserot ovat jyrkkiä (Lahtinen ym. 2017). Toisaalta kyse voi olla myös siitä, että koulutukseen yleensä liitetyt aktivoivat mekanismit, kuten sosiaalisten verkostojen luonne ja niissä vallitseva äänestysnormi, ovat vähemmän tehokkaita ulkomaalaistaustaisilla äänestäjillä. Kun koulutuksesta työmarkkinoilla saatu vaste on ulkomaalaistaustaisilla syntyperäistä väestöä heikompi, työn kautta muodostuvat sosiaaliset verkostot ovat erilaisia kuin saman koulutuksen saaneilla kantäväestöön kuuluvilla.

Taulukossa 3 on tarkasteltu äänestysaktiivisuutta syntyperän mukaan, mitä ei aikaisemmissa tutkimuksissa ole tehty. Syntyperäluokituksen, joka on käytössä myös muissa Pohjoismaissa, pohjalta on mahdollista eritellä ulkomailla syntyneet (ns. ensimmäisen polven) ja Suomessa syntyneet (ns. toisen polven) ulkomaalaistaustaiset henkilöt (Tilastokeskus

2017h). Luokituksessa henkilön syntyperä ja taustamaa määräytyvät hänen vanhempien syntymävaltiotiedon perusteella. Suomalaistaustaisiksi lasketaan kaikki ne, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaisiksi luokitetuilla molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Mikäli henkilön molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, taustamaa on ensisijaisesti biologisen äidin syntymävaltio.

Taulukko 3. Suomessa ja ulkomailla syntyneiden äänioikeutettujen äänestysaktiivisuus vuoden 2017 kuntavaaleissa syntyperän ja iän mukaan (Sähköinen äänioikeusrekisteri -aineisto, %).

	Suomalais- taustainen, syntynyt Suomessa	Suomalais- taustainen, syntynyt ulkomailla	Ulkomaalais- taustainen, syntynyt Suomessa	Ulkomaalais- taustainen, syntynyt ulkomailla
18–24	36,0	34,2	25,8	15,7
25–34	42,8	31,6	21,7	18,5
35–54	59,7	50,8	61,9	25,3
55–	68,6	69,4	64,4	33,0
Yhteensä	59,6	47,5	35,6	24,6
Lukumäärä	(1 291 374)	(11 958)	(2488)	(71 628)

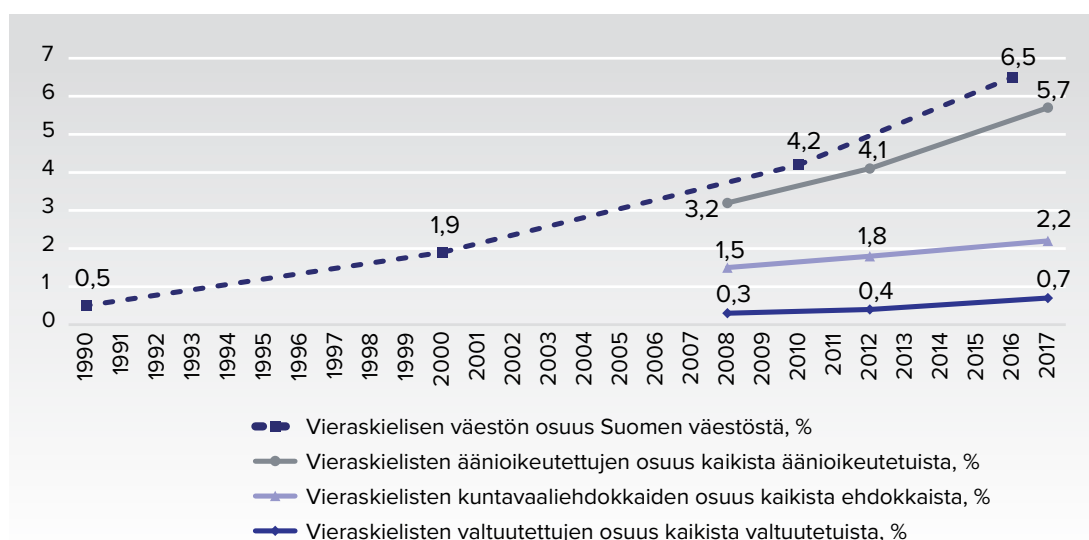
Vertailu ensimmäisen ja toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten välillä on erityisen kiinnostavaa siitä syystä, että ei ole yksiselitteistä kumman ryhmistä voisi olettaa olevan poliittisesti aktiivisempi. Yhtäältä ensimmäisen sukupolven edustajat kohtaavat erilaisia kielellisiä ja kulttuurisia esteitä, jotka vaikeuttavat äänestämistä uudessa kotimaassa samalla kun heidän siteensä entisen kotimaan poliittiseen elämään ovat seuraavaa sukupolvea kiinteämpiä (Ramakrishnan & Espenshade 2001, 876). Toisaalta on huomautettu, että oletus ensimmäisen sukupolven passiivisuudesta perustuu näkemykseen, että maahanmuuttaneet tuntevat heikosti uuden kotimaansa poliittista järjestelmää ja että lisääntynyt kokemus lisäisi aktiivisuutta (Barreto 2005, 80).

Taulukossa 3 raportoidut äänestystiedot näyttävät antavan tukea hypoteesille toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten suuremmasta aktiivisuudesta. Ero ulkomailla syntyneisiin ensimmäisen polven edustajiin on selvä iästä riippumatta. Erityisen huomionarvoista on, että vanhemmissa ikäryhmissä toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten osallistumisaste ei juurikaan poikkea suomalaistaustaisista Suomessa syntyneistä. Havainto on yksi selkeä osoitus siitä, miten yhteiskuntaan juurtuminen heijastuu poliittiseen osallistumiseen jopa siinä määrin, että voidaan pohtia koko toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisen käsitteen mielekkyyttä tässä yhteydessä. Osallistumisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta toisen sukupolven edustajien aktiivisuus on rohkaisevaa: vaikka vanhempien omalla äänestystaustalla on huomattava vaikutus aikuisten lasten osallistumiseen (Lahtinen ym. 2017), muilla socialisaatioagenteilla, kuten koululla ja sosiaalisilla verkostoilla vaikuttaisi myös olevan merkitystä.

Ulkomaalaistaustaisen väestön poliittinen edustus kunnissa

Suomen poliittinen järjestelmä takaa ulkomaalaistaustaisille verrattain hyvät mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen paikallisella tasolla. Pohjoismaiden ja EU-maiden kansalaisilla on kuntavaaleissa samat osallistumisoikeudet kuin Suomen kansalaisilla. Muiden kuin edellä mainittujen maiden kansalaisille ehdolle asettuminen kuntavaaleissa tulee mahdolliseksi siinä vaiheessa, kun he ovat asuneet Suomessa kaksi vuotta ja 51 päivää ennen varsinaista vaalipäivää.

Kevään 2017 kuntavaaleihin asetettiin yhteensä 33 618 ehdokasta, joista 729 oli ilmoittanut väestötietojärjestelmään äidinkielekseen muun kielen kuin suomen, ruotsin tai saamen. Vieraskielisiä ehdokkaita oli siten 2,2 prosenttia kaikista kuntavaaliehdokkaista.³ Sekä vieraskielisten ehdokkaiden absoluuttinen että suhteellinen määrä on ollut nousujohteinen viimeisimmissä kuntavaaleissa (kuvio 3). Vuoden 2012 vaaleissa vieraskielisiä ehdokkaita oli 1,8 prosenttia kaikista ehdokkaista, ja vuonna 2008 vastaava osuus oli 1,5 prosenttia. Vieraskielisten suhteellinen osuus kuntavaaliehdokkaista ei kuitenkaan vastaa heidän suhteellista osuuttaan äänioikeutetuista, sillä vuonna 2017 yhteensä 5,7 prosenttia kuntavaalien äänioikeutetuista oli vieraskielisiä. Tämä tarkoittaa, että vieraskielinen väestö on muuhun väestöön verrattuna aliedustettuna kuntavaalien ehdokaslistoilla.

KUVIO 3. Vieraskielisten osuus Suomen väestöstä vuosina 1990–2016, sekä osuus äänioikeutetuista, ehdokkaista ja valtuutetuista vuosien 2008, 2012 ja 2017 kuntavaaleissa (Tilastokeskus 2008; 2012; 2017a; 2017b, %).

³ Tiedot peräisin Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyn yhteydessä väestötietojärjestelmästä tehdystä poiminnasta. Tilastokeskuksen (2017a) katsauksessa vieraskielisten ehdokkaiden määräksi ilmoitetaan 727. Erot vieraskielisten ehdokkaiden lukumäärissä liittyvät todennäköisimmin siihen, mistä ehdokkaiden kieli-tiedot on poimittu, samoin kuin aineistojen poiminta-aikaan.

Tarkasteltaessa vieraskielisten osuutta valituista kunnanvaltuutetuista, aliedustus on vielä merkittävämpää. Kevään 2017 vaaleissa valitusta 8999 valtuutetusta 66 eli 0,7 prosenttia on vieraskielisiä. Vieraskielisten valtuutettujen osuus on kuitenkin noussut, sillä vuoden 2012 kuntavaaleissa valituista 0,4 prosenttia oli vieraskielisiä ja vuonna 2008 puolestaan 0,3 prosenttia (kuvio 3).

Ulkomaalaistaustaisen väestön poliittisen integraation kehitystä on tärkeää seurata, sillä se on olennainen osa heidän laajempaa integroitumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Samoin kuin muiden yhteiskunnallisten ryhmien, ulkomaalaistaustaisen väestön poliittisella osallistumisella on merkitystä paitsi käytännössä, myös symbolisesti, sillä yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien toteutuminen on keskeistä tasa-arvoisen, kaikki yhteiskunnan jäsenet mukaan ottavan poliittisen järjestelmän näkökulmasta. On toki selvää, ettei ulkomaalaistaustaisten luottamushenkilöiden läsnäolo kunnallisissa päätöksentekolimissä yksistään takaa maahanmuuttajia tai etnisiä ja kielellisiä vähemmistöjä koskevien huolenaiheiden näkymistä tehdyissä päätöksissä. Voidaan kuitenkin perustellusti olettaa, että ulkomaalaistaustaisen väestön tasavertaiset mahdollisuudet päästä mukaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vahvistavat heidän kokemuksiaan osallisuudesta ja suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta.

Erityisesti Suomessa syntyneille ulkomaalaistaustaisille eli maahanmuuton toiselle sukupolvelle kokemukset osallistumisen esteistä ja syrjinnästä voivat heijastua kielteisinä käsityksinä maan poliittista järjestelmää kohtaan. Päinvastoin kuin vanhempansa, toinen sukupolvi on yhdessä muun väestön kanssa syntynyt ja kasvanut saman poliittisen järjestelmän piirissä, ja heidän odotuksensa poliittista järjestelmää kohtaan ovat siten tältä osin samat kuin muulla väestöllä (Maxwell 2010). Onkin huolestuttavaa, mikäli he kokevat etnisen taustan olevan este täysimääräiselle poliittiselle osallistumiselle. Tasa-arvoisen demokratian näkökulmasta koko yhteiskunnan kannalta parasta politiikkaa myös tehdään silloin, kun kaikkien väestönryhmien ääni on edustettuna päätöksenteossa, eikä mikään ryhmä jää poliittiseen paitsioon (ks. esim. Young 2000).

Ulkomaalaistaustaisen väestön aliedustus ehdokkaissa ja valtuutetuissa on havaittu niin Suomessa kuin muualla Euroopassa (ks. esim. Bloemraad & Schöwälder 2013; Weide 2011). Näin on huolimatta esimerkiksi siitä, että ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on tietyissä Euroopan maissa, kuten esimerkiksi Ranskassa, Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa, ollut kasvussa jo useampia vuosikymmeniä aikaisemmin kuin Suomessa.

Ehdokkaaksi valikoitumiseen vaikuttavat sekä yksilö- että ympäristötason tekijät. Yksilöä ympäröivä poliittinen järjestelmä ja siinä toimivat poliittiset instituutiot – tärkeimpänä poliittiset puolueet – muodostavat niin kutsutun poliittisen mahdollisuusrakenteen, jonka puitteissa yksittäisistä kuntalaisista tulee ehdokkaita ja ehdokkaista valtuutettuja (ks. esim. Bird ym. 2011; Kuitunen 2000; Norris & Lovenduski 1995). Vähemmistöehdokkaiden näkökulmasta positiivista suomalaisessa vaalijärjestelmässä on se, että Suomessa on käytössä avoin listavaali. Maissa, joissa on käytössä suljettuihin listoihin perustuva vaalijärjestelmä, sijoitus ehdokaslistalla määrittää ehdokkaiden läpimenojärjestyksen. Tutkimuksissa

on havaittu, että etnisiin vähemmistöihin lukeutuvilla ehdokkailla on suljetuissa listavaaleissa muita ehdokkaita suurempi riski tulla sijoitetuiksi listan loppupäähän, mikä vaikeuttaa heidän läpikäymistänsä. Esimerkiksi Ruotsissa ehdokaskandidaatien epävirallisilla sosiaalisilla verkostoilla on suuri painoarvo siinä, kuka valitaan ehdokaslistalle ja mikä on ehdokkaan sijoitus kyseisellä listalla, eikä ulkomaalaistaustaisilla ehdokaskandidaateilla usein ole yhtä vahvoja suhteita puolueiden ehdokasvalinnasta vastaaviin tahoihin, koska he edustavat vähemmistöä (Soininen & Etzler 2006; Soininen 2011).

Suomessa ehdokkaat puolestaan sijoitetaan puolueen tai valitsijayhdistyksen listalle aakkosjärjestyksessä, ja äänestäjät pääsevät äänestämään suoraan haluamaansa ehdokasta sen sijaan, että puolueen tulevat valtuutetut päätettäisiin puolueen sisällä. Toisaalta suomalainen järjestelmä ei myöskään anna puolueille mahdollisuutta varta vasten muodostaa ehdokaslistaa siten, että ulkomaalaistaustainen ehdokas tulisi varmuudella valituksi. Mahdollisuus äänestää puolueen lisäksi suoraan yksittäistä ehdokasta on otollista etnisten vähemmistöjen valituksi tulemisen kannalta erityisesti siitä syystä, että suuren äänimäärän saaneilla puolueilla viimeinen läpimennyt ehdokas tarvitsee vain vähän henkilökohtaisia ääniä. Vähemmistöä edustavan ehdokkaan mahdollisuudet tulla valituksi ovat jokseenkin korkeat, mikäli hän kykenee keräämään kollektiivisesti edustamansa ryhmän äänet (Togebby 1999).

Ulkomaalaistaustaisilla ehdokkailla on merkitystä ulkomaalaistaustaisen väestön poliittisen mobilisaation kannalta. Esimerkiksi Tanskassa osa ulkomaalaistaustaisista ehdokkaista saa suuren osan äänistään alueilta, joilla asuu samaan etniseen ryhmään kuuluvia äänestäjiä (Togebby 2008). Ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden rekrytoiminen puolueen ehdokaslistalle voi siten olla puolueen näkökulmasta strateginen valinta vaalimenestyksen kannalta. Samalla se toki on myös keino osoittaa, että puolue ottaa toiminnassaan huomioon kaikki väestöryhmät. Suomessa vieraskielisen väestön äänestysprosentti kuntavaaleissa on kuitenkin tähän mennessä ollut selkeästi matalampi kuin muulla väestöllä. Vuoden 2017 kuntavaaleissa vieraskielisistä äänioikeutetuista 23,9 prosenttia käytti äänioikeuttaan siinä missä kaikkien äänioikeutettujen keskuudessa äänestysprosentti oli 57,5 (Tilastokeskus 2017e). Suurin osa Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä myös asuu lähinnä pääkaupunkiseudulla ja suurimmissa kaupungeissa. Nämä kaksi tekijää huomioon ottaen ulkomaalaistaustaiset äänioikeutetut muodostavat tällä hetkellä vaikuttavan osan äänioikeutetuista vain harvoissa Suomen kunnissa. Tulevaisuudessa tilanne kuitenkin luultavasti tulee muuttumaan.

Ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden sosiodemografinen tausta ja yhteiskunnallinen asema

Äidinkieli

Vuoden 2016 lopussa Suomessa asui lähes 354 000 muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvaa henkilöä, mikä oli 6,4 prosenttia koko väestöstä. Kaksi suurin-

ta ulkomaalaistaustaista ryhmää äidinkielen perusteella tarkasteltuna olivat venäjän- ja vironkieliset. Venäjänkielisiä oli kaikista vieraskielisistä 21,3 prosenttia ja koko Suomen väestöstä 1,4 prosenttia. Venäjänkieliset olivat ainoa vieraskielisten ryhmä, jonka suhteellinen osuus väestöstä ylitti yhden prosentin. Vironkielisiä oli kaikista vieraskielisistä noin 14 prosenttia, ja koko maan väestöstä 0,9 prosenttia. Seuraavaksi suurimmat äidinkielen perusteella olivat arabiaa, somaliaa ja englantia puhuvat (Tilastokeskus 2016).

Tällä hetkellä suurin osa Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä kuuluu niin kutsuttuun ensimmäiseen maahanmuuttaneiden sukupolveen eli on itse syntynyt ulkomailla. Maassamme on kuitenkin pian aikuistumassa suuri joukko ensimmäisen sukupolven maahanmuuttaneiden Suomessa syntyneitä jälkeläisiä. Tähän niin kutsuttuun toiseen sukupolveen lukeutuu tällä hetkellä noin 58 000 henkilöä, joista 84 prosenttia on vielä alle 18-vuotiaita (Tilastokeskus 2017d).

Kevään 2017 kuntavaaleissa vieraskielisistä ehdokkaista venäjänkielisiä oli noin joka viides (22,6 %), vironkielisiä joka kymmenes (9,9 %) ja arabiankielisiä noin kuusi prosenttia. Tarkasteltaessa eri kieliryhmien osuutta äänioikeutetuista ja ehdokkaista havaitaan, että suurimmat vieraskielisten äänioikeutettujen ryhmät olivat aliedustettuina ehdokaslistoilla verrattuna kotimaisia kieliä puhuviin äänioikeutettuihin. Kuitenkin esimerkiksi bosniaa, hollantia ja turkkia puhuvien ehdokkaiden osuus näitä kieliä puhuvista äänioikeutetuista oli suurempi, yhtä suuri tai lähes yhtä suuri kuin suomea puhuvien ehdokkaiden osuus suomenkielisistä äänioikeutetuista. Vironkielisten ehdokkaiden osuus vironkielisistä äänioikeutetuista oli suurimmista kieliryhmistä kaikkein matalin (taulukko 4). Vironkielisten muita kieliryhmiä matalampaa kiinnostusta politiikkaa kohtaan Suomessa voi selittää esimerkiksi se, että osa Suomen virolaistaustaisesta väestöstä elää arkeaan osin toisessa kotimaassaan, eikä heistä moni hae Suomen kansalaisuutta, koska EU-kansalaisina se ei tuota heille paljoakaan lisäarvoa (ks. esim. Lagerspetz 2011, 4).

Alueellinen jakautuminen

Vieraskielisiä ehdokkaita oli prosentuaalisesti eniten kaikista ehdokkaista Pohjanmaalla (3,9 %), Uudellamaalla (3,8 %) ja Uudeltamaalta eritoten pääkaupunkiseudulla (5,5 %). Kuten taulukosta 2 havaitaan, Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun osalta vieraskielisten äänioikeutettujen ja ehdokkaiden suhteellisen osuuden erotus on kuitenkin muuta maata korkeampi.

Vieraskielisiä ehdokkaita valittiin valtuustoihin eniten pääkaupunkiseudulla eli Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla, missä uusien valtuustojen jäsenistä viisi prosenttia on vieraskielisiä. Kun kuitenkin otetaan huomioon, että pääkaupunkiseudulla vieraskielisten äänioikeutettujen suhteellinen osuus kaikista äänioikeutetuista oli maan suurin (13,5 %), valtuustoihin valittujen vieraskielisten valtuutettujen osuus ei ollut erityisen korkea. Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Kainuun kunnissa valtuustoihin ei tullut valituksi yhtään vieraskielistä valtuutettua (taulukko 5).

Taulukko 4. Äänioikeutetut ja ehdokkaat äidinkielen mukaan, suurimmat kieliryhmät eriteltyinä, kuntavaaleissa 2017 (Tilastokeskus 2017a, %).

	Ääni- oikeu- tettujen luku- määrä	Osuus kaikista äänioikeu- tetuista	Osuus vieras- kielisistä äänioikeu- tetuista	Ehdokkai- den luku- määrä	Osuus kaikista ehdok- kaista	Osuus vie- raskielis- istä ehdok- kaista	Ehdokkai- den osuus saman- kielisistä äänioikeu- tetuista
Kaikki kielet yhteensä	(4 390 971)	100,00		(33 607)	100,00		0,77
suomi	(3 930 811)	89,52		(30 965)	92,14		0,79
ruotsi	(208 424)	4,75		(1 877)	5,59		0,90
saame	(1458)	0,03		(36)	0,11		2,47
Muut kuin kotimaiset kielet yhteensä	(250 278)	5,70	100,00	(727)	2,16	100,00	0,29
venäjä	(57 531)	1,31	22,99	(164)	0,49	22,56	0,29
eesti, viro	(39 122)	0,89	15,63	(72)	0,21	9,90	0,18
englanti	(14 058)	0,32	5,62	(40)	0,12	5,50	0,28
arabia	(10 489)	0,24	4,19	(44)	0,13	6,05	0,42
somali	(10 199)	0,23	4,08	(31)	0,09	4,26	0,30
kurdi	(8057)	0,18	3,22	(40)	0,12	5,50	0,50
persia	(6267)	0,14	2,50	(22)	0,07	3,03	0,35
ranska	(6013)	0,14	2,40	(12)	0,04	1,65	0,20
espanja	(5969)	0,14	2,38	(21)	0,06	2,89	0,35
saksa	(5425)	0,12	2,17	(21)	0,06	2,89	0,39
turkki	(5380)	0,12	2,15	(39)	0,12	5,36	0,72
albania	(3228)	0,07	1,29	(14)	0,04	1,93	0,43
unkari	(2 383)	0,05	0,95	(12)	0,04	1,65	0,50
portugali	(1907)	0,04	0,76	(11)	0,03	1,51	0,58
bosnia	(1476)	0,03	0,59	(16)	0,05	2,20	1,08
hollanti	(1442)	0,03	0,58	(12)	0,04	1,65	0,83

Taulukon luvut ovat suuntaa-antavia. Lähteenä käytetyssä Tilastokeskuksen laatimassa katsauksessa on ehdokkaiden äidinkieltä kuvaavan taulukon yhteydessä ilmoitettu ehdokkaiden lukumääräksi 33 607, mikä eroaa ehdokkaiden virallisesta lukumäärästä (33 618). Tiedot ehdokkaiden äidinkielestä myös hieman vaihtelevat riippuen siitä, mistä tietojärjestelmästä tieto henkilön äidinkielestä on otettu.

Taulukko 5. Vieraskielisten äänioikeutettujen ja ehdokkaiden osuus kaikista äänioikeutetuista ja ehdokkaista maakunnittain kuntavaaleissa 2017 (Tilastokeskus 2017a, %).

	Vieraskieliset äänioikeutetut (%)	Vieraskieliset ehdokkaat (%)	Vieraskielisten ehdokkaiden ja äänioikeutettujen erotus (prosenttiyksikköä)	Vieraskieliset valtuutetut (%)	Vieraskielisten valittujen ja äänioikeutettujen erotus (prosenttiyksikköä)
MANNER-SUOMI	5,7	2,2	3,5	0,7	5,0
Uusimaa	10,9	3,8	7,1	2,0	8,9
- Pääkaupunkiseutu	13,5	5,5	8,0	5,0	8,5
Varsinais-Suomi	5,7	2,0	3,7	0,7	5,0
Satakunta	2,7	1,2	1,5	0,4	2,3
Kanta-Häme	3,4	0,9	2,5	0,3	3,1
Pirkanmaa	4,0	1,6	2,4	0,4	3,6
Päijät-Häme	4,1	1,5	2,6	0,7	3,4
Kymenlaakso	5,0	3,0	2,0	0,4	4,6
Etelä-Karjala	5,0	3,3	1,7	0,0	5,0
Etelä-Savo	2,6	2,0	0,6	0,8	1,8
Pohjois-Savo	2,4	1,8	0,6	0,2	2,2
Pohjois-Karjala	3,1	1,9	1,2	0,8	2,3
Keski-Suomi	2,7	1,9	0,8	1,0	1,7
Etelä-Pohjanmaa	1,9	1,6	0,3	0,0	1,9
Pohjanmaa	5,1	3,9	1,2	1,7	3,4
Keski-Pohjanmaa	2,3	1,5	0,8	0,0	2,3
Pohjois-Pohjanmaa	2,2	1,1	1,1	0,7	1,5
Kainuu	2,2	1,9	0,3	0,0	2,2
Lappi	2,2	1,4	0,8	0,4	1,8

Sukupuoli, ikä ja asuinkunnan koko

Vieraskielisten ehdokkaiden sukupuolijakauma oli tasaisempi kuin kotimaankielisten ehdokkaiden: heistä naisia oli 43,4 prosenttia ja miehiä 56,6 prosenttia. Suhde on lähes sama tarkasteltaessa valittuja valtuutettuja. Kotimaankielisissä ehdokkaissa ja valtuutetuissa naisia oli suhteellisesti vähemmän kuin vieraskielisissä ehdokkaissa (taulukko 6).

Vieraskieliset ehdokkaat olivat kotimaankielisiin ehdokkasiin verrattuna keskimäärin nuorempia. Vieraskielisten naisehdokkaiden keskimääräinen ikä oli 44,1 vuotta, mikä on 6,3 vuotta vähemmän kuin kotimaankielisten naisehdokkaiden keski-ikä (50,4 vuotta). Keskimääräiseltä iältään 44,9-vuotiaat vieraskieliset miesehdokkaat puolestaan olivat

keskimäärin 8,5 vuotta nuorempia kuin kotimaankieliset miesehdokkaat (keski-ikä 53,4 vuotta).

Vieraskielisistä ehdokkaista vain noin kolme prosenttia oli yli 64-vuotiaita, kun vastaava osuus kotimaankielisistä ehdokkaista oli lähes 17 prosenttia. Valituista vieraskielisistä valtuutetuista vain noin 14 prosenttia oli täyttänyt 55 vuotta, kun kotimaankielisistä vastaavan iän ylittäneiden osuus oli yli 40 prosenttia (taulukko 6).

Vieraskielisistä ehdokkaista puolet oli ehdolla yli 50 000 asukkaan kunnissa, mikä on selkeästi enemmän kuin vastaava osuus kotimaankielisistä ehdokkaista, joista selkeästi suurin osa oli ehdokkaana alle 50 000 asukkaan kunnissa (taulukko 6).

Ehdokaskyselyn perusteella vieraskieliset ehdokkaat olivat asuneet nykyisessä asuinkunnassaan keskimäärin 15 vuotta, ja kotimaankieliset ehdokkaat keskimäärin puolet tätä enemmän eli 31 vuotta.

Taulukko 6. Vieraskieliset ja kotimaankieliset ehdokkaat sukupuolen, iän ja kunnan koon mukaan (Oikeusministeriön ehdokastiedosto, %).

	Vieraskieliset ehdokkaat	Kotimaankieliset ehdokkaat	Vieraskieliset valtuutetut	Kotimaankieliset valtuutetut
Lukumäärä	(729)	(32 889)	(66)	(8933)
Sukupuoli				
Nainen	43,4	39,8	43,9	39,0
Mies	56,6	60,2	56,1	61,0
Ikä				
18–24	6,0	4,2	3,0	2,3
25–34	22,1	12,0	28,8	10,4
35–44	29,2	20,4	30,3	22,2
45–54	26,1	23,5	24,2	24,4
55–64	13,9	23,2	12,1	25,3
yli 64	2,7	16,8	1,5	15,4
Kunnan asukasluku				
5000 tai alle	9,2	16,1	13,6	25,6
5001–20 000	21,5	35,2	25,8	43,3
20 001–50 000	18,7	19,9	16,7	17,4
50 001–100 000	17,0	11,6	7,6	7,2
100 001–250 001	19,9	11,9	25,8	4,9
250 001–500 000	5,9	2,1	4,6	0,8
yli 500 000	7,8	3,1	6,1	0,9

Koulutus, ammattiasema ja työnantajasektori

Koulutustason selvittämiseksi ehdokkaita pyydettiin kyselyssä kertomaan, mikä on heidän korkein suorittamansa kouluaste tai tutkinto. Peruskoululuokat 1–9 samoin kuin kansa- ja keskikoulu on luokiteltu perusasteen koulutukseksi. Lyhyt ammatillinen koulutus (kuten ammattikoulu tai -kurssi), opistotason ammatillinen tutkinto, ja ylioppilastutkinto on luokiteltu keskiasteen koulutukseksi. Korkea-asteen koulutus puolestaan viittaa ammattikorkeakoulututkintoon, yliopistotutkintoon ja/tai tieteelliseen jatkotutkintoon.

Niiltä vieraskielisiltä ehdokkailta, jotka kyselyssä kertoivat käyneensä koulunsa pääosin muussa maassa kuin Suomessa, ei kysytty korkeinta suoritettua kouluastetta tai tutkintoa, vaan sen sijaan heitä pyydettiin arvioimaan, kuinka monta vuotta he ovat käyneet kouluja tai opiskelleet kaiken kaikkiaan. Yhdestä yhdeksään vuotta kouluja käyneet on luokiteltu perusasteen, 10–12 vuotta kouluja käyneet keskiasteen ja yli 12 vuotta kouluja käyneet korkea-asteen koulutuksen suorittaneisiin. Luokittelu on kuitenkin osin ongelmallinen, sillä ilmoitettujen opiskeluvuosien määrä ei sellaisenaan vastaa eksaktisti vastaajan suorittamaa tutkintoa – voihan olla, että osalla vastaajista on kulunut vuosina mitattuna pidempi tai lyhempi aika sisällöltään vastaavan tutkinnon suorittamiseen. Lisäksi on syytä muistaa, että eri maiden koulujärjestelmät eroavat toisistaan.

Kun koulutusta paremman mittarin puutteessa tarkastellaan tällä tavoin, vieraskielisistä ehdokkaista 68 prosenttia luokitellaan korkeasti koulutetuiksi. Vastaava osuus kotimaankielisistä ehdokkaista oli 42 prosenttia. Perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus oli molemmissa ryhmissä lähes yhtä suuri. Kotimaankielisten ehdokkaiden keskuudessa keskiasteen koulutus sen sijaan oli puolet useammalla kuin vieraskielisissä ehdokkaissa (taulukko 7).

Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakenteesta on saatu jokseenkin luotettavaa tietoa vasta hiljattain, kun Tilastokeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Työterveyslaitos toteuttivat vuosina 2014–2015 ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointitutkimuksen (UTH). Tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisesta 15–64-vuotiaasta väestöstä lähes joka neljännellä (24 %) oli korkeintaan ylempi perusasteen tutkinto (peruskoulu tai sitä vastaavat opinnot kotimaassaan) vuonna 2014, kun vastaava osuus suomalaistaustaisista oli 17 prosenttia. Toisen asteen tutkintoja ulkomaalaistaustaisilla oli vastaavasti hieman harvemmin (42 %) kuin suomalaistaustaisilla (49 %). Korkea-asteen tutkintojen osuus oli lähes sama molemmissa ryhmissä, reilu kolmannes. Ulkomaalaistaustaisten joukossa oli kuitenkin myös kohtuullisen suuri joukko henkilöitä, joiden koulutustaso ei yltänyt suomalaista peruskoulua vastaavalle tasolle (Sutela & Larja 2015).

Vaikka koulutustasosta ei ole saatavissa täysin vertailukelpoista tietoa vieraskielisten ääni-oikeutettujen ja ehdokkaiden osalta, käytettävissä olevat tiedot viittaavat siihen, että korkea-asteen koulutuksen suorittaneet olivat vielä voimakkaammin yliedustettuina vieraskielisissä ehdokkaissa kuin kotimaankielisissä ehdokkaissa. Tätä voi selittää esimerkiksi se, että korkeampi koulutus on usein yhteydessä parempaan suomen- tai ruotsinkielen

taitoon, mikä puolestaan on hyvin tärkeä resurssi ulkomaalaistaustaisten poliittiselle osallistumiselle Suomessa.

Ehdokkaiden ammattiasemaa on tarkasteltu taulukossa 7 työkäisten eli alle 65-vuotiaiden ehdokkaiden osalta. Keskeisin ero ryhmien välillä on se, että vieraskielisistä lähes 40 prosenttia oli työntekijöitä, kun vastaava osuus kotimaankielisistä ehdokkaista oli vain reilu neljännes. Työnantajasektoria tarkasteltaessa ryhmien jakaumat olivat hyvin samankaltaiset; noin puolet työskenteli yksityisellä sektorilla, vajaa kolmannes kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa, viidestä seitsemään prosenttia valtiolla ja noin seitsemän prosenttia kolmannella eli vapaaehtoissektorilla.

Työttömiä oli työkäisten ehdokkaiden osalta molemmissa ryhmissä kuusi prosenttia, mikä oli vähemmän kuin väestössä yleensä, sillä kyselyn keruuhetkellä huhtikuussa 2017 Suomen työttömyysaste oli 10,2 prosenttia (Tilastokeskus 2017c). Erityisesti vieraskielisissä ehdokkaissa työttömiä oli selvästi vähemmän kuin ulkomaalaistaustaisen väestön keskuudessa keskimäärin. UTH-tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisen väestön työllisyysaste oli vuonna 2014 noin kymmenen prosenttiyksikköä heikompi kuin suomalaistaustaisilla, mikä johtui suurelta osin ulkomaalaistaustaisten naisten sijoittumisesta työmarkkinoiden ulkopuolelle perheenäideiksi ja muuten huonosta työllistymisestä (Larja & Sutela 2015, 72–74). Tällä perusteella voidaan olettaa, että ulkomaalaistaustaisen väestön työttömyysprosentti on keskimäärin korkeampi kuin muun väestön.

Yhteenvedona voidaan todeta, että koulutusta ja ammattiasemaa koskevasta tarkastelusta ilmenee, kuinka ehdokkaat poikkeavat äänioikeutetuista yhteiskunnallisen asemansa osalta. Poikkeama on tulosten perusteella voimakkaampaa vieraskielisten ehdokkaiden ja äänioikeutettujen suhteen. Vieraskielisistä ehdokkaista reippaasti yli puolet oli korkeasti koulutettuja, mikä ei UTH-tutkimukseen pohjautuvien arvioiden perusteella vastannut korkeasti koulutettujen osuutta vieraskielisistä äänioikeutetuista. Tässä esitetyt havainnot ovat kuitenkin ennen kaikkea suuntaa-antavia.

Taulukko 7. Vieraskielisten ja kotimaankielisten ehdokkaiden koulutustaso, ammattiasema ja työnantajasektori (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kysely, %).

	Vieraskieliset ehdokkaat	Kotimaankieliset ehdokkaat
Koulutus		
Perusaste	6	6
Keskiaste	27	52
Korkea-aste	68	42
Yhteensä	100	100
Vastaajamäärä	(201)	(1009)
Ammattiasema*		
Johtava asema	6	6
Ylempi toimihenkilö	7	15
Alempi toimihenkilö	10	9
Työntekijä	39	27
Yrittäjä	8	12
Maatalousyrittäjä	0	3
Opiskelija	9	8
Hoidan lapsia/kotia/omaisia	2	1
Työtön/lomautettu	6	6
Eläkeläinen	2	11
Muu	10	3
Yhteensä	100	100
Vastaajamäärä	(192)	(783)
Työnantajasektori**		
Valtio	6	7
Kunta tai kuntayhtymä	27	27
Seurakunta	1	2
Yksityinen yritys	51	49
Yritys, jossa kunnalla tai valtiolla on merkittävä omistusosuus	6	6
Kolmas sektori	7	7
Ei ole ollut työelämässä	3	1
Yhteensä	100	100
Vastaajamäärä	(202)	(1007)

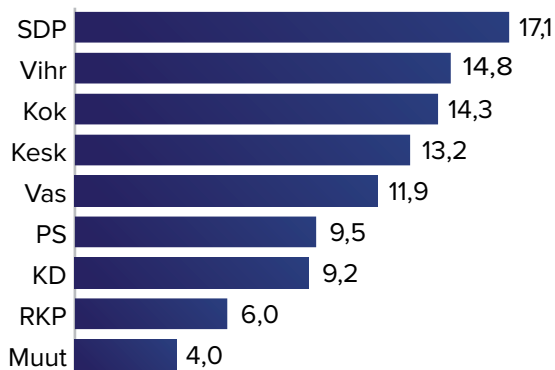
* alle 65-vuotiaiden osalta; **nykyinen tai viimeisin ennen eläköitymistä

Puoluetusta ja -jäsenyys

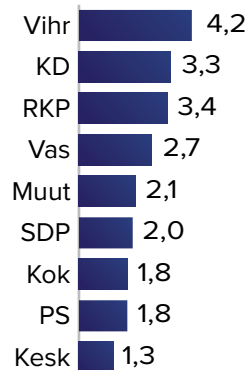
Poliittisilla puolueilla on keskeinen rooli ehdokasasettelussa, sillä suurin osa kunnanvaltuutetuista valitaan puolueiden asettamilta ehdokaslistoilta. Puolueet ovat siten tärkein väylä kunnallisiin luottamustehtäviin, minkä vuoksi ne ovat myös keskeisiä toimijoita poliittisen integraation edistämiseksi. Olennaista on, miten ja kuinka paljon puolueet pyrkivät aktivoimaan ulkomaalaistaustaista väestöä, ja missä määrin puolueet tarjoavat heille mahdollisuuksia tulla poliittisesti edustetuiksi Suomessa.

Vieraskielisistä ehdokkaista suurin osa (17,1 %) oli ehdolla SDP:n listalla. Toiseksi suurin osa oli vihreiden (14,8 %) ja kolmanneksi suurin osa kokoomuksen (14,3 %) listoilla. RKP:n listalla vieraskielisiä oli määrällisesti vähiten, yhteensä kuusi prosenttia kaikista vieraskielisistä ehdokkaista (kuvio 4).

Koska puolueiden ehdokasmäärät kuitenkin erosivat merkittävästi – keskustan 7461:stä RKP:n 1324:ään – valaisevampaa on tarkastella vieraskielisten ehdokkaiden suhteellista osuutta puolueiden kokonaisehdokasmäärästä. Aktiivisimmin vieraskielisiä ehdokkaita suhteessa puolueen kaikkiin ehdokkaisiin rekrytoinut puolue oli vihreät (4,2 %). Toiseksi eniten vieraskielisiä ehdokkaita suhteessa puolueen ehdokasmäärään oli kristillisdemokraateilla (3,4 %) ja kolmanneksi RKP:llä (3,3 %). Vähiten heitä puolestaan oli keskustan ehdokaslistoilla (1,3 %) (kuvio 5).

KUVIO 4. Puolueen osuus kaikista vieraskielisistä ehdokkaista (Oikeusministeriö 2017, %).

KUVIO 5. Vieraskielisten ehdokkaiden osuus kaikista puolueen ehdokkaista (Oikeusministeriö 2017, %).

Ehdolle asettuminen puolueen listalla ei edellytä puolueen jäsenyyttä. Kun Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyn vastaajilta kysyttiin, ovatko he jäseniä puolueessa, jonka listalla he ovat ehdokkaana, kysymykseen vastanneista 190 vieraskielisestä ehdokkaasta 28 prosenttia ilmoitti, ettei ole jäsen. Kotimaankielisten ehdokkaiden osalta ei-jäsenten osuus 954 vastaajasta oli 18 prosenttia, mikä on kymmenen prosenttiyksikköä vähemmän kuin vastaava osuus vieraskielisistä ehdokkaista. Kuten tämän raportin luvussa 2 (s. 42) huomautetaan, kyselytutkimukset tuskin heijastavat täsmällisesti ehdokkaiden todellisia jakaumia puoluejäsenyyden suhteen, sillä kyselyihin ovat luultavasti vastanneet aktiivisem-

min ne ehdokkaat, jotka ovat puolueiden jäseniä. Tässä yhteydessä kiinnostavin tulos on kuitenkin se, että vieraskielisistä ehdokkaista ei-jäseniksi ilmoittautui kyselyssä selkeästi suurempi osa kuin kotimaankielisistä.

Kysyttäessä, olivatko muut tahot pyytäneet vastaajaa ehdokkaakseen kevään 2017 kuntavaaleissa, 200 vieraskielisestä vastaajasta 18,5 prosenttia ilmoitti näin tapahtuneen. Vastaava osuus kotimaankielisistä ehdokkaista oli selkeästi pienempi – 13,2 prosenttia 987 vastaajasta. Yhdessä puoluejäsenyyttä koskevan tuloksen kanssa tämä tulos viittaa siihen, että vieraskielisten ehdokkaiden joukossa oli enemmän sellaisia henkilöitä, joiden puoluesitoutuneisuus oli heikompaa, ja jotka useampi puolue tai ryhmä oli samanaikaisesti voinut nähdä potentiaalisina ehdokkaina.

Päätös ehdolle asettumisesta

Ehdokkuusmotivaatio

Monen ehdokkaan osalta ehdolle asettuminen ei ollut seurausta aktiivisesta omaehtoisesta pyrkimyksestä lähteä mukaan politiikkaan, vaan pikemminkin puolueen tai ryhmän suostuttelun tulos. Ulkopuolelta tulevalla kannustuksella oli suurempi merkitys vieraskielisten ehdokkaiden ehdolle asettumisessa kuin kotimaankielisten. Kyselyyn vastanneista vieraskielisistä ehdokkaista 62 prosenttia ilmoitti asettuneensa ehdolle toisen henkilön tai ryhmän kannustamana, siinä missä kotimaankielisistä ehdokkaista vastaava osuus oli noin puolet (51 %). Loput olivat asettuneet ehdolle ensisijaisesti omasta aloitteestaan.

Taulukko 8. ”Mitä ajattelet läpimenostasi näissä kuntavaaleissa?” (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Vieraskieliset ehdokkaat	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*
Olen lähes varma, että tulen valituksi	8	3
Olen melko varma, että tulen valituksi	34	2
Olen melko varma, että en tule valituksi	39	-7
Olen lähes varma, että en tule valituksi	19	2
Yhteensä	100	
Vastaajamäärä	(201)	

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Ehdokkaiden motivaatiotasoa tarkasteltiin kyselyssä tiedustelemalla, mitä he ajattelivat omista läpimenomahdollisuuksistaan. Kysymykseen vastanneista vieraskielisistä ehdokkaista noin neljä kymmenestä (42 %) piti melko tai lähes varmana omaa valituksi tuloaan.

Kotimaankielisistä ehdokkaista vastaava osuus oli 37 prosenttia. Joukkoon mahtui molempien ryhmien osalta hieman alle viidesosa niitä, jotka olivat lähes varmoja siitä, etteivät tulisi valituiksi (taulukko 8). Mukana oli siten paljon ehdokkaita, jolle valtuustopai-kan tavoittelu ei ainakaan näissä vaaleissa tuntunut realistiselta, mutta siitä huolimatta he olivat päättäneet lähteä ehdolle.

Ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden kohdalla herää helposti kysymys, missä määrin kokemus maahanmuutosta tai samastumisesta vähemmistöryhmään vaikuttaa heidän poliittiseen työhönsä ja edustamiskäsityksiinsä. Haastatteleamalla kahtatoista syksyn 2004 vaaleissa valittua ulkomaalaistaustaista kunnanvaltuutettua ja yhtä varavaltuutettua Marjukka Weide (2009) havaitsi, ettei vähemmistöryhmän etujen ajaminen suinkaan aina ollut kimmoke näiden valtuutettujen poliittiselle uralle. Weide onkin tuonut esille, ettei maahanmuuttaneelta voi maahanmuuttotaustan vuoksi odottaa tiettyä painotusta edustajuudessa tai toimijuudessa. Ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden ja valtuutettujen kohdalla voi kuitenkin heidän omista mielipiteistään riippumatta olla muita ehdokkaita todennäköisempää, että puolue esittää toiveita siitä, että he ottaisivat roolin maahanmuuttaneiden integraatioon ja kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä (mt.).

Weiden haastattelemissa ulkomaalaistaustaisista valtuutetuista osa piti tärkeänä maahanmuuttaneille tärkeiden asioiden esillä pitämistä, siinä missä osa halusi ottaa etäisyyttä maahanmuuttajapolitiikon roolista. Useimpien haastateltujen kohdalla maahanmuuttaneiden etujen ajajaksi ryhtyminen ei olisi ollut mielekästä huomioiden kotikunnan maahanmuuttaneiden vähäisen määrän. Weiden haastattelemissa ulkomaalaistaustaisten valtuutettujen puoluepolitiikkaan lähtemisen syyt olivat samansuuntaisia syntyperäisiä suomalaisia koskevien tutkimustulosten kanssa. Tärkeimpänä haastatellut pitivät mahdollisuutta päästä vaikuttamaan tärkeiksi koettuihin asioihin omassa kunnassaan ja laajemmin koko yhteiskunnassa. Samalla esille nousi myös politiikan sosiaalinen ulottuvuus, sillä kuntapolitiikka näyttäytyi tapana kiinnittyä kuntayhteisöön sekä julkisesti että henkilökohtaisella tasolla.

Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyssä selvitettiin ehdokkaiden edustamiskäsityksiä tiedustelemalla, keitä ehdokkaat itse katsoivat ensisijaisesti edustavansa; omia äänestäjiään, heidän edustamansa puolueen tai ryhmän äänestäjiä, kotikunnan kaikkia asukkaita, vai tietyn väestöryhmän jäseniä. Kysymykseen vastanneista vieraskielisistä ehdokkaista 78 prosenttia koki edustavansa kunnan kaikkia asukkaita, siinä missä vastaava osuus kotimaankielisistä oli 73 prosenttia. Omia äänestäjiään, omaa puoluettaan tai ryhmäänsä katsoi edustavansa hieman alle viidennes (18 %) vieraskielisistä, ja hieman alle neljännes (23 %) kotimaankielisistä. Tiettyä väestöryhmää sen sijaan katsoi edustavansa vain viisi prosenttia vieraskielisistä ja neljä prosenttia kotimaankielisistä.

Kyselyssä myös listattiin eri motivaatiotekijöitä, joiden tärkeyttä mitattiin kysymyksellä, jonka viisiportainen vastausasteikko vaihteli ”ei lainkaan tärkeästä” ”hyvin tärkeään”. Taulukossa 9 on yhdistetty näistä kaksi laitimmaista luokkaa ”melko tai hyvin tärkeää”. Vieraskieliset ehdokkaat pitivät kautta linjan lähes kaikkia motivaatiotekijöitä tärkeämpinä kuin kotimaankieliset ehdokkaat. Kotimaankieliset ehdokkaat pitivät vieraskielisiä ehdokkaita

tärkeämpinä motivaation lähteinä ainoastaan kolmea seikkaa: haluan viedä eteenpäin edustamansa yhteiskuntaryhmän tavoitteita, puolueensa tai ryhmänsä vaalimenestystä kuntavaaleissa, sekä haluan tehdä työtä puolueensa tai ryhmänsä puolesta. Erot ryhmien välillä ovat näidenkin seikkojen suhteen kuitenkin pienet, sillä samat tekijät koettiin tärkeinä myös vieraskielisten ehdokkaiden keskuudessa. Se, miksi nämä tekijät kuitenkin korostuivat kotimaankielisten ehdokkaiden keskuudessa, johtunee siitä, että heidän joukostaan löytyy pidemmän linjan puolueaktiiveja. Siinä missä vieraskieliset ehdokkaat olivat olleet edustamansa puolueen jäseniä keskimäärin 5,4 vuotta, kotimaankielisten ehdokkaiden osalta vastaava keskiarvo oli 14,2 vuotta.

Taulukko 9. Eri motivaatiotekijöiden tärkeys vieraskielisten ehdokkaiden ehdokkaaksi asettumiselle. Taulukossa yhdistetty viidestä vastausvaihtoehdosta asteikolla ”ei lainkaan tärkeää–hyvin tärkeää” melko ja hyvin tärkeää vastanneiden osuudet (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Melko tai hyvin tärkeää	Vastaajamäärä	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaihin (prosenttiyksikköä)**
Halu auttaa ihmisiä	91	(200)	9
Halu vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa	88	(199)	3
Halu viedä eteenpäin edustamani yhteiskuntaryhmän tavoitteita	79	(202)	0
Kansalaisvelvollisuuden täyttäminen	72	(198)	23
Puolueen tai ryhmän vaalimenestys näissä kuntavaaleissa	71	(197)	-4
Halu vaikuttaa jonkin yksittäisen asian ratkaisuun kunnassa	64	(196)	15
Puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteuttaminen	56	(197)	-2
Halu tehdä työtä puolueeni/valitsijajyhdistykseni puolesta	53	(195)	-2
Työelämässä tarvittavien taitojen ja/tai kokemuksen hankkiminen*	53	(193)	28
Lautakuntapaikan tai muun luottamustehtävän saaminen	50	(198)	4
Kouliintuminen vaativampiin poliittisiin tehtäviin	44	(193)	23
Halu saada puolueen ehdokaslista täyteen	33	(197)	2

* jakaumat alle 65-vuotiaiden vastaajien osalta

**erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Merkille pantavaa on myös se, että työikäisistä (alle 65-vuotiaista) vieraskielisistä ehdokkaista yli puolet (53 %) pitää melko tai hyvin tärkeänä motivaation lähteenä työelämässä tarvittavien tietojen ja/tai taitojen hankkimista. Kotimaankielisistä ehdokkaista vain noin viidennes (24 %) pitää tätä seikkaa melko tai hyvin tärkeänä. Tulos antaa viitteitä siitä, että ehdolle lähtemistä voi ulkomaalaistaustaisen henkilön kohdalla motivoida mahdollisuus kerryttää muualla suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavia tietoja, taitoja ja verkostoja.

Kolmas huomionarvoinen seikka on se, että kotimaankielisiin ehdokkaisiin verrattuna suurempi osa vieraskielisistä ehdokkaista näki kuntavaaliehdokkuuden tärkeänä vaiheena poliittisella urallaan. Heistä 43,5 prosenttia piti melko tai hyvin tärkeänä sitä, että ehdolle asettuminen vuoden 2017 kuntavaaleissa oli keino kouliintua vaativampiin poliittisiin tehtäviin. Neljäs tarkasteltavia ryhmiä selkeästi erottava motivaatiotekijä oli kansalaisvelvollisuuden täyttäminen. Siinä missä kotimaankielisistä ehdokkaista tätä seikkaa piti melko tai erittäin tärkeänä noin puolet, vieraskielisistä ehdokkaista seitsemän kymmenestä antoi kansalaisvelvollisuuden täyttämislle merkittävän painoarvon.

Lähiverkoston kannustus

Kyselyn perusteella sekä vieraskieliset että kotimaankieliset ehdokkaat kokivat tärkeimmäksi kannustusta tarjonneeksi tahoksi puolueen jäsenet. Kotimaankieliset ehdokkaat nostivat toiseksi tärkeimmäksi tahoksi puolueen kunnallistason johdon, siinä missä vieraskieliset ehdokkaat painottivat hieman enemmän ystäviltä ja tuttavilta saatua tukea. Puolisoiltaan ja muilta perheenjäseniltään vieraskieliset ehdokkaat kokivat saaneensa selkeästi enemmän tukea kuin mitä kotimaankieliset ehdokkaat omiltaan. Mikäli puolueen kunnallistason johdolta saatua kannustusta ei oteta huomioon, vieraskieliset ehdokkaat kokivat muita ehdokkaita useammin saaneensa melko tai hyvin paljon kannustusta kaikilta kyselyssä mainituilta tahoilta (taulukko 10). Tulosten valossa vaikuttaisi siltä, että vieraskieliset ehdokkaat joko saivat enemmän kannustusta tai heidän ehdolle lähtemisekseen tarvittiin enemmän kannustusta kuin kotimaankielisten ehdokkaiden kohdalla.

Taulukko 10. Vieraskielisten ehdokkaiden eri tahoilta saama kannustus ehdokkaaksi asettumiselle. Taulukossa yhdistetty viidestä vastausvaihtoehdosta asteikolla ”ei lainkaan–hyvin paljon” melko ja hyvin paljon vastanneiden osuudet (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Melko tai hyvin paljon	Vastaajamäärä	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*
Puolueen jäsen/jäsenet	58	(189)	1
Ystävät, tuttavat	48	(195)	7
Puolueen kunnallistason johto	47	(183)	-6
Avo/aviopuoliso	36	(177)	11
Muut perheenjäsenet	28	(183)	11
Puolueen nuoriso-, nais- tai seniorijärjestöt	20	(177)	5
Muut sukulaiset	19	(177)	4
Vapaa-ajan harrastusryhmät	12	(179)	3
Muut järjestöt	10	(179)	4
Ammattijärjestö	8	(179)	1
Oma työnantaja	8	(178)	6
Elinkeinoelämän järjestöt tai yrittäjäjärjestöt	5	(174)	0

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Resurssit

Aiempi kokemus kunnallisista luottamustehtävistä

Oikeusministeriön ehdokasaineistosta ilmenee, että 729 vieraskielisestä ehdokkaasta 30 eli 4,1 prosenttia oli kevään 2017 vaalien aikaan istuvia kunnanvaltuutettuja. Näistä 30:sta yhteensä 22 valittiin uudelleen valtuutetuiksi ja kuusi varavaltuutetuiksi. Vain kaksi heistä ei onnistunut uusimaan mandaattiaan. Myös aiemmat tutkimukset osoittavat kiistatta sen, että istuvalla kunnanvaltuutetulla on huomattavasti korkeampi todennäköisyys tulla valituksi kuin ehdokkaalla, jolla valtuustokokemusta ei vielä ole. Myös muissa kunnallisissa luottamustehtävissä, kuten lautakunnissa, toimiminen lisää tutkimusten mukaan todennäköisyyttä tulla valituksi valtuustoon (Kuitunen 2000, 145).

Ehdokaskyselyn kotimaankielisistä vastaajista 38 prosenttia kertoi olleensa ehdolla kuntavaaleissa ensimmäistä kertaa. Vieraskielisten ehdokkaiden keskuudessa ensikertalaisten osuus oli huomattavasti suurempi, yhteensä 60 prosenttia. Tämän lisäksi vieraskielisillä ehdokkailla oli kotimaankielisiä ehdokkaita vähemmän kokemusta kunnallisista luottamustehtävistä; heistä 64 prosenttia ilmoitti, ettei heillä ollut kokemusta yhdestäkään kunnallisesta luottamustehtävästä. Kotimaankielisten ehdokkaiden osalta tulos oli täysin päinvastainen, sillä heistä 65 prosentilla oli kokemusta vähintään yhdestä kunnallisesta luottamustehtävästä.

Taulukossa 11 esitetty tarkempi erittely vieraskielisten ehdokkaiden aiemmasta kokemuksesta kunnallisissa luottamustehtävissä osoittaa, kuinka he ovat kautta linjan muita ehdokkaita vähemmän kokeneita kyseisissä tehtävissä. Ehdokkaaksi pääseminen ei siten näytä edellyttävän aiempaa kokemusta kunnallisista luottamustehtävistä. Kuitenkin kun tarkastellaan valituksi tulleita ja valitsematta jääneitä havaitaan, että yli 70 prosentilla valituista, sekä vieraskielisistä että kotimaankielisistä, oli kokemusta kunnallisista luottamustehtävistä. Aiempi kokemus lisää siten valituksi tuleminen todennäköisyyttä.

Järjestöaktiivisuus

Yhdistys- ja järjestöaktiivisuuden osalta havaitaan selviä eroja vieraskielisten ja kotimaankielisten ehdokkaiden välillä. Kotimaankielisillä ehdokkailla oli vieraskielisiä ehdokkaita monipuolisempaa kokemusta toimimisesta erilaisissa yhdistyksissä ja järjestöissä. Vieraskielisistä 16,8 prosenttia kertoi, ettei toiminut tai ollut toiminut aiemmin missään yhdistyksessä tai järjestössä. Kotimaankielisistä ehdokkaista vastaava osuus oli vain 6,5 prosenttia. Lähes 70 prosentilla kotimaankielisistä ehdokkaista oli kokemusta useammasta kuin kolmesta eri yhdistyksestä tai järjestöstä – lähes 40 prosentilla jopa useammasta kuin viidestä (taulukko 12).

Taulukko 11. Vieraskielisten ehdokkaiden aiempi kokemus kunnallisista luottamustehtävistä (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Toimii tällä hetkellä	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*	On toiminut, mutta ei toimi tällä hetkellä	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*	Ei ole koskaan toiminut	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*	Yhteensä	Vastajamäärä
Kunnan- valtuutettuna tai varajäsenenä	12	-20	5	-7	83	26	100	(198)
Kunnanhallituksen jäsenenä tai varajäsenenä	5	-7	2	-10	93	17	100	(197)
Lautakunnan/ lautakuntien jäsenenä tai varajäsenenä	24	-10	6	-18	70	28	100	(203)
Johtokunnan/ johtokuntien jäsenenä tai varajäsenenä	7	-7	4	-13	90	21	100	(198)
Kuntayhtymän jäsenenä tai varajäsenenä	5	-6	3	-9	92	15	100	(194)
Kunnan yhtiön/ liikelaitoksen hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä	4	-7	1	-6	95	13	100	(195)
Muussa kunnallisessa luottamustehtävässä	10	-11	6	-11	84	22	100	(198)

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Taulukko 12. Vieraskielisten ehdokkaiden yhdistys- ja järjestöaktiivisuus: Kuinka monessa taulukossa 11 mainitussa yhdistyksessä tai järjestössä yhteensä toimii tällä hetkellä tai on toiminut aiemmin (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Toimii tällä hetkellä tai on toiminut aiemmin	Erotus kotimaankielisiin ehdokkasiin (prosenttiyksikköä)*
Ei yhdessäkään	17	10
1–2	30	5
3–4	31	0
5–6	11	-10
7 tai useammassa	11	-6
Yhteensä	100	
Vastaajamäärä	(179)	

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Taulukossa 13 on listattu järjestyksessä ne järjestö- ja yhdistystyyppit, joissa toimiminen oli vieraskielisten ehdokkaiden keskuudessa yleisintä. Ensimmäisenä listalla on poliittinen järjestö tai puolue, jossa 41 prosenttia vieraskielisistä ehdokkaista kertoi toimivansa tai toimineensa aiemmin. Kotimaankielisten ehdokkaiden keskuudessa tällainen järjestöaktiivisuus oli selkeästi yleisempää: vastaava osuus oli 70 prosenttia. Myös ammattiyhdistyksessä tai -järjestössä toimiminen oli harvinaisempaa vieraskielisten ehdokkaiden keskuudessa kuin kotimaankielisten. Toiseksi aktiivisimmin vieraskieliset ehdokkaat ilmoittivat toimivansa tai toimineensa kulttuurijärjestössä (37 %) ja kolmanneksi aktiivisimmin maahanmuuttajajärjestössä (34 %). Tämän jälkeen tulevat nuoriso- tai opiskelijajärjestöt sekä liikunta- tai urheiluseurat. Maanpuolustus- ja ympäristöjärjestöissä toimiminen oli harvinaisinta. Eläkeläisjärjestöissä toimimisen vähyyttä verrattuna kotimaankielisiin ehdokkasiin tosin selittää vieraskielisten osalta varmasti myös se, että heistä harva on vielä eläkeiässä.

Aktiivisuuden yhdistysten perustamisessa ja niissä toimimisessa on havaittu vaihtelevan eri maahanmuuttajaryhmien kesken. Keskeinen tähän liittyvä tekijä on ollut Suomeen muuton syy: yhdistysten perustaminen on ollut selvästi yleisempää pakolaisina Suomeen tulleiden ja siten usein heikommasta työmarkkina-asemasta kärsineiden keskuudessa kuin niiden, jotka ovat muuttaneet Suomeen työperusteisesti. Yhdistykset ovat toimineet väylänä yhteiskuntaan kiinnittymiselle tilanteessa, jossa suomalainen yhteiskunta on tunnut vieraalta tai ei ole toivottanut tervetulleeksi. (Pyykkönen 2007, 72.)

Taulukko 13. Vieraskielisten ehdokkaiden yhdistys- ja järjestöaktiivisuus (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Toimii tällä hetkellä tai on toiminut aiemmin	Vastaajamäärä	Erotus kotimaankielisiin ehdokkasiin (prosenttiyksikköä)*
Poliittinen järjestö tai puolue	41	(196)	-29
Kulttuurijärjestö	37	(199)	6
Maahanmuuttajajärjestö	34	(194)	29
Nuoriso- tai opiskelijajärjestö	30	(195)	-5
Liikunta- tai urheiluseura/-järjestö	27	(197)	-19
Vanhempainyhdistys	26	(193)	-4
Hyväntekeväisyysjärjestö	26	(194)	-3
Ammattiyhdistys tai -järjestö	24	(194)	-25
Uskonnollinen järjestö	20	(193)	2
Asukasyhdistys	19	(195)	2
Tuottaja- tai yrittäjäjärjestö	18	(195)	0
Kylä- tai kaupunginosayhdistys	13	(192)	-15
Ympäristöjärjestö	5	(194)	-5
Eläkeläisjärjestö	5	(193)	-10
Maanpuolustusjärjestö	4	(194)	-10

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Kyselyyn vastanneesta 204 vieraskielisestä ehdokkaasta kahdeksan oli kertomansa mukaan syntynyt Suomessa ja 196 muussa maassa. Muualla syntyneiden syy Suomeen muuttollee liittyi perhesyihin (41 %), pakolaisuuteen (16 %), työhön (15 %) ja opiskeluun (7 %). Muusta kuin edellä mainituista syistä Suomeen oli muuttanut 19 prosenttia vastaajista. Kolme vastaajaa ei halunnut kertoa syytä Suomeen muuttollee. Kyselystä ilmenee, että maahanmuuttajajärjestössä toimiminen oli yleisintä niiden keskuudessa, jotka mainitsivat Suomeen muuton syyksi pakolaisuuden. Heistä noin puolet kertoi toimivansa tai toimineensa maahanmuuttajajärjestössä, mikä on selkeästi suurempi osuus kuin muusta syystä Suomeen muuttaneiden keskuudessa (taulukko 14).

Taulukko 14. Vieraskielisten ehdokkaiden toimiminen maahanmuuttajajärjestössä (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Työ	Perhe	Opiskelu	Pakolaisuus	Muu syy	Ei halua sanoa
Ei ole koskaan toiminut	70	72	62	52	61	67
Toimii tällä hetkellä tai on toiminut aiemmin	30	28	38	48	39	33
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
Vastaajamäärä	(30)	(75)	(13)	(29)	(36)	(3)

Vaalikampanja: budjetti, tukiryhmä ja kampanjointiin käytetty aika

Vieraskielisten ja kotimaankielisten ehdokkaiden välillä ei ole havaittavissa merkittäviä eroja verrattaessa vaalikampanjointiin käytettyjä euroja. Vieraskielisistä ehdokkaista 19 prosenttia ja kotimaankielisistä ehdokkaista 17 prosenttia ei käyttänyt kampanjointiin lainkaan rahaa. Molemmissa ryhmissä noin puolet ehdokkaista käytti henkilökohtaiseen ehdokaskampanjaansa 1–200 euroa. Reilu viidennes molemmissa ryhmissä käytti kampanjointiin yli 200 mutta enintään 500 euroa. Tätä enemmän rahaa kampanjointiin kertoi käyttäneensä 15 prosenttia ehdokkaista (taulukko 15).

Taulukko 15. Vieraskielisten ehdokkaiden oma arvio ehdokaskampanjan suuruudesta lukuun ottamatta puolueen perimää ehdokasmaksua (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	%	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaksiin (prosenttiyksikköä)
0 euroa	19	2
1–50 euroa	22	4
51–100 euroa	14	-1
101–200 euroa	15	2
201–500 euroa	22	-1
501–800 euroa	6	0
yli 800 euroa	9	0
Yhteensä	100	
Vastaajamäärä	(204)	

Kysyttäessä, mihin ehdokkaat käyttivät rahaa ehdokaskampanjassaan, yleisin vastaus oli vaalilehtien- ja esitteiden painattaminen: 54 prosenttia kysymykseen vastanneista vieraskielisistä ja 55 prosenttia kotimaankielisistä ehdokkaista oli käyttänyt tähän rahaa. Yli puolet niistä kotimaankielisistä ehdokkaista, jotka olivat laittaneet rahaa kampanjaansa, oli panostanut aktiivisesti myös vaalimainontaan printtilehdissä. Vieraskielisistä näin ilmoitti tehneensä 41 prosenttia. Vieraskieliset ehdokkaat puolestaan käyttivät rahaa vaalimainontaan kotisivuilla tai blogissa jonkin verran useammin kuin kotimaankieliset ehdokkaat. Vaalimainonta radiossa ja televisiossa oli lähes olematonta (taulukko 16).

Vieraskielisistä ehdokkaista tukiryhmä oli vajaalla 23 prosentilla ja kotimaankielisistä ehdokkaista 14 prosentilla. Kotimaankielisillä ehdokkailla tukiryhmän koko tosin oli keskimäärin suurempi, sillä heistä yli 40 prosentilla tukiryhmään kuului viisi tai useampia henkilöitä. Sen sijaan niistä vieraskielisistä ehdokkaista, jotka ilmoittivat lähteneensä vaaleihin tukiryhmän avustamina, useimmilla tukiryhmään kuului kolmesta neljään henkilöä (taulukko 17).

Taulukko 16. ”Mihin seuraavista käytät rahaa omassa ehdokaskampanjassasi?” Taulukossa esitetty niiden vieraskielisten ehdokkaiden osuus, jotka ilmoittivat käyttäneensä rahaa mainittuihin kulukohteisiin, sekä erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Vieraskieliset ehdokkaat	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*
Vaalilehtien, esitteiden ja/tai muun materiaalin painaminen	54	1
Vaalimainonta sosiaalisessa mediassa	42	2
Vaalimainonta sanoma-, ilmaisjakelu- ja/tai aikakauslehdissä	41	-13
Vaalitilaisuudet	38	-3
Vaalimainonta omilla kotisivuilla tai blogissa	21	6
Ulkomainonta (mainoskyltit, siltabanderollit tms.)	18	0
Ulkopuolinen mainonnan suunnittelu	7	3
Oman vaalivideon tekeminen	5	-2
Vaalimainonta radiossa	1	1
Vaalimainonta televisiossa	0	0
Vastaajamäärä	(159)	

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Taulukko 17. Tukiryhmän koko niiden vieraskielisten ehdokkaiden osalta, joilla oli oma henkilökohtainen tukiryhmä (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

	Vieraskieliset ehdokkaat	Erotus kotimaankielisiin ehdokkaisiin (prosenttiyksikköä)*
1–2 hlöä	27	6
3–4 hlöä	42	6
5 hlöä tai enemmän	31	-12
Yhteensä	100	
Vastaajamäärä	(45)	

*erotus laskettu vähentämällä kotimaankielisten osuus vieraskielisten osuudesta

Vieraskielisten ja kotimaankielisten ehdokkaiden välillä oli havaittavissa pieniä eroja sen suhteen, kuinka monta tuntia viikossa kukin ehdokkaista oli käyttänyt tai aikoi keskimäärin käyttää vaalikampanjointiin viimeisten neljän kampanjaviikon aikana. Vieraskielisten osalta kampanjointiin käytettyjen viikkotuntien mediaani pyöristyy seitsemään ja kotimaankielisten viiteen. Yli kymmenen viikkotuntia kampanjointiin käytti noin neljäsosa vieraskielisistä ja noin viidesosa kotimaankielisistä.

Kielitaito

Vasta aikuisiällä opitun kielen käyttäminen poliittista järjestelmää koskevan tiedon omaksumiseen ja siinä vaikuttamiseen on monille ulkomaalaistaustaisille haastavaa (Ahokas ym. 2011, 33). Ehdokkaan näkökulmasta kielivaikeudet voivat hankaloittaa omista mielipiteistä ja tavoitteista kertomista äänestäjäkunnalle, mikä puolestaan voi vaikuttaa vaalimenestykseen. Valtuutettuna kielivaikeudet voivat olla haaste päätöksenteossa tarvittavan tiedon omaksumiselle. Kunnanvaltuustot päättävät kunnan toiminnasta ja sen tavoitteista, ja kunnanvaltuutettujen on perehdyttävä lukuisiin kunnan asioita koskeviin kokousaineistoihin ja viranomais selvityksiin. Valtuutettujen on myös perusteltava ja esiteltävä kunnassa tehtyjä päätöksiä kuntalaisille ja vastaavasti vietävä kuntalaisten näkemyksiä tiedoksi muille luottamushenkilöille ja kunnan viranomaisille. Luottamustehtävien hoitaminen edellyttää siten riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa, mikä jo lähtökohtaisesti rajaa osan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä päätöksenteon ulkopuolelle.

Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyssä tiedusteltiin vieraskielisten ehdokkaiden omaa arviota heidän kielitaidostaan joko suomen tai ruotsin kielen osalta riippuen siitä, kumpaa vastaaja ilmoitti käyttävänsä toisena pääasiallisena kielenään Suomessa. Vaikka kaikkien vieraskielisiksi luettujen ehdokkaiden äidinkieleksi oli väestötietojärjestelmässä rekisteröity muu kieli kuin suomi, ruotsi tai saame, 204:stä kyselyyn vastanneesta vieraskielisestä ehdokkaasta 20 ilmoitti äidinkielekseen suomen ja yksi ruotsin. Siten 182 vastaajaa ilmoitti äidinkielekseen muun kielen, ja näistä vastaajista 165 ilmoitti käyttävänsä Suomessa toisena pääasiallisena kielenä suomea ja 16 ruotsia.

Kysyttäessä, miten hyvin muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat vastaajat ymmärtävät puhuttua suomea tai ruotsia, 77 prosenttia kysymykseen vastanneista ilmoitti ymmärtävänsä vähintään melkein kaiken, mitä heille sanotaan, vaikka puhe olisi nopeaa. 17 prosenttia ilmoitti ymmärtävänsä melkein kaiken keskustellessaan tutuista aiheista, mutta kokevansa vaikeuksia jos puhe on liian nopeaa. Kuusi prosenttia ilmoitti ymmärtävänsä suomeksi tai ruotsiksi ainoastaan hidasta ja selkeää puhetta (taulukko 18).

Taulukossa 18 on eritelty ehdokkaiden kuullun ymmärtämisen lisäksi heidän arvioitaan omista kyvyistään tuottaa puhetta, lukea ja kirjoittaa suomeksi tai ruotsiksi. Puheen tuottamisen ja luetun ymmärtämisen osalta seitsemän kymmenestä arvioi suomen- tai ruotsinkielen taitonsa sujuviksi. Neljännes selviytyy näillä kielillä hyvin arkipäiväisissä tilanteissa. Viitisen prosenttia piti kielitaitoaan näiltä osin verrattain rajallisena. Neljästä tarkastellusta kielitaidon osa-alueesta tekstin tuottaminen näyttäisi siten tuottavan vastaajille eniten haasteita. Noin puolet arvioi pystyvänsä viestimään sujuvasti kirjoittaessaan suomeksi tai ruotsiksi, neljä kymmenestä kertoi pystyvänsä kirjoittamaan suomeksi tai ruotsiksi yksinkertaisia tekstejä tavallisista aiheista, ja joka kymmenes vain hyvin lyhyitä tekstejä. 43 prosenttia vastaajista arvioi kielitaitonsa sujuvaksi kullakin neljällä edellä mainitulla osa-alueella.

Taulukko 18. Vieraskielisten ehdokkaiden arvio omasta kielitaidostaan Suomessa käyttämänsä toisen pääasiallisen kielen osalta. Kielitaidon arvioinnissa käytetyt kuvaukset perustuvat yleiseurooppalaisen Europass-kielipassin taitotasoasteikkoon (Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineisto, %).

KUULLUN YMMÄRTÄMINEN	
Ymmärrän melkein kaiken mitä minulle sanotaan suomeksi/ruotsiksi, vaikka puhe olisi nopeaa.	77
Ymmärrän melkein kaiken mitä minulle sanotaan suomeksi/ruotsiksi silloin, kun keskustelen minulle tutuista aiheista. Minun on vaikea ymmärtää liian nopeaa puhetta suomeksi/ruotsiksi.	17
Ymmärrän hidasta ja selkeää puhetta suomeksi/ruotsiksi.	6
Yhteensä	100
Vastaajamäärä	(176)
PUHEEN TUOTTAMINEN	
Puhun suomea/ruotsia sujuvasti kaikissa erilaisissa tilanteissa. Osaan muodostaa myös vaikeita lauseita.	70
Selviän tavallisista käytännön tilanteista, joissa minun täytyy puhua suomea/ruotsia.	26
Puhun suomea/ruotsia hyvin hitaasti, ja unohdan usein tarvitsemiani sanoja.	4
Yhteensä	100
Vastaajamäärä	(178)
LUETUN YMMÄRTÄMINEN	
Ymmärrän helposti kaikenlaisia suomen-/ruotsinkielisiä tekstejä.	69
Ymmärrän tavallisia jokapäiväisen elämän tekstejä suomeksi/ruotsiksi. Minun on vaikea ymmärtää tekstejä, joiden aihe ei ole minulle tuttu.	26
Ymmärrän suomeksi/ruotsiksi ainoastaan helppoja ja lyhyitä tekstejä.	5
Yhteensä	100
Vastaajamäärä	(180)
TEKSTIN TUOTTAMINEN	
Pystyn kirjoittamaan sujuvasti erilaisia tekstejä suomeksi/ruotsiksi.	49
Pystyn kirjoittamaan suomeksi/ruotsiksi yksinkertaisia tekstejä tavallisista aiheista.	40
Pystyn kirjoittamaan suomeksi/ruotsiksi vain hyvin lyhyitä tekstejä. Kirjoittamissani teksteissä on paljon kielioppivirheitä.	11
Yhteensä	100
Vastaajamäärä	(180)

Lopuksi

Raportin tässä osiossa on tarkasteltu eri indikaattorien valossa niin kevään 2017 kuntavaalien ulkomaalaistaustaisia äänestäjiä kuin vaaleissa ehdolle asettuneita ulkomaalaistaustaisia ehdokkaita. Silloin kun tarkastelun kohdejoukko on määritelty ulkomaalaistaustaisiksi heidän äidinkiellensä perusteella, artikkelissa on käytetty käsitettä vieraskielinen.

Äänestäminen vuoden 2017 kuntavaalien osalta ei juuri tuonut muutosta edellisten, vuonna 2012 järjestettyjen kuntavaalien tilanteeseen: keskimäärin ulkomaalaistaustaisten äänestäjien osallistuminen oli selvästi suomalaistaustaisia matalampaa, sisäinen vaihtelu eri taustamaista tulleiden keskuudessa oli huomattavaa, ja naiset olivat kaikissa mukana olleissa ryhmissä miehiä aktiivisempia. Somalialaistaustaiset muodostivat kuitenkin poikkeuksen, sillä heidän keskuudessaan äänestysaktiivisuus nousi merkittävästi. Osallistumisen taso nousi yhteensä 17 ja naisilla peräti 22 prosenttiyksikköä edellisvaaleihin verrattuna. Toinen tärkeä havainto liittyi Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten osallistumisasteeseen, joka oli paitsi selvästi ensimmäisen sukupolven edustajia korkeampaa myös lähellä suomalaistaustaisista Suomessa syntyneitä.

Ehdokkaiden osalta on tarkasteltu sosiodemografista taustaa, kuntavaaleissa tarvittavia voimavaroja sekä ehdolle lähtemiseen liittyneitä motiiveja. Tutkimuksessa havaittiin, että vieraskieliset ehdokkaat erosivat sosiodemografisen taustan osalta kotimaankielisistä siten, että he olivat keskimäärin nuorempia ja korkeammin koulutettuja. Havainto vieraskielisten ehdokkaiden korkeasta koulutustasosta on entistä kiinnostavampi kun sitä verrataan ulkomaalaistaustaisen väestön keskimääräiseen koulutustasoon. Tämän suhteen ero kunnanvaltuutetun paikkaa havittelevien ja tavallisten kuntalaisten välillä on vielä merkittävämpi. Voidaankin kysyä, vaaditaanko ulkomaalaistaustaiselta väestöltä enemmän resursseja saman tavoitteen saavuttamiseksi kuin suomalaista syntyperää olevalta väestöltä – edellyttääkö ulkomaalaistaustaisen ehdokkaaksi rekrytoituminen ja vaaleissa menestyminen nk. ”ylipätevyyttä” esimerkiksi korkeamman koulutuksen muodossa?

Kyselyyn vastanneet vieraskieliset ehdokkaat olivat saaneet kotimaankielisiä ehdokkaita enemmän ehdolle lähtemiseen liittyvää kannustusta lähiverkostoiltaan, kuten perheeltään ja ystäviltään, minkä lisäksi he pitivät lukuisia ehdolle asettumiseen kytkeytyviä motiiveja tärkeämpinä kuin kotimaankieliset ehdokkaat.

Vieraskielisten ehdokkaiden side puolueeseen tai ryhmään, jonka ehdokkaita he olivat, vaikuttaisi olleen keskimäärin hieman löyhempi kuin kotimaankielisten. Tämä näkyi konkreettisimmin siinä, että vieraskielisistä ehdokkaista kotimaankielisiä harvempi oli puolueen jäsen. Myös edustamiskäsityksiä ja ehdokkuusmotiiveja käsitelleet tarkastelut osoittivat, että ehdokkuuteen kannustaneista tekijöistä puolueen tai ryhmän edun ajaminen, samoin kuin rajatusti vain puolueen tai ryhmän äänestäjien edustaminen oli vähemmän tärkeää vieraskielisille kuin kotimaankielisille ehdokkaille. Puoluekiinnittymiseen liittyy myös havainto siitä, että vieraskieliset kokivat saaneensa omalta puolueeltaan vähemmän kannustusta ehdokkuudelleen kuin kotimaankieliset.

Mitä tulee vaalikampanjaan tarvittaviin resursseihin, kuten aikaan, rahaan ja tukiryhmien käyttöön, vieraskielisten ja kotimaankielisten ehdokkaiden välillä ei ollut havaittavissa merkittäviä eroja. Oletettavaa onkin, että ehdokkaiksi ovat seuloituneet ne, joilla on ehdolle lähtemiseen vaadittavat resurssit käytettävissään. Ne kuntalaiset, joiden kiinnostus politiikkaa kohtaan on matalampi tai joilla ei ole aikaa tai rahaa pyrkiä kunnanvaltuustoon, eivät ole osa tässä tarkasteltua ehdokasjoukkoa. Vieraskielisillä ehdokkailla oli kuitenkin kotimaankielisiä ehdokkaita vähemmän kokemusta kunnallisista luottamustehtävistä ja järjestötoiminnasta, mikä voi olla merkittävä valtuustoon pääsyä rajoittava seikka ottaen huomioon, että valtuutetuiksi valitut eroavat ehdokkaista ennen kaikkea laajemman poliittis-yhteiskunnallisen kokemuksen osalta.

Tässä yhteydessä on tarkasteltu niin kutsuttuja tarjontatekijöitä eli ehdokkaiden henkilökohtaisia ominaisuuksia ja resursseja. Tulevaisuudessa on tärkeä selvittää laajemmin esimerkiksi sitä, millä tavoin poliittiset puolueet houkuttelevat ulkomaalaistaustaista väestöä mukaan toimintaansa ja millä perusteilla puolueet rekrytoivat heitä ehdokkaiksi vaaleissa. Missä vaiheessa ulkomaalaistaustainen väestö muodostaa paikallisella tasolla niin merkittävän osan äänioikeutetuista, että puolueet pitävät tärkeänä ryhmän poliittista mobilisointia? Entä millaiset institutionaaliset tekijät edistävät ulkomaalaistaustaisen väestön poliittista osallistumista kunnissa? Onko esimerkiksi kuntien maahanmuuttoneuvostoilla tai paikallisilla maahanmuuttajajärjestöillä tässä keskeinen rooli? Entä mitä seurauksia maahanmuuttovastaisella tai vastaavasti maahanmuuttomyönteisellä liikehdinnällä on ulkomaalaistaustaisten poliittiselle osallistumiselle?

Useimmiten ulkomaalaistaustaisen väestön yhteiskuntaan integroitumisen eli suomalaisittain sanottuna kotoutumisen yhteydessä puhutaan taloudellisesta ja sosiaalisesta integraatiosta, kuten työpaikan löytymisestä ja suomalaiseen kulttuuriin sopeutumisesta. On kuitenkin syytä muistaa, että keskeinen osa kotoutumisprosessia on myös poliittinen integraatio eli aito mahdollisuus päästä mukaan vaikuttamaan oman paikallisyhteisöön ja sitä kautta laajemmin suomalaisen yhteiskunnan rakentumiseen tulevaisuudessa.

Kuten Pirkkalainen ym. (2016, 75) huomauttavat, poliittisen osallisuuden ja laajemman yhteiskunnallisen kiinnittymisen välillä on selvä positiivinen yhteys, jossa molemmat tukevat toisiaan. Yhteiskunnallinen aktiivisuus ilman työllistymismahdollisuuksia ei riitä yhdenvertaisen poliittisen kansalaisuuden toteutumiseen. Koska taloudellisten resurssien puute heijastuu monesti äänestämiseen, eroja poliittisessa osallisuudessa on mahdollista lievittää tukemalla koulutusta ja työelämää. Vastaavasti rekrytointi- ja palkkauskäytännöillä, syrjimättömyydellä sekä julkisessa keskustelussa käytetyillä puhetoivoilla voi olla olennainen merkitys poliittiseen osallistumiseen motivoinnin kannalta.

Tiivistelmä tuloksista

Kuntademokratia toimii, mutta vuorovaikutuksessa parannettavaa

Kuntalaiset osallistuvat kunnan kehittämiseen verraten aktiivisesti. Lähes kaksi kolmannesta on joko antanut palautetta kunnan palveluista tai osallistunut kunnan palveluun liittyvään asiakas- tai käyttäjäkyselyyn. Palautteen antamisen lisäksi suosittu osallistumistapa on ollut vetoomusten allekirjoittaminen. Näiden osallistumistapojen kasvavaa suosiota selittää osin verkkopalvelujen kehittyminen ja myös kuntatasolla implementoidut demokratiainnovaatiot, kuten kuntalaisaloitepalvelu.

Osallistuminen ei kuitenkaan jakaudu tasaisesti. Osallistuminen painottuu vanhempiin ikäryhmiin. Yli 50 vuotta täyttäneet ovat kaikkein aktiivisimpia kuntavaikuttajia. Lähes viidennes kuntalaisista ei ole koskaan antanut kunnan palveluista palautetta. Pienissä kunnissa osallistumisen kynnys on huomattavasti suuria kuntia matalampi. Kuntakoko myös osin tasaa koulutuksen vaikutusta kuntaosallistumiseen, eikä ammatillisen koulutuksen ryhmissä ole juuri eroja osallistumisen suhteen. Kuntalaisen osallistumiseen vaikuttavat positiivisesti poliittinen kiinnostuneisuus, sisäinen kansalaispätevyys sekä läheisyys johonkin puolueeseen.

On kuitenkin huomattava, että osallistumisella ei kuitenkaan ollut vahvaa yhteyttä siihen, miten kuntalainen arvioi kuntademokratian toimivuutta. Yleisesti kuntademokratian katsotaan toimivan hyvin ja selvästi useimmat katsovat voivansa vaikuttaa päätöksentekoon. Toisaalta vastaajat kokevat vallan jonkin verran keskittyneen ja vuorovaikutuksen kunta-laisten ja päättäjien välillä toimivan toisinaan puutteellisesti.

Poliittisten arvojen toteuttamista kaikkien kuntalaisten hyväksi

Kuntavaaliehdokkaiden enemmistö (60 %) oli vuoden 2017 vaaleissa miehiä, kuten aiemmissakin kuntavaaleissa, vaikka puolueiden välillä oli ehdokasasettelun sukupuolijakauman suhteen merkittäviä eroja. Keskimäärin ehdokkaat olivat noin 50-vuotiaita, korkeammin koulutettuja kuin suomalainen aikuisväestö keskimäärin ja useammin myös työelämässä.

Muiden kuntalaisten tavoin lähes kaksi kolmasosaa kuntavaaliehdokkaista oli tyytyväisiä oman kunnan demokratian toimivuuteen, eikä sukupuolten, ikäryhmien tai eri kokoisten kuntien välillä ollut tämän suhteen juuri merkittäviä eroja.

Ehdolle asettuminen tapahtui lähes puolella ehdokkaista ulkopuolisen tahon kannustamana. Erityisesti naisia oli houkuteltu ehdolle viime vaaleissa. Yleensä kannustus ehdok-

kuuteen tulee puolueen kunnallistason johdolta tai puolueen jäseniltä, mutta toisaalta myös ystävien, tuttavien ja puolisoitten kannustus on merkittävässä asemassa.

Ehdokkuuden motiiveja kysyttäessä noin neljä viidestä vastaajasta piti halua vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa, halua auttaa ihmisiä sekä halua viedä eteenpäin oman yhteiskuntaryhmän tavoitteita keskeisinä ehdokkuuden vaikuttiminaan. Kuitenkin usein ehdolle lähdettiin myös velvollisuudesta omaan puolueeseen kohtaan. Oma läpimeno sen sijaan ei motivoi, sillä jopa noin 40 prosenttia oli melko tai lähes varma siitä, että ei tulisi valituksi valtuustoon, naiset enemmistönä.

Huolimatta siitä, että puolueen tai ryhmän poliittisten arvojen toteuttaminen oli tärkeää jopa kolmelle neljästä ehdokkaasta, vain noin kymmenesosa koki edustavansa valtuutettuna oman puolueensa tai ryhmän äänestäjiä. Sen sijaan valtaosa katsoi, että valtuutettuna he edustaisivat kunnan kaikkia asukkaita. Toisaalta nuorista jopa viidennes koki edustavansa ennen kaikkea omia äänestäjiään.

Kampanjaa pienillä resursseilla

Kuntavaalien ehdokasbudjetit olivat pieniä. Jopa kaksi kolmasosaa ehdokkaista käytti oman ilmoituksensa mukaan kampanjointiin vain alle 200 euroa, ja suurin osa maksoi kampanjansa itse tai sai puolueelta jonkin verran tukea. Kuntakoko vaikuttaa kuitenkin merkittävästi budjettiin, sillä esimerkiksi Helsingissä yli 40 prosenttia ehdokkaista käytti yli 800 euroa kampanjointiin. Pienemmissä, alle 5000 asukkaan kunnissa kampanjointiin kului useimmiten vain alle 100 euroa.

Tukiryhmiä hyödynnetään resurssina kuntavaaleissa edelleen melko vähän. Vain 16 prosentilla ehdokkaista oli kampanjassa tukiryhmä ja mikäli sellainen oli, siinä oli keskimäärin kuusi henkilöä. Suuremmissa kaupungeissa tukiryhmät olivat selvästi yleisempiä ja niitä on noin 40 prosentilla ehdokkaista.

Aiempi poliittinen kokemus tärkeää valituksi tulemisen kannalta

Vajaa puolet kyselyyn vastanneista ehdokkaista oli toiminut aiemmin kunnanvaltuustossa joko varsinaisena valtuutettuna tai varavaltuutettuna. Lisäksi lähes 40 prosenttia oli toiminut tai toimi kyselyhetkellä lautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä. Lähes kaksi kolmesta ehdokkaista oli myös ollut kuntavaaliehdokkaana aiemmin.

Neljä viidestä ehdokkaista oli sen puolueen jäsen, jonka listalla oli ehdokkaana. Tosin 14 prosenttia ehdokkaista kertoi myös muiden tahojen pyytäneen heitä ehdolle listalleen.

Ensi kertaa ehdolla olleita oli erityisen paljon suurissa kaupungeissa. Vastanneista monet olivat olleet ehdolla myös muissa vaaleissa: joka kymmenes oli ollut aiemmin ehdolla

eduskuntavaaleissa ja neljännes seurakuntavaaleissa. Lisäksi ehdokkaille oli kertynyt kokemusta keskimäärin noin neljässä eri vapaaehtoisjärjestössä toimimisesta.

Tutkimus vahvisti sitä aiemmassakin tutkimuksessa havaittua seikkaa, että aiemmalla kokemuksella kuntapolitiikasta on merkitystä valituksi tulemisen kannalta, sillä valituksi tulleilla oli valitsematta jääneitä enemmän aiempaa poliittista kokemusta.

Somalialaistaustaisten äänestysaktiivisuus nousi edellisistä kuntavaaleista

Ulkomaalaistaustaisten äänestäjien osallistuminen kevään 2017 kuntavaaleissa oli selvästi suomalaistaustaisia matalampaa. Äänestysaktiivisuus kuitenkin vaihteli huomattavasti eri taustamaista Suomeen asettuneiden välillä, ja erityisesti somalialaistaustaisten keskuudessa äänestysaktiivisuus nousi merkittävästi verrattuna aiempiin kuntavaaleihin.

Suomalaistaustaisia äänestäjiä koskeva havainto naisten korkeammasta osallistumisasteesta pitää paikkansa myös ulkomaalaistaustaisten äänestäjien keskuudessa: ulkomaalais-taustaiset naiset olivat ulkomaalaistaustaisia miehiä aktiivisempia äänestäjiä.

Äänestysaktiivisuus oli selvästi vilkkaampaa Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten keskuudessa kuin ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten osallistumisaste lähestyi suomalaistaustaisten osallistumisastetta. Tulos osoittaa, että Suomessa syntyneiden erottelu sukujuurten mukaan ei tässä yhteydessä ole mielekäs.

Ulkomaalaistaustaiset ehdokkaat keskimäärin suomalaistaustaisia korkeammin koulutettuja ja löyhemmin sitoutuneita puolueisiin

Kuntavaalien ulkomaalaistaustaiset ehdokkaat olivat keskimäärin suomalaistaustaisia ehdokkaita nuorempia ja korkeammin koulutettuja.

Ulkomaalaistaustaiset ehdokkaat olivat saaneet suomalaistaustaisia ehdokkaita enemmän kannustusta lähteä ehdolle lähiverkostoiltaan, kuten perheeltään ja ystäviltään. He kuitenkin kokivat saaneensa puolueen taholta vähemmän kannustusta kuin suomalaista syntyperää olevat ehdokkaat.

Ulkopuolelta tulevalle kannustuksella oli suurempi merkitys ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden ehdolle asettumisessa kuin suomalaistaustaisten: heistä yli 60 prosenttia oli lähtenyt ehdokkaaksi ulkopuolisen suostuttelun kannustamana siinä missä suomalais-taustaisten ehdokkaiden osalta vastaava osuus oli noin 50 prosenttia. 60 prosenttia ulkomaalaistaustaisista ehdokkaista oli ehdolla kuntavaaleissa ensimmäistä kertaa. Suomalaista syntyperää olevista ehdokkaista ensikertalaisia oli huomattavasti harvempi eli 38 prosenttia.

Edustamiskäsityksiä ja ehdokkuusmotiiveja käsitelleet tarkastelut osoittivat, kuinka puolueen tai ryhmän edun ajaminen, samoin kuin rajatusti vain puolueen tai ryhmän äänestäjien edustaminen oli vähemmän tärkeää ulkomaalaistaustaisille kuin suomalaistaustaisille ehdokkaille. Ulkomaalaistaustaisista ehdokkaista suomalaistaustaisia hieman harvempi myös ilmoitti olevansa jäsen puolueessa, jonka listalla oli ehdokkaana.

Siinä missä kampanjabudjettien ja tukiryhmien osalta ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten ehdokkaiden välillä ei ollut merkittäviä eroja, ulkomaalaistaustaisilla ehdokkailla oli kuitenkin keskimäärin vähemmän poliittis-yhteiskunnallista kokemusta kunnallisista luottamustehtävistä ja järjestötoiminnasta kuin suomalaistaustaisilla ehdokkailla.

Lähteet

Ahokas, Laura, Marjukka Weide & Niklas Wilhelmsson (2011): *Maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen julkishallinnossa ja puolueissa*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 9/2011. Helsinki: Oikeusministeriö.

Barreto, Matt A. (2005): Latino Immigrants at the polls: Foreign-Born Voter Turnout in the 2002 Election. *Political Research Quarterly* 58 (1): 79–86.

Bird, Karen, Thomas Saalfeld & Andreas Wüst (2011): Ethnic Diversity, Political Participation and Representation: A Theoretical Framework. Teoksessa Karen Bird, Thomas Saalfeld & Andreas Wüst (toim.), *The Political Representation of Immigrants and Minorities: Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*. New York: Routledge, 1–21.

Bloemraad, Irene & Karen Schöwälder (2013): Immigrant and Ethnic Minority Representation in Europe: Conceptual Challenges and Theoretical Approaches. *West European Politics* 36 (3): 564–579.

Borg, Sami (1998): *Puolueet ja edustuksellinen kunnallisdemokratia: Tutkimus poliittisesta edustautumisesta ja legitimitetistä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Borg, Sami (toim.) (2006): *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriön julkaisu 1/2006. Helsinki: Oikeusministeriö.

Borg, Sami (toim.) (2013): *Demokratiaindikaattorit 2013*. Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.

Borg, Sami & Sari Pikkala (2017): *Kuntavaalitrendit*. Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Bäck, Maria & Elina Kestilä-Kekkonen (2013): Sosiaalinen pääoma ja poliittinen osallistuminen Suomessa. *Politiikka* 55 (2): 59–72.

Bäck, Maria, Elina Kestilä-Kekkonen & Peter Söderlund (2016): Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen - Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Christensen, Henrik S., Maija Jäske, Maija Setälä & Elias Laitinen (2016): *Demokraattiset innovaatiot Suomessa: käyttö ja vaikutukset paikallisella ja valtakunnallisella tasolla*. Valtioneuvoston kanslia, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 56/2016. Helsinki: VNK.

Fuchs, Dieter. & Hans-Dieter Klingemann (1995): Citizens and the State: A Relationship Transformed. Teoksessa Hans-Dieter Klingeman & Dieter Fuchs (toim.), *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press, 419–443.

Grönlund, Kimmo & Elina Kestilä-Kekkonen (2015): *Eduskuntavaalitutkimus 2015* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2016-06-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jaka- ja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>

Helander, Voitto (2003): *Vallantavoittelijan muotokuva. Analyysi vuoden 2000 kunnallisvaalien ehdokkaista*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 40. Acta nro 157. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Hetherington, Marc (1998): The political relevance of political trust. *American Political Science Review* 92 (4): 791–808.

Kestilä-Kekkonen, Elina (2015): Suomalaisten poliittinen kiinnittyminen. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Jussi Westinen (toim.), *Demokratiaindikaattorit 2015*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 56/2015, 52–63.

Koiranen, Ilkka, Aki Koivula, Arttu Saarinen & Pekka Räsänen (2017): *Puolueiden rakenteet ja jäsenistön verkostot*. Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissätiö.

Kuitunen, Soile (1999a): Uratavoitteista kuntalaisten palveluun: Mikä motivoi suomalaisia vaaliehdokkaiksi? Teoksessa Soile Kuitunen (toim.), *Vaalit, puolueet ja ehdokkaat. Tutkimus vuoden 1996 kunnallisvaaleista ja niiden ehdokasasetteluista*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 15. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 61–79.

Kuitunen, Soile (1999b): Ehdokkaiden nimeämisprosessi. Teoksessa Soile Kuitunen (toim.), *Vaalit, puolueet ja ehdokkaat. Tutkimus vuoden 1996 kunnallisvaaleista ja niiden ehdokasasetteluista*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 15. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 80–97.

Kuitunen, Soile (1999c): Vaaliehdokkaat pienoiskuvassa. Teoksessa Soile Kuitunen (toim.), *Vaalit, puolueet ja ehdokkaat. Tutkimus vuoden 1996 kunnallisvaaleista ja niiden ehdokasasetteluista*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 15. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 19–47.

Kuitunen, Soile (1999d): Ehdokkaiden poliittinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus. Teoksessa Soile Kuitunen (toim.), *Vaalit, puolueet ja ehdokkaat. Tutkimus vuoden 1996 kunnallisvaaleista ja niiden ehdokasasetteluista*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 15. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 48–60.

Kuitunen, Soile (1999e): *Vaalit, puolueet ja ehdokkaat: Tutkimus vuoden 1996 kunnallisvaaleista ja niiden ehdokasasetteluista*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 15. Helsinki: Suomen Kuntaliitto

Kuitunen, Soile (2000): *Kuntalaisesta ehdokkaaksi, ehdokkaasta valtuutetuksi: Poliittinen rekrytointi vuoden 1996 kunnallisvaaleissa ja niiden ehdokasasetteluissa*. Turku: Turun yliopisto.

Lagerspetz, Mikko (2011): *Vironkielisten maahanmuuttajien osallistuminen kulttuuri- ja yhdistyselämään*. Helsinki: Tuglas-seura & Åbo Akademi.

Lahtinen, Hannu, Hanna Wass & Jani Erola (2017): Periytyvää eriytymistä – vanhemmilla selvä vaikutus nuorten äänestämiseen. *Tieto & trendit 2017*: 15–20.

Larja, Liisa & Hanna Sutela (2015): Työllisyys. Teoksessa Tarja Nieminen, Hanna Sutela & Ulla Hannula (toim.), *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Helsinki: Työterveyslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Tilastokeskus.

Leväsvirta, Leena (1999): *Kuntien hallinto muuttuvassa toimintaympäristössä*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Maxwell, Rahsaan (2010): Evaluating Migrant Integration: Political Attitudes Across Generations in Europe. *International Migration Review* 44 (1): 25–52.

Milbrath, Lester W. & Madan L. Goel (1977): *Political Participation. How And Why Do People Get Involved In Politics?* Second Edition. Lanham: University Press Of America.

Miller, Arthur (1974): Rejoinder to 'Comment' by Jack Citrin: Political Discontent or Ritualism? *The American Political Science Review* 68 (3): 989–1001.

Norris, Pippa & Joni Lovenduski (1995): *Political Recruitment. Gender, Race and Class in the British Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.

Oikeusministeriö (2017): *Kuntavaalit 2017 ehdokastiedosto*. http://tulospalvelu.vaalit.fi/KV-2017/fi/ladattavat_tiedostot_ehd.html (haettu 30.6.2017).

Pekola-Sjöblom, Marianne (2011): *Kuntalaiset uudistuvissa kunnissa*. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 9, Acta nro 229. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Pekola-Sjöblom, Marianne (2013): Kunnan tarjoamat osallistumis-, vaikuttamis- ja palauttekanavat. Teoksessa Sirkka-Liisa Piipponen & Marianne Pekola-Sjöblom (toim.), *Kuntademokratian ja johtamisen tila valtuustokaudella 2009–2012*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Pekola-Sjöblom, Marianne (2015): *Kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen 2015*. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja 1/2916. Helsinki: Kuntaliitto

Piipponen, Sirkka-Liisa & Marianne Pekola-Sjöblom (2013): *Kuntademokratian ja johtamisen tila valtuustokaudella 2009–2012*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Pikkala, Sari, Marianne Pekola-Sjöblom & Sirkka-Liisa Piipponen (2013): Kuntademokratian tila ja trendit. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Demokratiaindikaattorit 2013*. Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.

Pikkala, Sari (2005): *Kunta päättäjän perspektiivistä. Tutkimus kuntien luottamushenkilöistä ja viranhaltijoista 1995–2003*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 54. Acta nro 176. Åbo Akademi & Suomen Kuntaliitto.

Pikkala, Sari (2015): *Kuntavaalit ja kuntarakenteen muutos*. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 32. Acta 259. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Pirkkalainen, Päivi, Hanna Wass & Marjukka Weide (2016): Suomen somalit osallistuvina kansalaisina. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (1): 69–77.

Putnam, Robert D. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Pyykkönen, Miikka (2007): *Järjestäytyvät diasporat: Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ramakrishnan, S. Karthick & Thomas J. Espenshade (2001): Immigrant Incorporation and Political Participation in the United States. *International Migration Review* 35 (3): 870–909.

Sandberg, Siv (2016): *Kunnallisten luottamushenkilöiden ajankäyttö vuosina 1995–2015*. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja nro 5/2016. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Saukkonen, Pasi (2014): Nationalismista monikulttuurisuuden tunnustamiseen – etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden tilastointi. *Hyvinvointikatsaus* 2/2017: 36–41.

Siisiäinen (1996): Suomalaisen yhdistyselämän kehitys. Teoksessa Virve Riikonen & Martti Siisiäinen (toim.), *Yhdistys 2000*. Helsinki: Opintotoiminnan Keskusliitto.

Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi (2009): Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa Tomi Kankainen, Heli Pessala, Martti Siisiäinen, Hanna Wass, Niklas Wilhelmsson & Leo Stranius (toim.), *Suomalaiset osallistujina: katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Helsinki: Oikeusministeriö, 90–137.

Siisiäinen, Martti (2000): Järjestöllinen pääoma Suomessa. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi 42. Jyväskylä.

Soininen, Maritta & Nils Etzler (2006): *Partierna nominerar. Exkluderingens mekanismer – etnicitet och representation*. Tukholma: Statens offentliga utredningar.

Soininen, Maritta (2011): Ethnic Inclusion or Exclusion in Representation? Local Candidate Selection in Sweden. Teoksessa Karen Bird, Thomas Saalfeld & Andreas Wüst (toim.), *The Political Representation of Immigrants and Minorities: Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*. Lontoo: Routledge, 145–163.

Statistics Denmark (2017): *Statistical Yearbook 2017*. Kööpenhamina: Statistics Denmark. <http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=22257&sid=pop> (haettu 18.1.2018).

Statistics Norway (2017): *Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents*. Oslo: Statistics Norway. <https://www.ssb.no/en/innvbef> (haettu 18.1.2018).

Statistics Sweden 2017: *Summary of Population Statistics 1960–2016*. Tukholma: Statistics Sweden. <http://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/population/population-composition/population-statistics/pong/tables-and-graphs/yearly-statistics--the-whole-country/summary-of-population-statistics/> (haettu 18.1.2018).

Stokes, Donald E. (1962): *Popular Evaluations of Government: An Empirical Assessment*. Teoksessa Harlan Cleveland & Harold Dwight Lasswell (toim.), *Ethics and Bigness: Scientific, Academic, Religious, Political, and Military*. New York: Harper and Brothers, 61–72.

Sutela, Hanna & Liisa Larja (2015): *Ulkomaalaistaustaisessa väestössä paljon korkeasti ja paljon matalasti koulutettuja*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-11-02_002.html (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2008): *Kunnallisvaalit 2008 - millaisia ehdokkaita - millaisia valittuja?* Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/kvaa/2008/kvaa_2008_2009-12-03_kat_001.html (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2009): *Ajankäyttötutkimus [verkkajulkaisu]*. Helsinki: Tilastokeskus http://www.stat.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_tie_001_fi.html (haettu 3.11.2017).

Tilastokeskus (2012): *Ehdokkaiden tausta-analyysi kunnallisvaaleissa 2012*. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/kvaa/2012/01/kvaa_2012_01_2012-10-18_kat_001_fi.html (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2016): *Maahanmuuttajat ja kotoutuminen: Vieraskieliset*. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html> (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2017a): *Ehdokkaiden ja valittujen tausta-analyysi kuntavaaleissa 2017*. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/kvaa/2017/04/kvaa_2017_04_2017-04-27_kat_001_fi.html (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2017b): *Väestörakenne*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2017c): *Huhtikuun työttömyysaste 10,2 prosenttia (Työvoimatutkimus 2017)*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyti/2017/04/tyti_2017_04_2017-05-24_tie_001_fi.html (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2017d): *Syntyperä, taustamaa ja kieli iän ja sukupuolen mukaan 1990–2016*. Helsinki: Tilastokeskus. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_013.px#_ga=2.208052114.1054326538.1516280350-594620812.1516117644 (haettu 18.1.2018).

Tilastokeskus (2017e): *Äänestäneet kuntavaaleissa 2017*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_kat_001_fi.html (haettu 18.1.2018).

- Tilastokeskus (2017f): *Käsitteet: Ulkomaalaistaustainen*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html> (haettu 20.10.2017).
- Tilastokeskus (2017g): *Ehdokkaiden ja valittujen tausta-analyysi 2017, Liitetaulukko 4. Äänioikeutetut ja äänestäneet kansalaisuuden mukaan kuntavaaleissa 1996–2017*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_tau_004_fi.html (haettu 18.1.2018).
- Tilastokeskus (2017h): *Ulkomaalaistaustaiset*. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html> (haettu 18.1.2018).
- Togebly, Lise (1999): Migrants at the polls: An analysis of immigrant and refugee participation in Danish local elections. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25 (4): 665–684.
- Togebly, Lise (2008): The political representation of ethnic minorities: Denmark as a deviant case. *Party Politics* 14 (3): 325–343.
- Waldron-Moore, Pamela (1999): Eastern Europe at the Crossroads of Democratic Transition: Evaluating Support for Democratic Institutions, Satisfaction with Democratic Government and Consolidation of Democratic Regime. *Comparative Political Studies* 32 (1): 32–62.
- Wass, Hanna, André Blais, Alexandre Morin-Chassé & Marjukka Weide (2015): Engaging immigrants? Examining the correlates of electoral participation among voters with migration background. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 25 (4): 407–424.
- Wass, Hanna & Marjukka Weide (2015): *Äänestäminen osana poliittista kansalaisuutta. Maahanmuuttotaustaisten äänioikeutettujen osallistuminen vuoden 2012 kunnallisvaaleissa*. Selvityksiä ja ohjeita 26:2015. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Wass, Hanna & Sami Borg (2016): Yhdenvertaisuus äänestyskopissa: äänestysaktiivisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö, 177–199.
- Weide, Marjukka (2009): *Ulkomailla syntyneenä suomalaisessa kunnallispolitiikassa. Maahanmuuttotaustaisten kunnanvaltuutettujen edustajuuskäsitykset, motivaatio sekä suhde maahanmuutto- ja kulttuuritaustaansa puheessa politiikassa toimimisesta*. Acta nro 214. Helsinki: Helsingin yliopisto & Suomen Kuntaliitto.
- Weide, Marjukka (2011): Maahanmuuttaneet vaaleissa. *Politiikka* 53 (1): 55–62.
- Venho, Tomi (2015): *Rahastaa, ei rahasta, rahastaa – suomalaisen vaalirahoituksen seurantalutkimus*. Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissätiö.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman & Henry Brady (1995): *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Young, Iris Marion (2000): *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Zuckerman, Alan S. (2005): *The Social Logic of Politics. Personal Networks as Contexts for Political Behavior*. Philadelphia: Temple University Press.

Liite 1. Kuntavaaliehdokkaat 2017 -aineiston kuvaus

Kuntavaaliehdokkaat 2017 -kyselyllä haluttiin selvittää vuoden 2017 kuntavaaleissa ehdolla olleiden yhteiskunnallista taustaa, yhteiskunnallisia asenteita, ehdolle asettumisen syitä sekä ehdolle lähtemisen ja valituksi tulemisen kannalta tärkeitä voimavaroja.

Kyselyn yhtenä tavoitteena oli saada edustava aineisto ulkomaalaistaustaisista ehdokkaiden, sillä aiemmissa kuntavaaliehdokkaille suunnatuissa kyselytutkimuksissa (esim. KuntaSuomi 2004) ulkomaalaistaustaisten osuus vastaajista on ollut liian pieni tutkimustarkoituksiin. Ylipäätään ulkomaalaistaustaisten vastaajien osuus poliittista käyttäytymistä kartoittavissa kansallisissa ja kansainvälisissä kyselytutkimuksissa on pieni koko väestöä tarkasteltaessa (ks. kansalliset eduskuntavaalitutkimukset ja European Social Survey).

Kysely toteutettiin siten, että kuntavaalien ehdokasasettelun vahvistuttua oikeusministeriö luovutti Väestörekisterikeskukselle (VRK) ehdokastietojärjestelmästä ehdokkaiden henkilötunnukset. Henkilötunnusten perusteella VRK poimi ehdokkaiden joukosta a) kaikki vieraskieliset ehdokkaat sekä b) 3000 henkilön otoksen suomen-, ruotsin- ja saamenkielisten ehdokkaiden joukosta. Näin muodostui yhteensä 3729 ehdokkaan joukko, joille toimitettiin kotiin postitse saatekirje, joka sisälsi linkin sähköiseen kyselyyn joko suomeksi tai ruotsiksi, sekä vieraskielisten ehdokkaiden tapauksessa myös englanniksi. Kyselylomakkeet kotimaankielisille ja vieraskielisille ehdokkaille erosivat toisistaan hieman, sillä vieraskielisille tarkoitettu lomake sisälsi kysymyksiä omaan tai vanhempien entiseen asuinmaahan liittyen. Ehdokkaille lähetettiin muistutuskirje viikko ensimmäisen yhteydenoton jälkeen. Niille ehdokkaille, jotka eivät halunneet täyttää sähköistä kyselyä, toimitettiin erillisestä pyynnöstä paperilomake ja vastauskuori.

Ehdokaskyselyyn vastasi 1010 suomen- ja ruotsinkielistä ehdokasta ja 204 vieraskielistä ehdokasta. Siten vastausprosentti kotimaankielisten ehdokkaiden osalta oli 33,7 prosenttia ja vieraskielisten ehdokkaiden osalta 28 prosenttia. Näin muodostui kaksi aineistoa, joita on verrattu keskenään ulkomaalaistaustaisia kuntavaaliehdokkaita käsittelevässä luvussa. Kaikkia ehdokkaita käsittelevää lukua varten kahdesta aineistosta muodostettiin yksi aineisto siten, että vieraskielisiä ehdokkaita poimittiin satunnaisesti mukaan samassa suhteessa kun heitä oli kaikissa ehdokkaissa. Taulukko 1 sisältää tämän aineiston edustavuustarkastelun. Taulukossa 2 puolestaan on esitetty vieraskieliset ehdokkaat käsittävän erillisen ehdokasaineiston edustavuustarkastelu.

Taulukosta 1 havaitaan, että vaikka yhdistetty ehdokasaineisto on verrattain edustava, se sisältää joitakin vinoumia. Kyselyyn vastasi suhteessa enemmän nais ehdokkaita kuin mikä heidän osuutensa on kaikkien ehdokkaiden osalta. 35–54-vuotiaita ehdokkaita on vastanneiden joukossa jonkin verran vähemmän kuin perusjoukossa, ja tätä vanhempia ehdokkaita puolestaan suhteellisesti perusjoukkoa enemmän. Kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisen ehdokkaita on vastaajien joukossa suhteessa vähemmän kuin perusjoukossa ja muiden puolueiden ehdokkaita suhteellisesti enemmän. Kunnan asukasluvun suhteen mainittavia vinoumia ei juuri ole.

Taulukko 2 vastaavasti osoittaa, että vieraskieliset ehdokkaat käsittävässä aineistossa vinoumia on jonkin verran enemmän. Kahteen nuorimpaan ikäluokkaan lukeutuvia vastaajia on aineistossa selkeästi vähemmän kuin perusjoukossa, ja ero on huomattava (6,4 prosenttiyksikköä) erityisesti 25–34-vuotiaiden osalta. Puoluetaustan osalta havaitaan, kuinka ehdokaskyselyyn vastasi perusjoukkoon verrattuna suhteellisesti enemmän (3,8 prosenttiyksikköä) vihreiden ehdokkaita. Kuntakoon mukainen tarkastelu osoittaa, että 5001–20 000 asukkaan kunnissa ehdolla olleita vieraskielisiä ehdokkaita on aineistossa suhteellisesti vähemmän kuin perusjoukossa, ja 50 001–250 000 asukkaan kunnissa ehdolla olleita enemmän.

Tutkimusaineisto tallennetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietokantaan, mistä se on tulevaisuudessa ladattavissa tutkimus-, opiskelu- ja opetuskäyttöön.

Taulukko 1. Yhdistetyn ehdokasaineiston edustavuustarkastelu.

	Kaikki ehdokkaat		Ehdokasaineisto	
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%
Kaikki	33 618	100,0	1034	100,0
Valintatieto				
Valittu	8 999	26,8	280	27,1
Varasijalla	8 533	25,4	267	25,8
Ei valittu	16 086	47,8	487	47,1
Sukupuoli				
Nainen	13 411	39,9	468	45,3
Mies	20 207	60,1	566	54,7
Ikä				
18–24	1428	4,2	43	4,2
25–34	4093	12,2	106	10,3
35–44	6923	20,6	167	16,2
45–54	7916	23,5	222	21,5
55–64	7718	23,0	267	25,8
yli 64	5540	16,5	229	22,1
Puolue				
Kokoomus	5739	17,1	150	14,5
SDP	6132	18,2	211	20,4
Keskusta	7461	22,2	214	20,7
Vihreät	2600	7,7	88	8,5
PS	3831	11,4	98	9,5
Vasemmistoliitto	3203	9,5	115	11,1
RKP	1324	3,9	45	4,4
KD	1971	5,9	66	6,4
Muu puolue	552	1,6	18	1,7
Valitsijayhdistys	805	2,4	29	2,8
Kunnan asukasluku				
5000 tai alle	5 371	16,0	165	16
5001–20 000	11 740	34,9	344	33,3
20 001–50 000	6 692	19,9	233	22,5
50 001–100 000	3 954	11,8	119	11,5
100 001–250 000	4 045	12,0	119	11,5
250 001–500 000	732	2,2	27	2,6
yli 500 000	1 084	3,2	27	2,6

Taulukko 2. Vieraskieliset ehdokkaat käsittävän ehdokasaineiston edustavuustarkastelu.

	Kaikki vieraskieliset ehdokkaat		Ehdokasaineisto	
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%
Kaikki	729	100	204	100
Valintatieto				
Valittu	66	9,1	15	7,4
Varasijalla	137	18,8	38	18,6
Ei valittu	526	72,2	151	74,0
Sukupuoli				
Nainen	316	43,3	85	41,7
Mies	413	56,7	119	58,3
Ikä				
18–24	44	6,0	9	4,4
25–34	161	22,1	32	15,7
35–44	213	29,2	62	30,4
45–54	190	26,1	61	29,9
55–64	101	13,9	29	14,2
yli 64	20	2,7	11	5,4
Puolue				
Kokoomus	104	14,3	30	14,7
SDP	125	17,1	31	15,2
Keskusta	96	13,2	25	12,3
Vihreät	108	14,8	38	18,6
PS	69	9,5	14	6,9
Vasemmistoliitto	87	11,9	24	11,8
RKP	44	6,0	13	6,4
KD	67	9,2	21	10,3
Muu puolue	13	1,8	5	2,5
Valitsijayhdistys	16	2,2	3	1,5
Kunnan asukasluku				
5000 tai alle	67	9,2	21	10,3
5001–20 000	157	21,5	55	27,0
20 001–50 000	136	18,7	39	19,1
50 001–100 000	124	17,0	30	14,7
100 001–250 000	145	19,9	34	16,7
250 001–500 000	43	5,9	11	5,4
yli 500 000	57	7,8	14	6,9

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7067 (PDF)
ISBN 978-952-259-680-2 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi